2500 de ani

de la prima atestare documentară a luptei dacilor pentru independenţă

„cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci"

Intrarea geto-dacilor — **„cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci"** — în istoria militară universală şi totodată în conştiinţa lumii, s-a făcut în urma desfăşurării primului conflict militar petrecut pe teritoriul patriei noastre menţionat pentru prima dată de părintele istoriei, Herodot. Aşa cum rezultă din relatarea scriitorului din Halicarnass, geţii au fost din plin implicaţi în acest important eveniment militar petrecut la Dunărea de Jos în anul 514 î.e.n., dată în general acceptată în istoriografia românească şi străină.

Angajarea geto-dacilor din teritoriul dintre Dunăre şi mare în conflictul dintre sciţi şi perşi este elocventă pentru gradul înalt de civilizaţie, organizare politică, socială şi economică la care ajunsese la acea dată societatea din spaţiul carpato-—danubiano—pontic. Izvoarele scrise şi descoperirile arheologice ni-i înfăţişează pe geto-daci chiar de la începutul istoriei lor constituiţi în importante formaţiuni politice de tipul uniunilor de triburi, avînd în fruntea lor şefi destoinici, pe care sursele antice nu se sfiesc să-i intituleze regi (basilei) ca pe conducătorii marilor regate greco-macedonene şi mai apoi elenistice.

O astfel de importantă formaţiune politică getică exista desigur şi în teritoriul dintre Dunăre şi Marea Neagră la data cînd Darius a iniţiat expediţia „de pedepsire" împotriva sciţilor din nordul Mării Negre. Rezultatele cercetărilor arheologice atestă cu pregnanţă existenţa pe teritoriul actualei Dobrogea a unor complexe culturale foarte bine definite, cea de la Dobrina-Ravna în sud şi Tariverde-Beidaud în nord, ambele de evidentă factură traco-getică, îndeaproape înrudite prin ceramică şi inventar cu grupul cultural geto-dac de la nord de Dunăre Ferigile-Bîrseşti şi care conturează, pe planul organizării politice a geto-dacilor din aceste teritorii, existenţa a două formaţiuni politice înglobînd triburi sau uniuni de triburi getice. Apare clar că aceste două formaţiuni politice geto-dace sînt cele care au depus o rezistenţă acerbă înaintării enormului corp expediţionar persan în drumul său spre nordul gurilor Dunării. Evenimentele prilejuite de această rezistenţă au surprins întreaga lume contemporană şi Herodot se face interpretul actelor de vitejie şi eroism de care au dat dovadă geto-dacii în confruntarea cu perşii. Această surpriză a fost cu atît mai mare cu cît toate triburile tracice întîlnite de Darius în marşul său de-a lungul ţărmului de vest al Mării Negre „se închinau unul după altul fără luptă". Or, vizibilul contrast între această lipsă de rezistenţă şi luptele duse de geţi împotriva perşilor constituie, înainte de toate, un indiciu clar al atitudinii hotărîte a unei forme politice de organizare — aşa cum erau formaţiunile politice getice — în faţa unui agresor, indiferent ce forţe ar fi angajat.

Conflictul geto-persan din anul 514 î.e.n. dovedeşte vitejia şi eroismul în luptă al poporului geto-dac, calităţi moral volitive care îi va jalona întreaga lui istorie trecînd ca o flacără

Tipuri de ostaşi geto-daci; arme folosite în lupte; o parte dintre uneltele lor; în prim plan, reconstituirea cu materiale originale a unei vetre folosite de strămoşii noştri daci (Muzeul Militar Central)

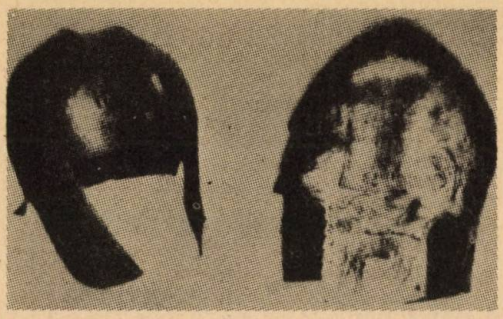

Coifuri geto-dacice descoperite la Gostavăţ (bronz, sec. V-IV î.e.n., în stînga) şi la Peretu (argint, sec. IV î.e.n., în dreapta)

vie între însuşirile cele mai alese ale poporului român. „/.../ **încă cu mult înainte** — subliniază tovarăşul Nicolae Ceauşescu — **populaţia geto-dacă, o parte a marelui neam al tracilor, a avut o organizare înaintată, lucru demonstrat de altfel şi în cursul războaielor cu perşii conduşi de Darius. /.../ În aceste împrejurări s-au dovedit forţa şi dezvoltarea populaţiei de pe aceste meleaguri din epoca respectivă".**

Scopurile economice ale „giganticei expediţii" plănuită şi întreprinsă de „Marele Rege" se împleteau evident cu cele de ordin militar şi politic, urmărind pe de o parte transformarea Mării Negre într-un lac persan şi interceptarea căilor comerciale nord-pontice între Asia şi Europa, implicit înglobarea oraşelor greceşti nord şi vest pontice, iar pe de alta asigurarea frontierelor nordice ale imperiului, în primul rînd împotriva ameninţătoarei forţe scitice în perspectiva abordării decisive a principalei probleme politice persane, războiul cu polisurile greceşti continentale.

Planul campaniei conceput de Darius rezultă din însăşi desfăşurarea evenimentelor. După traversarea Strîmtorilor şi executarea unui marş de-a lungul ţărmului de vest al Mării Negre, care trebuia să ducă la supunerea triburilor trace — în primul rînd a puternicului trib al odrysilor — şi a tuturor polisurilor greceşti, imensul corp expediţionar persan — izvoarele îl apreciază la 700 000 de oameni pe uscat şi 600 de corăbii care însoţeau efectivele pedestre împărţite în trei coloane — urma să atingă Dunărea maritimă care, odată trecută pe pontoanele dinainte asigurate de flotă, îşi dezvolta ofensiva, mai departe, în stepele nord pontice pînă la contactul, pe care Darius îl intenţiona decisiv, cu principalele forţe scitice.

Rezistenţa geţilor la înaintarea armatei persane a început imediat ce aceasta a trecut la nord de Munţii Balcani prin Aitos-Provadia; totodată geţii au depus rezistenţe succesive în timpul marşului armatei persane, luptele desfăşurîndu-se atît în sudul Dobrogei cît şi în nordul ţinutului dintre Dunăre şi Mare. S-a afirmat pe bună dreptate, încă mai de mult, că în sudul Dobrogei, pe teritoriul formaţiunii identificată în cadrul complexului Dobrina-Ravna, s-a desfăşurat una dintre cele mai crîncene bătălii dintre geţi şi perşi.

Descoperirile arheologice confirmă faptele istorice. Este vorba, printre altele, de descoperirea la Medgidia a unei piese unice, o sabie — emblemă în formă de pumnal — akinakes. Modalităţile de realizare a acestei piese, faptul că ea a fost turnată odată cu teaca, că este ornamentată numai pe o faţă şi are două piroane în scopul fixării în lemn sau în piatră duce inevitabil spre ipoteza, deja formulată, că în sudul Dobrogei în zona Medgidia această piesă împodobea un monument triumfal ridicat în cinstea unui şef get local căzut în lupta împotriva perşilor. Descoperirea vine să ateste, o dată mai mult, organizarea politică înaintată a societăţii geto-dace de pe actualul teritoriu al Dobrogei, stratificarea ei socială şi forţa economică de care dispunea.

O a doua rezistenţă importantă a geto-dacilor trebuie să fi avut loc în nordul Dobrogei acolo unde — aşa cum arătam mai sus — a fost identificat arheologic complexul cultural Tariverde-Beidaud, de evidentă factură getică. Realităţile arheologice confirmă pe deplin eroica luptă a geto-dacilor împotriva invadatorilor străini, adăugînd chiar elemente noi informaţiilor oferite de „părintele istoriei". Se poate presupune astfel că în faţa inamicului comun, cele două formaţiuni politice getice îşi vor fi unit forţele, lucru care l-a determinat pe Herodot să vorbească despre geţi ca despre o singură entitate politică, care a depus o singură rezistenţă.

Darius, care avea fără îndoială informaţii foarte amănunţite atît despre grecii din Tracia cît şi despre triburile trace propriu-zise a primit desigur ştiri şi despre geţi mai ales că aceştia, ca popor distinct, locuiau compact — aşa cum atestă în numeroase rînduri mai multe izvoare antice — întregul teritoriu între Munţii Haemus (Balcani), Dunăre şi Marea Neagră. Este greu de spus dacă armata persană se va fi aşteptat sau nu la vreo rezistenţă dar este cert că îndîrjirea şi bărbăţia cu care i s-au opus geto-dacii îl va fi impresionat într-atît pe Darius încît a luat măsura includerii unor contingente getice în armata sa. Integrarea acestor contingente getice îi oferea lui Darius, avînd în vedere atît tactica cît şi forţa combativă a acestora, să contracareze cu succes tactica de luptă scitică.

Tactica folosită de geţi în confruntarea cu armata persană este uşor de întrevăzut avînd în vedere modalităţile de luptă ale geţilor, descrise cu circa 85 de ani mai tîrziu de către Thucydide. *„Geţii şi locuitorii de prin acele părţi sînt vecini cu sciţii, au acelaşi port şi sînt toţi arcaşi călări".* Apare din capul locului evident că atacurile fulgerătoare succesive asupra unor părţi din colosalul corp expediţionar, hărţuirea continuă executată asupra forţelor persane au constituit principalele modalităţi de luptă ale geţilor în această confruntare.

Scopul declarat al expediţiei spre gurile Dunării şi în nordul Mării Negre „pedepsirea sciţilor" apare cu totul colateral în contextul scopurilor politice majore ale imperiului persan în Peninsula Balcanică. Dacă atragerea unor triburi trace la cauza persană în conflictul declanşat cu lumea greacă a fost o realitate politică şi militară, nu mai puţin evident este faptul că lumea getică a rămas departe de aceste decisive confruntări, consolidîndu-se din punct de vedere politic şi economic şi păstrîndu-şi totodată, pînă la constituirea statului trac al odrysilor, o absolută independenţă. Chiar după închegarea primului stat al lumii trace care, conform informaţiilor date de Thucydide avea ca frontieră nordică Dunărea, formaţiunile politice getice deţineau, foarte probabil, în cadrul lui, o însemnată autonomie politică. Această realitate este confirmată de Sofocles, care la mijlocul secolului V î.e.n., vorbind despre geţi, aminteşte pe un rege al lor, Charnabon, şi evident că referirea nu se face la geţii nord-dunăreni ci la cei mai apropiaţi lumii greceşti, cei dintre Dunăre, Marea Neagră şi Munţii Balcani. Este de la sine înţeles că în timpul conflictului cu perşii formaţiunile politice getice sud-dunărene deţineau o independenţă politică ce n-a putut fi eliminată nici de urmările confruntării cu imperiul ahemenid şi cu atît mai puţin într-o perioadă imediat următoare retragerii, dealtminteri dezastruoasă, din expediţia scitică.

Confruntarea dintre formaţiunile statale getice şi armata persană constituie astfel prin relatarea lui Herodot prima menţiune într-un izvor scris a unui conflict armat în care geţii au fost direct angajaţi împotriva unei mari puteri expansioniste. Faptele de arme ale geţilor în timpul acestor lupte — din păcate rămase necunoscute în amănuntele lor — deschid astfel seria unor interesante dar constante relatări în izvoarele greceşti şi romane, reliefînd trăsăturile lor morale de excepţie care-şi aveau fundamentul într-o înaltă spiritualitate şi originală concepţie despre viaţă şi desfăşurarea proceselor ei.

M. ZAHARIADE

Sîntem aici de mii de ani

DECEBALUS „PER SCORILO"

Potrivit ştampilei aflată pe un celebru vas descoperit la Sarmizegetusa („Decebalus", „Per Scorilo"), Decebal era fiul regelui Scorilo, mort în anul 69, care lăsase tronul fratelui său Duras-Diurpaneus. Copil la data aceea, Decebal ar fi avut, după poetul Marţial şi istoricul Dio Cassius, un frate mai mic, Diegis (care se va evidenţia ca diplomat cu ocazia încheierii tratatului daco-roman din anul 89) şi o soră. Unele scene ale Columnei (CXLV şi LXXV) şi bustul aflat la Muzeul Ermitaj (Leningrad) ne redau portretul său de maturitate: un bărbat de înălţime mijlocie, atletic, cu ţinută maiestuoasă, figură dîrză cu pomeţi proeminenţi, arcade puternice, frunte înaltă, faţă suptă, încadrată de o barbă scurtă dar bogată. Aşa arăta, probabil, în anii 102–106 e.n. La începutul domniei, cu 20 de ani mai devreme, va fi fost un tînăr energic, plin de vitalitate, a cărui inteligenţă era pe potriva vitejiei şi priceperii sale militare.

Ca prinţ moştenitor şi nepot al regelui Duras, Decebal s-a putut afirma în calitate de comandant de oaste în anul 82 e.n., cînd geto-dacii au reluat contraofensiva la sud de Dunăre, încercînd să elibereze fostele teritorii ale statului lor dintre fluviu, Marea Neagră şi Munţii Haemus (Balcani), obligîndu-l pe împăratul Domiţian (81–96 e.n.) să aducă în provincia Moesia noi trupe din Germania. A condus apoi campania din iarna anilor 85/86 avînd acelaşi obiectiv – refacerea stăpînirii lui Burebista. Cu această ocazie, tratatele existente cu Roma au fost unilateral denunţate de către daci, care au trecut prin surprindere Dunărea, pe gheaţă, prin mai multe puncte, atacînd garnizoanele romane. Descriind campania, istoricul got Iordanes nota că *„începură să devasteze malul Dunării, stăpînit de mult de Imperiul roman, nimicind armatele şi pe comandanţii lor. În fruntea acestei provincii era pe atunci Oppius Sabinus, iar domnia la goţi* (geţi – n.n.) *o avea Dorpaneus; dîndu-se lupta, romanii au fost învinşi, lui Oppius Sabinus i-au tăiat capul"*. Întreg sistemul defensiv roman sud-dunărean a fost dezorganizat, numeroase „castre şi oraşe" arse încît, după Tacitus *„erau puse în cumpănă taberele întărite ale legiunilor şi însăşi stăpînirea noastră"* de către oştile dacilor care, băteau la porţile Balcanilor.

Domiţian a fost nevoit să recurgă la toate resursele imperiului pentru a salva situaţia. Sosit la Naissus (Niş) pentru a supraveghea personal operaţiile militare, el a introdus în luptă înseşi gărzile pretoriene, numindu-l pe Cornelius Fuscus, prefectul pretoriului, comandant al întregii armate de la Dunăre. După respingerea cu mare greutate a călărimii dace peste fluviul îngheţat, în scopul întăririi capacităţii de apărare, provincia recucerită a fost împărţită în două: Moesia Superioară şi Inferioară, celor 4 legiuni deja existente adăugîn-

Una dintre aprigele lupte purtate de oastea dacă împotriva oastei romane (scenă de pe Columna Traiană de la Roma)

1900 ani

1. Fragment dintr-un vas dacic de ceramică purtînd celebra inscripție „Decebalus per Scorilo"

2. Suliţaş dac
3. Nobil dac
4. Luptători daci
5. Nobili daci
6. Arcaş dac

du-li-se noi unități aduse din celelalte provincii. De aici, din aceste două puternice baze de supraveghere și atac, Domițian intenționa să declanșeze viitoarea ofensivă împotriva teritoriului Daciei propriu-zise.

În situația în care romanii urmăreau să mute teatrul de acțiuni militare la nord de Dunăre, în fața iminentei lor ofensive se impuneau, pentru conducătorii daci: organizarea apărării teritoriului potrivit unei concepții strategice realiste, lichidarea oricăror manifestări de insubordonare ale căpeteniilor locale, completarea sistemului defensiv prin mobilizarea eforturilor întregului popor, întărirea disciplinei, creșterea calitativă a nivelului de pregătire a oastei, încheierea unui sistem operativ de alianțe etc. Toate acestea nu puteau fi realizate într-un timp scurt decît sub conducerea unui rege tînăr, energic, iubit de oștași pentru vitejia sa, apreciat de sfat ca iscusit comandant și abil diplomat. Este rațiunea pentru care, după Dio Cassius, unchiul său, bătrînul *„Duras care avea domnia mai înainte o oferi de bună voie lui Decebal, regele dacilor, pentru că era priceput în ale războiului și iscusit la faptă știind cînd să năvălească și cînd să se retragă la timp, meșter a întinde curse, viteaz în luptă, știind a se folosi cu dibăcie de o victorie și a scăpa cu bine dintr-o înfrîngere, pentru care lucru el a fost mult timp pentru romani un potrivnic de temut"*. Cu ridicarea sa în fruntea poporului și a statului geto-dac, în vara anului 86 e.n. începea, după același Dio Cassius *„cel mai mare război de atunci pentru romani"*, războiul *„împotriva dacilor"*, care se va încheia abia în anul 106 e.n., după campaniile victorioase (101–102, 105–106) la nord de Dunăre ale împăratului Nerva Traian (98–117 e.n.).

Îndelungata rezistență dacică a intrat – potrivit expresiei istoricului Vasile Pârvan – în conștiința poporului român, moștenitor al celor mai înalte virtuți ale dacilor și al însemnatelor realizări materiale și spirituale ale celor două civilizații, traco-dacă și romană, ca *„un imn de iubire cum rar le-a fost dat popoarelor să-l adreseze patriei lor în primejdie"*.

MIHAI DRAGU

Sus: Decebal luptînd (pictură de Valentin Tănase)

Meșteri neîntrecuți, dacii își făureau armele pe care le foloseau cu iscusință în lupte (jos; pictură de H. Crețulescu, din pinacoteca Muzeului Militar Central)

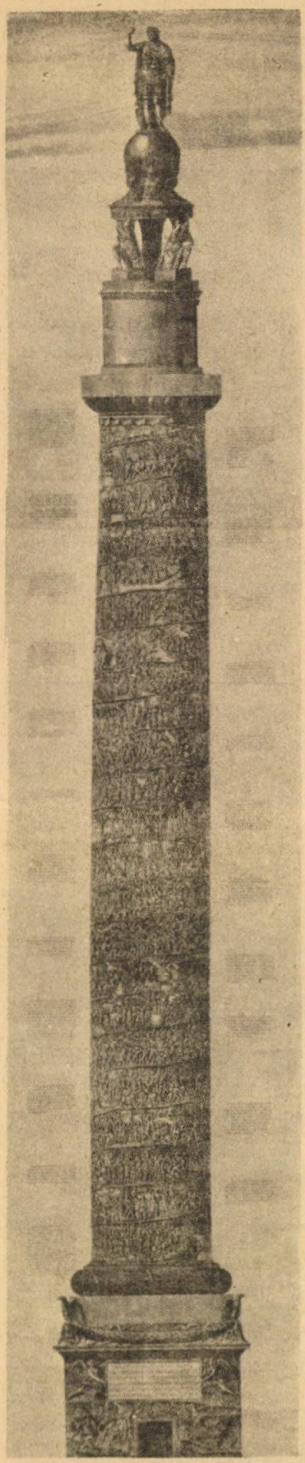

Columna lui Traian, aşa cum arăta iniţial, cu statuia împăratului în vîrf

UN MONUMENT AL ÎNVINGĂTORULUI GLORIFICÎND MĂREŢIA ÎNVINSULUI

Paşii călătorului descins de pe plaiuri mioritice în capitala Italiei, sora noastră de „ginte latină", se îndreaptă şi astăzi, atraşi de o forţă irezistibilă, pe cărarea bătătorită de atîţia şi atîţia înaintaşi, pe urmele, proaspete încă, ale oierului iubitor de adevăr şi istorie, badea Cîrţan. Ajuns în faţa monumentului care domină Forum-ul zis al „lui Traian", privirea sa se opreşte, inevitabil, asupra modestei inscripţii pusă în anul 113, la terminarea lucrărilor, pe soclul Columnei care patru ani mai tîrziu devenea mormînt al marelui împărat: *„Senatul şi poporul roman împăratului Caesar, fiul divinului Nerva, Nerva Traianus Augustus, învingătorul germanilor, învingătorul dacilor, mare pontif, învestit pentru a XVII-a oară cu putere de tribun, salutat pentru a VI-a oară ca învingător, consul pentru a VI-a oară, părinte al patriei, pentru a arăta înălţimea muntelui şi a locului excavat prin eforturi atît de mari".*

Scopul declarat al ridicării construcţiei îi provoacă un zîmbet nostalgic, încărcat de înţelegere pentru că, spre deosebire de miile de turişti din toate colţurile lumii care vizitează anual Roma, el, călătorul de la Istru, cunoaşte adevărul. Îl ştie din bătrîni, aşa cum a fost transmis, din generaţie în generaţie, în colindele, cîntecele de vitejie, basmele şi legendele, aşa cum s-au înscris în cronicile poporului său, împletite într-un unic poem epic al măreţiei dacilor „nemuritori" pentru care supremul sacrificiu era suprema bucurie — dovadă a dragostei de ţară.

Milioane de metri cubi excavaţi într-adevăr cu mari eforturi, şaua care lega colina Capitolină de Quirinal — dispărută împreună cu toate clădirile ei, totul, pentru a face loc unui vast ansamblu arhitectonic, dominat de statuia învingătorului Traian de la înălţimea celor 39,83 metri ai coloanei de piatră. O muncă de Sisif pentru a marca — în concepţia romană — încheierea unei trude de peste un sfert de mileniu.

Iniţiată după desfiinţarea Macedoniei (171—168 î.e.n.), ofensiva împotriva tracilor, seminţia „cea mai numeroasă" — potrivit părerii „părintelui istoriei", Herodot — după aceea „a inzilor", părea a se fi încheiat, în sfîrşit, în urma a două decenii de lupte cu sorţi schimbători, (86 e.n.—106 e.n.), purtate de imperiu cu *„cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci"*, geto-dacii care *„vorbesc aceeaşi limbă"* (Strabo), *„poporul nemuritorilor"* pe care Dio Cassius îi considera *„superiori aproape tuturor popoarelor şi aproape egali cu grecii"*, deci cu purtătorii unei civilizaţii mult mai vechi, superioară celei romane.

Complexul arhitectonic ridicat cu sudoarea a mii de sclavi, sute de meşteri şi zeci de artişti, după planurile şi sub conducerea vestitului Apollodor din Damasc era menit aşadar să amintească generaţiilor viitoare triumful scump plătit al anului 106, victoria considerată de lumea romană decisivă deşi, dincolo de hotarul vremelnic implantat în trupul bastionului tracic nord-dunărean şi întărit printr-un vast sistem de fortificaţii, stindardul libertăţii dace fusese deja preluat din ruinele Sarmizegetusei de statele succesoare, ale Daciei Libere. Columna, cu cele 155 de scene ale sale, comemora în fapt nu definitiva supunere a unui popor, ci succesele, greu obţinute, ale oştilor divului Traian, în campaniile duse în anii 101—102 şi 105—106 împotriva energicului rege Decebal pe care, înşişi adversarii, cunoscîndu-l ca *„potrivnic de temut"* îl admirau apreciindu-l drept *„priceput în ale războiului şi iscusit la faptă, ştiind cînd să năvălească şi cînd să se*

retragă la timp, meşter în a întinde curse, viteaz în luptă, ştiind a se folosi cu dibăcie de o victorie şi a scăpa cu bine dintr-o înfrîngere" (Dio Cassius). Copleşitoarelor armate romane (peste 150 000 de luptători) el le-a opus inteligenţa, abilitatea diplomatică, geniul militar al unui mare strateg al lumii antice, vitejia şi setea de libertate a agricultorilor, păstorilor şi meşteşugarilor daci, braţul înarmat al unui întreg popor conştient de dreptatea cauzei sale. A organizat apărarea hotarului ţării pe întreaga linie a Dunării şi puţin a rămas ca viguroasa contraofensivă declanşată în Dobrogea să îi asigure victoria prin întoarcerea flancului drept al frontului roman şi distrugerea bazelor imperiale din Moesia. Învins nu atît de romani, cît de timpul nefavorabil, a organizat şi condus apoi apărarea pămîntului ţării, transformînd fiecare înălţime în fortăreaţă şi orice trecătoare în capcană astfel că — notează Dio Cassius — duşmanul, *„trecînd prin multe primejdii"*, s-a văzut nevoit să ia cu asalt *„cu pericole, munte după munte"*. Comatii săi au intrat în moarte şi legendă apărînd cu eroism zidurile cetăţilor Orăştiei. Îndurînd chinurile foametei şi setei, bărbaţi — tineri şi bătrîni — femei, copii au egalat faptele de vitejie ale eroilor troieni, apărînd capitala spiritualităţii traco-dace, sacra Sarmizegetusa. *„Numai puterea îngenunchie pe Decebal!"* — afirma Dio Cassius exprimînd mai curînd o dorinţă decît realitatea, pentru că, pe fiul regelui Scorilo nimeni nu l-a putut vreodată îngenunchia, nici măcar moartea. El a rămas nemuritor — un simbol peste veacuri!

Luptînd pas cu pas, Decebal s-a retras cu resturile oştirii prin munţi, la Ranisstorum unde a fost surprins în momentul în care se pregătea să reorganizeze rezistenţa. Descoperit de avangarda unui detaşament de urmărire, condusă de Tiberius Claudius Maximus — eveniment redat de stela funerară de la Grammeni-Philippi (în Macedonia) — el a respins clemenţa oferită. Sub privirile înspăimîntate ale soldaţilor romani, regele dac, imitat de numeroase căpetenii şi-a curmat viaţa retezîndu-şi gîtul cu sica tradiţională. Mîna sa dreaptă şi capul, luate ca trofeu, au fost expuse pe scările Gemoniae de la Roma pentru ca dovada victoriei să şteargă spaima cetăţenilor Oraşului Etern. O parte a tezaurului dacic, însumînd 165 tone de aur şi 331 tone de argint, a refăcut finanţele sleite ale imperiului, permiţîndu-i lui Traian să ofere plebei înfometate şi nemulţumite 123 de zile de belşug şi sărbătoare, iar capitalei sale — vestitul Forum care-i poartă numele. Coloniştii „ex toto orbe Romano" au invadat pămînturile „Eldorado-ului" dacic şi 40 000 sau 50 000 de soldaţi au fost afectaţi noii provincii pentru a îi veghea liniştea; sute de castre au fost ridicate pentru a păstra noua cucerire tăcînd din ea pavăza imperiului. Dar niciuna dintre măsurile luate nu a reuşit să stingă setea de libertate a dacilor sau să umbrească amintirea intratului în legendă Decebal, regele devenit simbol al neatîrnării şi dragostei de glie, eroul care a preferat moartea umilinţei înfrîngerii.

Grupaţi în cete de haiduci („latrones" — Iotri), comatii daci au continuat să lupte pentru libertate menţinînd, prin repetate atacuri asupra oficialităţilor militare şi civile romane, nesiguranţa în provincia Dacia, obligîndu-i pe împăraţi să aducă noi trupe, să extindă procesul de împămîntenire a veteranilor şi să procedeze la dese reorganizări administrativ-teritoriale. Măsurilor luate de autorităţile imperiale li s-a răspuns prin puternice răscoale conjugate cu atacurile dacilor liberi care au pus în repetate rînduri (117, 143, 156—157, 167, 170, 183—184, 236, 242, 245—247, 248—251, 253, 257—259, 271) sub semnul întrebării stăpînirea romană, nu numai la nord de Dunăre, dar şi în Moesia. Dincolo de zidurile oraşelor, viguros renăscute din înfrîngere, continua să se întindă, atotstăpînitoare, lumea dacă, o lume a satului — aşa cum ne-o înfăţişează rezultatele săpăturilor arheologice — a comunităţilor de agricultori, meşteri specializaţi şi păstori, în care coloniştii s-au putut încadra treptat şi cu greutate. Împămîntenirea s-a produs îndeosebi în rîndul celor ce-şi cîştigau traiul cu puterea braţelor şi sudoarea frunţii, interesaţi ca şi stăpînii de drept ai pămîntului în organizarea apărării comune a vieţii paşnice împotriva atacurilor neamurilor migratoare. Solidaritatea s-a închegat în timp deci, îndeosebi în rîndul celor mulţi care constituiau masa producătorilor direcţi ai bunurilor materiale şi care s-au ridicat nu o dată împreună şi împotriva duşmanului intern comun — fiscul imperial. Elocvente sînt, pentru atitudinea agricultorilor, meşteşugarilor, sclavilor veniţi sau aduşi în provincia romană Dacia, şi integraţi în lumea satului dac, relatările autorilor latini reflectînd o realitate proprie momentului retragerii aureliene din anul 275 şi secolelor imediat următoare. *„Într-un glas se roagă ţăranii romani* — nota cu uimire Salvianus — *să-i lase a trăi cu barbarii"*. Încercînd să explice fenomenul, Paulus Orosius şi Priscus din Panion descopereau că *„se află romani care voiesc să trăiască mai bine săraci dar liberi între barbari, decît să susţină între romani greutatea dărilor"*, pentru că, *„cei ce rămîn"* erau siguri că îşi pot duce *„traiul în linişte, fiecare bucurîndu-se de tot ce are, nesupărat şi neasuprit"*.

Armata şi administraţia romană s-au repliat strategic în Valea Dunării, bastionul nordic al imperiului devenind, în sud-estul Europei, spaţiul tracic nord-balcanic; masele de producători romani însă au rămas pe loc, integrîndu-se în cele din urmă armonios în societatea populaţiei autohtone la a cărei înflorire a civilizaţiei şi-au adus o însemnată contribuţie prin cunoştinţele tehnice şi bagajul spiritual propriu lumii mediteraneene din care proveneau. Privită în această perspectivă istorică **„victoria romanilor a deschis** — potrivit aprecierii marelui gînditor şi om politic al lumii contemporane, preşedintele Republicii Socialiste România, secretarul general al Partidului Comunist Român, comandantul nostru suprem, tovarăşul Nicolae Ceauşescu — **o perioadă lungă de convieţuire în care s-a accentuat împletirea civilizaţiei dace şi romane. După cum atestă scrierile vremurilor respective, cercetările arheologice, datele ştiinţifice, în această perioadă s-a realizat simbioza daco-romană şi a început formarea unui nou popor bazat pe cele mai înalte virtuţi ale dacilor şi romanilor. Aşa s-a născut poporul român."**

În vatra vechii Dacii, poporul care a sintetizat cele mai înalte virtuţi şi valori ale civilizaţiilor traco-dacă şi romană, şi-a apărat statornic, în faţa vicisitudinilor istoriei, dreptul la existenţă liberă şi unitară, perpetuînd peste secole amintirea dîrzeniei şi neînduplecatei mîndrii de neam a regelui erou Decebal, şi a spiritului de sacrificiu al oştaşilor săi nemuritori într-adevăr prin destoinicia faptelor lor de arme şi neostoita dragoste de glie. Înfruntînd adesea legiunile Romei şi apoi ale noii Rome, Bizanţul, oamenii din Carpaţi, de la „Marea ospitalieră" şi din Valea Dunării au dat lumii primului mileniu al erei noastre conducători care prin geniul lor politic şi militar s-au dovedit demni urmaşi ai regelui erou. De la Regalianus care se considera scobortor din stîrpea lui Decebal, la Decius, Maximin Thrax, Justin sau Justinian, pretendenţi sau purtători ai purpurei imperiale i-au urmat exemplul, văzînd în el un simbol al luptei împotriva cotropirii, un îndemn la rezistenţă în calea încălcătorilor de hotare, un exemplu de gospodar viteaz şi vrednic al ţării. Şi, în mod inevitabil, la perpetuarea amintirii ultimului mare rege al seminţiei trace, dacul Decebal, ale cărui fapte urmăşii le-au împodobit cu aură de legendă, o însemnată contribuţie şi-a adus-o însuşi monumentul triumfal al adversarului său — Columna —, ale cărei imagini vor povesti întotdeauna generaţiilor care vin despre faptele de arme, vitejia, dîrzenia şi spiritul de sacrificiu al înaintaşilor. Glorificîndu-se pe sine, ca învingător de moment, Traian l-a glorificat în acelaşi timp pe marele învins, învingător prin moarte, eroul-simbol al unui popor care a ştiut să înfrunte timpul durîndu-şi pentru eternitate istoria — ca trecut, prezent şi viitor — în vatra străbună.

Locotenent-major
MIRCEA DOGARU

600 de ani de la urcarea pe tronul Țării Românești Muntenia a lui MIRCEA CEL MARE

În fresca votivă de la Cozia, Mircea vodă cel Mare ni se înfățișează ca un bărbat înalt în strai de cavaler: încălțăminte roșie brodată cu aur, după moda veacului XIV; mantie-pelerină încopciată elegant și artistic pe umăr; sabie scurtă în cingătoare de aur; chip dîrz, demn, luminos; pe cap, coroană bizantină, înaltă, împărătească. Totul în concordanță cu titlul: *„Io Mircea, mare voievod și singur stăpînitor, domn a toată țara Ungrovlahiei și a părților de peste munți, încă și spre părțile tătărești și herțeg al Amlașului și Făgărașului și Domn al Banatului Severinului și de amîndouă părțile peste toată Podunavia, pînă la Marea cea Mare. Și singur stăpînitor al cetății Dîrstor"*.

Marele Mircea Voievod (reproducere după o frescă)

Așa ni se înfățișează și după mai bine de o jumătate de mileniu, Mircea I voievod în ctitoria sa, împodobit și cu coroană în cinci colțuri, încoronat. Așa ni-l descrie, în cadență de vers alexandrin, și poetul Grigore Alexandrescu:

„Este el, cum îl arată sabia lui și armura,
Cavaler de al credinței sau al Tibrului stăpîn
Traian, cinste a Romei ce se luptă cu natura?
Uriaș e al Daciei, sau e Mircea cel Bătrîn?"

Documentele și cronica arată că, în acea vreme de început de stat organizat, încolțeau făgăduitor semnele prosperității: ogoarele dădeau rod tot mai bogat, turmele sporeau din an în an, vînatul cădea adesea sub săgeată și sub buzdugan, iar prisecarii storceau mierea în putini și-o porneau spre Sibiu, Brașov ori Giurgiu, împreună cu bulzurile mari de ceară plăcut mirositoare, ca să aducă de acolo multe arme, piei bine lucrate, stofe trainice. Voievodul încheia tratate comerciale cu orașele din Țara Românească Transilvania, din Țara Românească Moldova, din Ungaria și Polonia, cu genovezii care-și urcau corăbiile pe Dunăre pînă la Giurgiu și Turnu Severin să încarce grîne, sare, miere ori ceară.

În acel veac, în largul lumii europene se pritoceau fapte de vrajbă mare: feudalii francezi și englezi se sfădeau între dînșii într-un nesfîrșit război de o sută de ani. Dar tocmai atunci dinspre miazăzi se răsturna peste popoarele Europei tăvălugul înșîngerat al puterii otomane. Cum zice Eminescu:

...„flamura cea verde se înalță an cu an,
Neam cu neam urmîndu-i zborul și sultan după sultan
Astfel țară după țară drum de glorie-i deschid...
Pîn-în Dunăre ajunge furtunosul Baiazid"...

Serbia și țaratele bulgare cădeau, bucată cu bucată, sub robia otomană, după bătălia de la Cîmpia Mierlei. Sultanul Baiazid Ildîrîm ambiționa să subjuge tot continentul. De aici adevărul metaforei eminesciene: voia *„ca din pristolul de la Roma să dea calului ovăz"*.

Împăratul Traian și Mircea cel Mare (medalie emisă cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la reintegrarea Dobrogei în viața românească)

Această năvală a impus poporului român un lung, crîncen și istovitor război, vreme de aproape trei decenii. Mircea cel Mare a fost cel dintîi voievod român care a înfruntat trufia otomană, dînd *„război mare, cît se întuneca de nu se vedea văzduhul de mulțimea săgeților"*, cum scrie cronicarul. Acolo, „la Rovine în cîmpii", în 17 mai 1395, *...„așa se vărsă sînge mult cît era văile crunte", „Și mai pierdu Baiazid oastea lui cu totul"*.

În lupta de la Rovine, românii au folosit nu numai arma și dibăcia ostășească, nu numai îndrăzneala tactică și strategică, nu numai vitejia, ci și tot ce le

oferea teritoriul ca mijloc de apărare: dealurile şi văile, mlaştinile şi „rîul, ramul", cum zice Eminescu. Adică tot ce poate duce la biruinţa unui duşman de zece ori mai puternic.

Peste un an, la Nicopol, Mircea voievod, în strălucită alianţă cu regele Sigismund de Luxemburg şi cu falnicii cavaleri ai Apusului, orînduind o adevărată cruciadă se afla iar faţă în faţă cu armia lui Baiazid. Victoria ar fi fost a aliaţilor creştini dacă ambiţiosul duce de Burgundia n-ar fi pornit necugetat la atac, ca nu cumva voievodul român să-l lipsească de cinstea şi avantajele unei victorii, de care singur se socotea vrednic. A sfidat cu uşurătate de cuget puterea de luptă a spahiilor otomani şi s-a năpustit orbeşte, nechibzuit. Splendizii cavaleri burgunzi s-au poticnit în cursa gropilor de lup, ca nişte momîi în armură de fier, iar spahii i-au strivit în copitele cailor ori i-au luat prizonieri. Atacul burgunzilor a hotărît soarta cruciadei de la Nicopol din 1396.

Ci Mircea voievod n-a deznădăjduit cum deznădăjduiseră falnicii cavaleri ai Apusului. Şi aşa, după cum Basarab unise sub a lui oblăduire toate cnezatele şi voievodatele dintre Carpaţi şi Dunăre, în faţa primejdiei tătăreşti, tot aşa Mircea rîvnea să strîngă rîndurile celor de aceleaşi grai şi de aceeaşi lege, ameninţaţi de cea mai mare primejdie: invazia otomană. Şi, în următorii patru ani, Mircea a înfrînt două atacuri otomane. Astfel Ţara Românească Muntenia s-a ridicat prin Mircea şi poporul său la rangul înalt de scut al Europei împotriva invaziei otomane. A înţeles voievodul român că sînt bune aliaţele cu cavalerii apuseni, vestiţi în războaie, dar că numai o unire a popoarelor de la Dunăre şi îndeosebi o unire a voievozilor din Ţările Române Moldova, Transilvania şi Muntenia putea zăgăzui năvala otomană. De aceea l-a ajutat pe Alexandru să urce în scaunul domnesc de la Suceava şi, aşa cum arată documentele, a făcut chiar o vizită în cetatea voievodului frate pe care istoria avea să-l numească „Bunul". Ca şi toţi sfetnicii săi, ca şi românii din Transilvania ori Moldova, Mircea urmărea ca pentru liniştea lor şi a Europei să întîrzie, să slăbească şi chiar să doboare impetuoasa, puternica năvală turcească. Ştiau că asta-i mai uşor de împlinit dacă, în prealabil, aţîţau dezbinările din familia sultanului, dacă întreţeau disensiunile din lăuntrul Imperiului otoman. Împrejurări propice s-au ivit după 1402, cînd Baiazid Ildîrîm a fost înfrînt de Timur Lenk, în bătălia de la Ankara şi luat prizonier: cei doi fii – Soliman şi Musa – au deschis între ei lupta pentru putere. Mircea l-a susţinut pe cel de-al doilea; iar cînd acesta a fost înfrînt a încurajat pe Bedr-ed-Din, un răzvrătit, sectant religios. După lupte prelungite, Soliman a zdrobit răzvrătirea; totuşi a fost bine, că Mircea s-a bucurat de cîţiva ani buni de linişte. În acei ani, pe drept cuvînt, lumea apuseană îl socotea pe voievodul român, cum formula Leunclavius *„dintre creştini, principele cel mai puternic şi mai viteaz"*. Stăpînea ţara de la Banatul Severinului pînă la ţărmul mării şi pînă la Nistru.

Monede bătute în vremea marelui voievod

Suveran deplin liber în ţara lui, urzea planuri mari de luptă comună anti-otomană. Dar cînd sultan a ajuns al treilea pretendent, Mahomed, acesta şi-a năpustit spahii şi acîngiii pe Dunăre, prădînd fără milă şi robind *„feciori mîndri ca soarele şi fete drăgălaşe ca trandafirii"*.

Comandant de oşti viteaz, diplomat iscusit, cunoscînd mentalitatea şi interesele principilor din Europa, Mircea cel Mare a ajuns la convingerea că, pentru a feri ţara şi poporul de robie, mai potrivit era să plătească tribut, pe temeiul căruia să i se recunoască autonomia, adică sultanul să nu se amestece în treburile dinlăuntru ale domniei, să nu ţină soldaţi pe pămîntul ţării, să nu zidească moschei la nord de Dunăre. Era înţeleaptă politica lui Mircea de apărare, de conservare a unei cît mai mari libertăţi naţionale. Pe baza celor stabilite între voievodul de la Tîrgovişte şi sultan au funcţionat raporturile dintre români şi puterea suzerană pînă la fanarioţi.

Ţările Române, aşa cum scriau şi cronicarii, au fost „închinate" nu cucerite de puterea otomană. Ele au avut un statut aparte care le-a permis să-şi păstreze şi să-şi dezvolte fiinţa naţională. Aşa, acum şase secole, Mircea cel Mare a intrat în istorie ca unul dintre voievozii cei viteji şi luminoşi. Nu întîmplător Eminescu l-a ales ca pe un model de înţelepciune, iscusinţă ostăşească şi politică, dîrzenie eroică şi putere de previziune. Versurile închinate lui i-au însufleţit şi luminat cu aură nepieritoare personalitatea, făcîndu-l să crească în conştiinţa tuturor românilor, ca un stîlp de maximă rezistenţă şi frumuseţe la marea zidire a istoriei poporului român. Cuvintele pe care Eminescu le-a pus pe buzele lui Mircea voievod sînt testamentare pentru oricare dintre noi.

„Eu? Îmi apăr sărăcia şi nevoile
şi neamul
Şi de-aceea tot ce mişcă-n ţara
asta, rîul, ramul
Mi-e prieten numai mie, iară
ţie duşman este,
Duşmănit vei fi de toate, făr-a
prinde chiar de veste;
N-avem oşti, dară iubirea de
moşie e un zid
Care nu se-nfioară de-a ta
faimă, Baiazid!"

Asemeni lui Basarab I şi Bogdan, lui Iancu Corvin şi Ştefan cel Mare, Mircea cel Mare a fost, este şi va fi pentru istoria noastră un *„descălecător de ţară, dătător de legi şi datini"*; adică unul dintre cei şapte stîlpi ai dreptăţii, înţelepciunii, vitejiei şi veşniciei româneşti.

Sîntem aici de mii de ani

DUMITRU ALMAŞ

DRACULA
între legendă și adevăr

1. Pornind de la un roman de senzație...

În urmă cu nouă decenii, în 1897, apărea în Anglia un roman care a făcut imediat senzație și s-a bucurat ulterior, de-a lungul anilor, de o glorie pe care puține cărți din lume au avut-o: *Dracula*, de Abraham (Bram) Stoker (pînă în 1971 a cunoscut 85 de ediții). Cartea a avut la apariție, dar și după aceea, un succes senzațional datorită subiectului, asupra căruia autorul se documentase destul de serios înainte: vampirismul, mai exact spus povestea unui conte secui cunoscut pentru setea de sînge și ororile pricinuite de el. Apropierea făcută numaidecît de către toți cititorii între personajul lui Stoker și personajul real cu acest nume — domnitorul român Vlad Țepeș, supranumit Dracula (după numele tatălui său) au dus repede la o reputație nedorită și — mai ales — inexactă pentru cunoscuta figură a istoriei noastre.

Dar să vedem care este țesătura intrigilor romanului și firul său epic, așa cum le regăsim redate de profesorul Radu Ștefan Ciobanu într-o carte consacrată domnitorului nostru, „Pe urmele lui Vlad Țepeș" (Editura Sport-Turism, 1979): *„...În Transilvania, la reședința contelui Dracula, castelul ruinat de la Pasul Bîrgăului, sosește tînărul avocat Jonathan Harker, trimis al unui birou de notariat britanic pentru a încheia cu Dracula contractul de cumpărare a unor noi proprietăți în Anglia. Situația nou creată i s-a părut bizară lui Harker: a început să noteze într-un jurnal, ceea ce a văzut și a auzit între zidurile aflate în apropierea trecătorii dintre Moldova și Transilvania. Odată cu prezența în Transilvania a personajului său, avocatul englez Bram Stoker a folosit procedeul literar al istorisirii imaginarului jurnal al lui Jonathan Harker și, în același timp, comentarea lui. Repede a fost dezvăluită adevărata înfățișare a lui Dracula: era un vampir setos de sînge și de putere. El urmărea cucerirea imediată a două tinere și frumoase femei, iar, în perspectivă, subjugarea Angliei. Intențiile nu i-au reușit. S-a format un comitet anti-Dracula în care a fost atras și renumitul savant olandez Van Helsing din Amsterdam, filozof și metafizician, unul din cei mai avansați oameni de știință ai timpului. Groaza și tensiunea luptei împotriva lui Dracula cresc pînă la punctul culminant al ultimelor pagini ale cărții. În aventura sa fantastică Dracula a fost purtat de Bram Stoker în Anglia și Europa occidentală. Urmărit, s-a retras în castelul din Pasul Bîrgăului. Ajuns de membrii comitetului anti-Dracula, vampirul a căutat să se apere, folosindu-se de o șatră de țigani din apropiere. Cartea are un happy-end: Dracula a fost înfrînt de urmăritori, lumea fiind salvată astfel de un monstru..."*.

2 ...ajungînd la autorul lui...

Cine era, așadar, Bram Stoker și de unde și pînă unde apetitul lui pentru un asemenea subiect? De ce Dracula și nu un alt nume? Iată primele întrebări pe care orice cititor de bun simț și le pune imediat ce sfîrșește cartea aceasta de senzație care a dus peste mări și țări o tristă și neplăcută faimă pentru Vlad Țepeș.

Fire bolnăvicioasă, irlandezul Bram Stoker (1847—1912) a încercat mai întîi, copil fiind, să studieze matematica, apoi s-a orientat către teatru, reușind ca în 1878 să se apropie și să rămînă pînă la sfîrșitul vieții (ca director de scenă) de Henry Irving, proprietar al societății dramatice Lyceum. Tot cam din această perioadă Bram Stoker începe să studieze cu pasiune vampirismul și pseudo-științele oculte și se înscrie în societatea Golden Dawn, care avea asemenea preocupări. Astfel, în acest context, îi vine și ideea de a scrie un roman și începe să se documenteze. Mai întîi a căutat să afle amănunte despre personajul cu numele Dracula, apoi despre vampiri în general. Prin intermediul profesorului Arminius Vambery de la Universitatea din Budapesta a putut citi *Povestirile germane despre Vlad Țepeș Dracula* (care aveau o anume circulație în Europa acelei vremi), apoi a parcurs o serie de fragmente traduse în germană ale *Cosmografiei* lui Sebastian Münster, ca și povestirile hinduse despre vampiri, *Arabian nights* (editate de sir Richard Burton și în engleză). Toate acestea i-au dat o idee generală atît despre vampiri, cît și despre Dracula — evident o idee denaturată. Cît privește cadrul geografic în care avea să-și plaseze acțiunea, locurile prin care avea să-și plimbe personajul viitorului său roman lui Bram Stoker nu i-a fost deloc greu; a citit și studiat mai multe atlase geografice și s-a oprit în mod special asupra Transilvaniei deoarece asupra ei se țesuse în secolul al XIX-lea legenda existenței vampirilor.

3 ...și de aici la un mit care bîntuie încă literatura și cinema ografia lumii

Imediat după apariție, romanul lui Bram Stoker a fost dramatizat iar piesa — purtînd titlul *Dracula sau cel ce n-a pierit* — care dura la reprezentație nici mai mult nici mai puțin decît patru ore, a fost numaidecît urmată de altele, atît în Ir-

landa, în Anglia cît şi în alte ţări, pentru ca „apogeul" succesului să fie atins în perioada dintre cele două războaie mondiale, în 1927, cu piesa *Dracula*, de Hamilton Deana, preluată de aproape toate teatrele de pe Broadway. Subiect de senzaţie, *Dracula* a intrat foarte repede şi în lumea peliculei. Regizori de toate mărimile şi orientările au găsit în el cheia unui succes fără precedent. Pînă azi s-au turnat peste 450 de filme, dintre care se cuvin a fi reţinute ca „piese" de referinţă pentru acest subiect: *Nosferatu* sau *Simfonia groazei* în regia lui Friederich Murnau (1922) şi *Groaza de Dracula*, de regizorul englez Terence Fischer (1958).

Pe de altă parte sînt de amintit şi filmele care au ironizat vampirismul şi chiar personajul, constituindu-se în adevărate parodii, nelipsite nici ele de succes, cum ar fi: *Sîngele lui Dracula* (1957), *Billy the Kid îl întîlneşte pe Dracula* (1965), *Curajoşii ucigaşi de vampiri*, de Roman Polanski (1967) şi încă multe altele cu acest subiect cunoscut acum din America şi pînă în Japonia, din Europa şi pînă în Ţara de Foc.

4. Este Dracula un nume misterios?

Ce ascunde, de fapt, numele de *Dracula?*

El apare în documente încă din secolul al XV-lea şi se leagă de existenţa tatălui lui Vlad Ţepeş, pe care hrisoavele îl numesc Vlad Dracul (cum este menţionat şi în actele cancelariei regale de la Budapesta în două rînduri: la 6 februarie 1452 şi la 17 decembrie 1456). Numele s-a extins în posteritate şi asupra fiului şi a făcut „cariera" literară şi cinematografică extraordinară de care am amintit. Care să fie explicaţia? Să-i dăm din nou cuvîntul profesorului Radu Ştefan Ciobanu. *„Tatălui lui Vlad Ţepeş* — zice el în cartea din care am mai citat — *i s-a spus Dracul, nu în sens peiorativ, ci numai ca o referire la medalionul Ordinului Dragonului pe care-l purta permanent pe piept. Determinarea poreclei de simbolul dragonului este indiscutabilă dacă se ţine cont de faptul că în limba latină DRACO înseamnă balaur, iar în slavonă termenul DRAKU, are acelaşi înţeles. De la Vlad Dracul, numele de Dracul s-a extins şi asupra urmaşilor săi, Vlad Ţepeş şi Radu cel Frumos".* Să mai adăugăm la aceste precizări încă una: numele de *Dracula* era foarte răspîndit în popor, dar mai ales peste hotarele ţării — ceea ce, se pare, îl determină pe domnitor ca la cea de a doua lui urcare pe tron să semneze actele oficiale, hrisoavele şi celelalte documente eliberate din cancelaria lui cu patronimicul *Dracula...*

Dar noul nume sub care semnează domnitorul începe să fie interpretat şi altfel, mai ales de către duşmani: ca simbol al răului şi întunericului. Denaturarea pare a se fi produs prin anii 1459—1460 cînd între Vlad Ţepeş şi patriciatul oraşelor din sudul Transilvaniei au loc mai multe conflicte, transilvănenii ridicînd un rival, pe Dan „cel Tînăr" — în actele căruia apare pentru prima oară numele de Dracula asociat cu acela de rău, precum în scrisoarea din 5 aprilie 1459, în care citim: *„...şi venit-au judeţii şi pîrgarii din Braşov, şi oameni buni şi bătrîni din Ţara Bîrsei, care mi s-au plîns, cu inima însîngerată de cele ce a făcut Dracula vrăjmaşul nostru cum el n-a ţinut credinţa stăpînului nostru craiului* (şi) *s-a dat la turci. Acest lucru l-a făcut cu adevărat învăţat de Dracul".*

Loviţi în interesele lor comerciale, saşii din Transilvania au dus o campanie sistematică de defăimare a domnitorului Vlad Ţepeş, iar cînd acesta a ajuns să fie închis de Matei Corvin (în noiembrie 1462) curtea regală din Budapesta a preluat ideile defăimătoare ale saşilor şi le-a răspîndit pe o arie geografică mai largă; astfel numele de Dracula, în sens de diavol, a devenit repede cunoscut în toată Europa.

Cine studiază „prezenţa" numelui domnitorului în documentele epocii constată că pînă în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, cînd s-a impus numele de Ţepeş, la noi a fost o adevărată şi îndelungată „luptă" între termenii de Drăcea, Dracea, Draculea, Dracula şi Ţepeş. Impunerea celui din urmă se datorează asprimii pedepselor ordonate de el.

5. Un personaj pentru folclorul lumii medievale: Dracula

Faptele voievodului român şi întîmplările legate de el au avut, încă din timpul propriei vieţi, un puternic ecou în conştiinţa lumii. Creatori anonimi din Europa, din Asia anterioară şi chiar din Africa de Nord s-au grăbit să-i imortalizeze evenimentele. Astfel, au apărut numeroase scrieri literare şi istorice care (potrivit aceluiaşi Radu Ştefan Ciobanu, pe care l-am citat mai înainte) pot fi grupate în mai multe categorii, după proveniența şi atitudinea autorilor lor: *povestiri româneşti, povestiri slavone, cronici bizantine, povestiri germane,* unele fragmente din *Cronica* lui Antonio Bonfini, din *Cronica* lui Ioan de Thuroczi, fragmente din *Cosmografia* lui Sebastian Münster, pasaje din *Cronicile turceşti.* Desigur, fiecare dintre ele sînt fie favorabile lui Vlad Ţepeş (precum cele româneşti şi cele slavone), fie, dimpotrivă, nefavorabile (precum cele germane), după atitudinea autorilor lor, după simpatia ori antipatia purtată voievodului nostru. De altfel Vlad Ţepeş s-a bucurat, dacă se poate spune aşa, de o mare atenţie şi din partea unor scriitori străini ca Filippo Buonaccorsi Callimachus, Adam Mickiewicz, Victor Hugo ş.a.

6. Vlad Ţepeş în conştiinţa istorică şi literară românească

Cercetarea, analiza, motivarea, lămurirea, judecata epocii lui Vlad Ţepeş şi a domniei acestuia au constituit încă de la începuturile epocii moderne preocupări importante pentru istoriografii români. Dintre cei care au studiat îndeaproape perioada domniei şi s-au pronunţat ca istorici asupra figurii voievodului îi amintim pe Ion Budai-Deleanu, Gheorghe Şincai, Dionisie Fotino, Mihail Kogălniceanu, Aaron Florian, August Treboniu Laurian, B.P. Hasdeu, A.D. Xenopol, I. Bogdan, Nicolae Iorga, Ilie Minea, C.C. Giurescu, Barbu T. Cîmpina, Ştefan Andreescu, Nicolae Stoicescu, Radu Ştefan Ciobanu şi alţii.

Pe plan literar şi cinematografic figura lui Vlad Ţepeş i-a inspirat mai de curînd pe Marin Sorescu (în piesele *Răceala* şi *A treia ţeapă)* şi pe Doru Năstase (în filmul *Vlad Ţepeş).*

7. Dincolo de mit şi legendă: adevărul istoric

Vlad Ţepeş a fost domn al Ţării Româneşti în anii 1456—1462 şi în 1476. Porecla de Ţepeş îi venea de la pedeapsa pe care o dădea deopotrivă făcătorilor de rele ca şi celor ce tulburau liniştea ţării. Fiu al lui Vlad Dracul, el s-a distins ca un remarcabil comandant militar, fiind adeptul unei domnii autoritare şi înfrîngînd tendinţele anarhice ale marii boierimi. A fost primul domn român care a recrutat în mod sistematic ţărani în oastea ţării. În 1459 a declanşat o mare ofensivă antiotomană, refuzînd să plătească haraciul şi — în urma unor campanii fulgerătoare din iarna anilor 1461—1462 — a nimicit garnizoanele turceşti de la Dunăre. Între aprilie şi noiembrie 1462 a dus un război împotriva unei mari armate otomane conduse de sultanul Mahomed al II-lea, care invadase ţara. Înfrînt în cele din urmă, Vlad Ţepeş s-a refugiat în Transilvania unde, în urma unor uneltiri ale negustorilor saşi, este arestat şi închis de către Matei Corvin. În 1476, cu

sprijinul lui Ştefan cel Mare, revine pe scaunul Ţării Româneşti, dar pentru scurt timp fiindcă este omorît de boieri în împrejurări rămase neclare pentru istorie.

Din perspectiva timpului, domnia lui Vlad Ţepeş se remarcă drept o perioadă de prosperitate. Voievodul s-a îngrijit de întărirea Ţării Româneşti Muntenia şi protejarea comerţului; a înălţat cetăţi şi a întărit oraşele, a format o armată de elită şi a încercat să pună capăt certurilor dintre taberele boiereşti.

Iubitor de neam şi de ţară, drept şi necruţător cu duşmanii şi cu cei ce tulburau rînduielile domniei, cu toţi făcătorii de rele, el aplica pedepse aspre — de unde i s-a tras şi porecla cu care a rămas în memoria vremii. Nu este mai puţin adevărat, însă, că atît contemporanii cît mai ales posteritatea i-au hiperbolizat cruzimea. De aceea au perfectă dreptate Constantin C. Giurescu şi Dinu Giurescu atunci cînd afirmă în *„Istoria românilor din cele mai vechi timpuri pînă azi"* (Editura Albatros, 1971): *„S-a exagerat cruzimea acestui voievod care e prezentat de unii istorici ca un bolnav, un sadic; de fapt, schingiuirile şi execuţiile pe care le-a ordonat el nu erau pornite dintr-un capriciu maladiv, ci aveau întotdeauna o raţiune, foarte adesea o raţiune de stat. Ele serveau ca exemplu şi asigurau ordinea; de altfel nu erau mai numeroase sau mai crude ca acelea ale atîtor alţi stăpînitori contemporani din Europa: aşa erau vremurile".*

Din exagerările de care vorbesc cei doi istorici s-a putut naşte prin veacuri legenda care, ca orice legendă, atribuie personajului real (care a fost, cum am văzut, una din figurile importante ale istoriei noastre naţionale, cu reale şi remarcabile merite în gospodărirea ţării) trăsături fantastice, lipsite de temeinicie, adesea denaturante.

8. Locuri, cetăţi şi monumente legate de numele lui Vlad Ţepeş-Dracula

Mai multe oraşe, cetăţi şi monumente existente şi azi — locuri pentru posibile pelerinaje turistice — evocă figura voievodului intrat în istorie şi în legendă: *Bucureşti* (una din cetăţile lui de scaun), *Mănăstirea Snagov* (unde a fost înmormîntat în taină de sfetnici credincioşi), *Cetatea Poienari* din Argeş (un adevărat cuib al vulturilor, unde îşi avea una din reşedinţe), oraşul *Tîrgovişte* (a doua lui cetate de scaun, martora asprelor pedepse date nelegiuiţilor), apoi *Braşovul, Sighişoara* şi *Sibiul* (oraşe cînd prietene, cînd duşmane ale voievodului; la Sighişoara s-a bătut cea dintîi monedă purtînd însemnul Ordinului Dragonului, ce strălucea pe pieptul lui Vlad Dracul, tatăl lui Ţepeş), *Pasul Bîrgăului* din apropierea Bistriţei (unde se mai păstrează ruinele unui castel, menţionat şi de Bram Stoker, în care se presupune că ar fi locuit vremelnic voievodul) şi altele.

Pe drumul de istorie şi de legendă călătorul contemporan are, între altele, prilejul de a cunoaşte monumente de mare importanţă, dar şi de a străbate locuri de mare frumuseţe şi pitoresc cu care a fost binecuvîntat pămîntul românesc.

FLORENTIN POPESCU

Respectînd adevărul istoric, cineaştii români au evocat în filmul „Vlad Ţepeş" personalitatea domnitorului român, aşa cum a rămas în conştiinţa poporului nostru: iubitor de neam şi ţară, iscusit comandant de oşti, drept şi viteaz, necruţător cu duşmanii şi călcătorii de legi

Domnia și faptele lui MIHAI VITEAZUL

Suirea pe tronul Țării Românești, în anul 1593, a viteazului voievod Mihai, dar mai ales faptele lui de vitejie (ridicarea împotriva Imperiului otoman și prima unire a celor trei Țări Române) au avut imediat un puternic răsunet în conștiința popoarelor vecine, îndeosebi a celor de la sud de Dunăre, subjugate de otomani.

Revolta lui Mihai Viteazul — în care creatorii populari (și nu numai ei) au văzut imediat cel dintîi semn al unor vremuri noi, prevestitoare de libertate — a devenit, cum era firesc, subiectul a numeroase opere literare, voievodul fiind considerat un simbol al vitejiei și al dorinței de libertate, al ridicării împotriva împilărilor. Astfel, în creații anonime bulgărești și grecești, dar și ungurești, figura și faptele marelui bărbat român sînt conturate în puternice linii de lumină, cu o mare capacitate de sugestie, poeții remarcînd, între alte calități ale lui Mihai, virtuțile sale ostășești, omenia, modestia, popularitatea.

În folclorul bulgar s-au răspîndit nu mai puțin de trei tipuri de balade și cîntece referitoare la voievodul român. În cel dintîi intră texte care-l reprezintă pe Mihai Viteazul ca fruntaș al răsculaților din „Kara-Vlașca" și „Cara-Bogdana"... O a doua categorie (reprezentată, de fapt, de o singură baladă) include un text în care accentul cade pe figura eroului în ipostaza de eliberator al creștinilor la sud de Dunăre. În fine, în a treia grupă ar fi de citat o baladă în care viteazul voievod e văzut de creatorul anonim în apropiere de Alba Iulia, în mijlocul soldaților, unde, în timp ce joacă hora e atins și ucis de un glonț rătăcit.

Trebuie remarcat din capul locului că toate baladele bulgărești, indiferent de categoria în care le includem, încep cu amintirea ridicării la lupta antiotomană a lui Mihai (desigur, foarte impresionantă pentru creatorul anonim):

S-a răsculat Țara Vlășească
Țara Vlășească și Bogdăneasca
Mi le-a răsculat Mihai Voievodul...

Dincolo de țesătura lor epică baladele bulgărești sînt interesante și pentru viziunea autorilor care-l văd pe Mihai drept dezrobitor al creștinilor de la sud de Dunăre, el conducînd oștile celor trei țări române unite:

Ca să-și dezrobească surorile și frații
Să dezrobească Alba-Bulgarie.

Într-una din balade turcii, speriați de iureșul sfîrnit împotriva lor de viteazul valah, îi trimit pe Marcu Crăișorul să-l omoare pe Mihai, dar el nu poate s-o facă și atunci se roagă:

Doamne, Dumnezeule! Ce s-a făcut acum?
Frate la frate să-și bea sîngele.
Fă, Doamne, ca eu primul să cad (să mor)
Și apoi facă-se voia Ta!

Auzindu-l, divinitatea îi îndeplinește dorința:

O pușcă bubuie și acesta (Marcu, n.n.) *se prăbușește.*

Cît privește relațiile neînfricatului conducător de oști valah cu soldații lui, aflăm că e un om popular, modest, că împarte cu ai săi, deopotrivă, și bucuriile și necazurile:

Sub steag Voievodul Mihai
Cîntec cîntă, toată oastea-l ascultă
Horă joacă, tot pămîntul se cutremură

Dar în timp ce el se veselește, orașul Alba Iulia se jeluiește:

Din trei părți oștile l-au înconjurat
Dintr-o parte oastea nemțească
Din cealaltă negrii tătari
Dintr-a treia parte Turcii anadoleni.
Pe cîmp sînt corturi lîngă corturi
În mijlocul acestora steag verde
Sub steag Mihai Voievodul.
Pușcă bubuie din orașul Budim
Și-l lovește pe Voievodul Mihai.

Faptele lui Mihai Viteazul au avut un puternic ecou și *în folclorul grecesc*, cum o dovedește, între altele, și o baladă culeasă în satul Crusevo din Macedonia și publicată de Teodor Burada în „Convorbiri literare", în 1891, baladă din care aflăm:

Mihai-Beiul ni s-a pornit să se ducă să se bată
la Evanghelia din Vlahia și Cru-

Cîteva dintre lucrările apărute peste hotare în care sînt elogiate uimitoarele fapte de arme ale voievodului român unificator

cea din Constantinopole
În frunte merge Crucea, în urmă Evanghelia
Iar Mihai-Beiul, între ele, ca soarele, ca luna.
Acolo unde se duse și poposi în livezile cele verzi
Așează steaguri roșii pe corturile verzi
Și s-au apucat de luptă, de pustia de zăngăneală
Sentinela strigă, sentinela spune,
Încetează bătălia, Mihai, pustia de zăngăneală
Să numărăm oștirea noastră, să numărăm oastea,
Numără Turcii de trei ori, le lipsesc trei mii,
Numără și puii de Vlahi, le lipsesc trei inși
Păcat de asemenea copii, păcat de asemenea viteji.

vechi ungurești despre români" (București, 1927) consemnează două poeme care conțin cîte un pasaj referitor la lupta de la Călugăreni, din care-l vom cita — în traducere liberă — pe primul (în care voievodul le vorbește soldaților unguri din oastea lui): *„Mihai Vodă îmbărbătă pe ungurii săi, ca să fie viteji și să-l urmeze pe dînsul, care bucuros își primejduiește capul înainte cu dînșii, numai să nu aibă teamă de dușmanii fățoși și să facă ce vor vedea la el, căci e mai bine să cadă cu toții cu arma în mînă decît să le zornăie lanțurile în țările de peste mare. Așadar să dăm năvală cu curaj asupra pașei — grăi Domnitorul — și de veți lupta bine, vom fi învingători".*

Dar figura lui Mihai Viteazul,

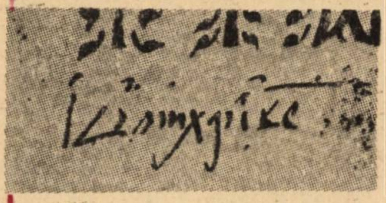

Documente de epocă purtînd semnătura domnitorului român

Despre existența unui alt cîntec grecesc lăudînd faptele lui Mihai Viteazul aflăm din *„Catalogul manuscriselor grecești de pe Muntele Athos"* (vol. I, Cambridge, 1895, pag. 125). Textul cîntecului datează din secolul al XVIII-lea, a fost găsit la mănăstirea Simopetra și în el se vorbește cu veneratie de voievod: *„O, duce și Principe a toată Transilvania*
Mihai Vodă Domn al Ungrovlahiei".

În final, poetul anonim nu șovăie să spună:
Ai cîștigat o glorie nepieritoare în veci
Și un nume nemuritor pentru luptele tale glorioase.

Gloria lui Mihai Viteazul în luptele contra otomanilor s-a bucurat de ecouri literare și *în folclorul unguresc.* Astfel, A. Veress în lucrarea *„Cîntece istorice* eroicele lui încrîncenări cu oștile otomane, mult mai numeroase și superioare în ce privește tehnica militară, au constituit teme importante nu numai pentru creația folclorică din zona Balcanilor, ci și pentru cea cultă.

Bunăoară, doi scriitori greci — Vistiernicul Stavrinos și Gh. Palamed — au scris, fiecare, cîte un lung poem în care relatează evenimentele nu fără emoție și har poetic:
Acolo să vezi ce înfrîngere suferă Turcii
— zice Stavrinos —
Și ce pot face niște oi în mijlocul lupilor
iar confratele său într-ale creației notează:
Precum cînd oile sînt în turmă
Și pasc sărmanele într-o livadă
Și lupii le surprind, de îndată ele se împrăștie
Tot astfel au pățit și Turcii în lupta aceea (cu Mihai, n.n.)

Aici este, desigur, vorba despre lupta de la Călugăreni, unde turcii au suferit dezastrul cunoscut.

Vorbind despre sfîrșitul voievodului cei doi poeți se diferențiază. La Gh. Palamed (probabil inspirat de baladele bulgărești) Mihai moare împușcat, pe cînd la Stavrinos el este străpuns de suliță și sabie — prilej pentru a-i inspira autorului o comparație sugestivă:

...Și unul dintre ei (soldați, n.n.)
îl străpunge cu sulița în coastă
Și îl nimerește în inimă.
Altul lovindu-l cu sabia, îi taie capul
Frumosul său corp se rostogolește ca un copac
Astfel l-au omorît prin surprindere
Fără să se întîmple sabie, în mîna sa ageră.

În folclorul românesc imaginea lui Mihai Viteazul a fost eternizată prin balade publicate în cunoscutele culegeri ale lui Vasile Alecsandri (1866), Simion Florea Marian (1873) și G. Dem. Teodorescu (1885) și prin numeroase scrieri în proză sau versuri dramatice.

Despre viața și faptele de vitejie ale voievodului s-a relatat în multe cronici (precum cea a unui logofăt din ramura Buzeștilor, a lui Constantin Căpitanul Filipescu sau a lui Miron Costin). S-au elaborat biografii de către Dimitrie Bolintineanu, Petre Ispirescu ș.a. De asemenea, faptele sale au fost consemnate în toate istoriile românilor (de la Nicolae Bălcescu și pînă la cele mai noi lucrări).

Deși toate acestea din urmă ies, practic, din sfera beletristicii propriu-zise, totuși, ele demonstrează, încă o dată, gloria de care s-a bucurat și se bucură în posteritate cel dintîi unificator al românilor.

„Temut de adversari, adorat de creștinii subjugați care vedeau în luptele purtate de Mihai împotriva turcilor prilejul de a reveni și ei la o viață liberă — scria în 1935 Al. Iordan, unul dintre remarcabilii cercetători ai epocii în care a trăit voievodul român — *aceștia toți* (este vorba de cronicari, de poeți și de creatori anonimi, n.n.) *au lăsat posterității amintirea marelui erou, ale cărui fapte le-au preamărit în cîntecele lor".*

P. FLORENTIN

EVENIMENTELE *din* 1877-1878

Viteaza noastră armată a consfinţit independenţa patriei pe cîmpurile de luptă în războiul din 1877—1878 („Biruinţa" — gravură de Bogdan Stihi)

30 mai. „Gazeta Transilvaniei" din Braşov publică un protest împotriva măsurilor luate de autorităţile ungare relative la desfiinţarea comitetelor formate în numeroase localităţi transilvane în vederea strîngerii de fonduri şi ofrande destinate armatei române şi îngrijirii răniţilor, cu atît mai mult cu cît **„Causa ostaşului român e o causă generală română. Victoria lui e a întregii naţiuni, fie aceea risipită în oricare parte a lumii"**.

10 iunie. Cea dintîi ambulanţă a Societăţii Crucii Roşii Române, organizată în Bucureşti pentru a veni în ajutorul îngrijirii răniţilor, pleacă spre frontul de la sudul Dunării, între numeroasele trăsuri care o alcătuiau distingîndu-se cea pe care stătea scris: „Doamnele române din Transilvania".

25 iunie. Se aprobă deschiderea unui credit extraordinar de 106 900 lei pe exerciţiul 1877

22 iulie. Răspunzînd la telegrama primită, domnitorul României asigură pe marele duce Nicolae că a luat toate măsurile **„pentru concentrarea a vreo 30 000 de oameni ca să luăm într-o silinţă comuna Plevna, cu corpurile angajate în jurul acestei poziţiuni, care e un pericol permanent pentru armata imperială"**.

23 iulie. În urma hotărîrii Marelui Cartier General Român de a trece armata peste Dunăre, aceasta a fost reorganizată în Armata de operaţie şi Armata de observaţie.

10 august. Unităţi ale armatei române din Divizia 4 primesc „botezul focului" în faţa Plevnei.

12 august. Ziarul „Românul" reproduce o relatare a unui corespondent francez, care nota cu vădită admiraţie: **„Soldaţii sînt plini de avînt. Frumoasa ţinută a regimentelor române a pus în mirare pe ofiţerii ruşi"**.

CRONICĂ EROICĂ

9 mai. Încununare a năzuinţelor de veacuri ale poporului român, Adunarea Deputaţilor proclamă la Bucureşti Independenţa de stat deplină a României. Cu acest prilej, ministrul de externe al ţării, Mihail Kogălniceanu, declara cu legitimă mîndrie: **„Suntem independenţi; suntem naţiune de sine stătătoare [...] suntem o naţiune liberă şi independentă"**. În urma declarării Independenţei de stat a României, Adunarea Deputaţilor votează o moţiune, prin care **„se ia act că rezbelul între România şi Turcia"**, că **„ruperea legăturilor noastre cu Poarta şi independenţa absolută a României au primit consacrarea lor oficială**.

10 mai. Printr-un înalt ordin, şeful statului şi al armatei se adresează ofiţerilor, subofiţerilor, caporalilor şi soldaţilor pentru ca **„în momentele grele prin care trece ţara"** să-şi aducă aminte **„că sunteţi urmaşii eroilor de la Rovine şi de la Călugăreni"** şi să fie la înălţimea speranţei pe care ţara şi-o pune în armata ei: **„Patria, cu recunoştinţă** — se arăta în ordin— **va înscrie numele bravilor ei apărători pe frontispiciul edificiului independenţei române"**. Adunarea Deputaţilor, în unanimitate, anulează plata tributului către Imperiul otoman, în valoare de 914 000 lei, afectînd suma respectivă cheltuielilor necesitate pentru **„întreţinerea armatei pe anul curent"**.

17 mai. Ziarul „Românul" reproduce o telegramă primită din Viena privitoare la declaraţia a 300 de români aflaţi în capitala Imperiului habsburgic prin care îşi manifestă solidaritatea cu lupta dreaptă şi nobilă a poporului român, urînd **„glorie şi izbîndă armatei sale"**.

„pentru cumpărarea, de la guvernul sîrb, a 5 000 de corturi individuale, contractarea altor 5 000 de corturi individuale şi a 100 corturi ofiţereşti".

16 iulie. Conform înţelegerii intervenite între comandamentele rus şi român, o brigadă din Divizia 4 infanterie trece Dunărea, preluînd de la armata rusă paza cetăţii Nicopol. **„Pentru prima oară, după uriaşele lupte din vremurile de vitejie şi de mîndră viaţă naţională ale românilor** — nota un martor ocular —, **steagul lor se înfiinţa iarăşi peste Dunăre şi filfîia acolo unde victorios îl purtase braţul tare al lui Mihai"**.

17 iulie. La sediul Marelui Cartier General de la Poiana are loc solemnitatea distribuirii drapelelor de luptă unui mare număr de regimente de dorobanţi şi de artilerie, ostaşii lor fiind îndemnaţi a-şi da **„viaţa pentru a-l apăra şi a-l păstra, făcîndu-l pururea să filfîie peste toate obstacolele ce le va învinge vitejia voastră"**.

19 iulie., Marele duce Nicolae, comandantul suprem al armatelor ruse, adresează domnitorului României o telegramă, în care îi cere cu insistenţă ca armata română să treacă Dunărea **„pentru înlesnirea mişcărilor mele"**, căci **„turcii, adunînd cele mai mari mase de trupe la Plevna, ne zdrobesc"**.

16 august. La Cartierul general al armatei ruse de la Gorni Studen, în prezenţa ţarului Alexandru al II-lea, marelui duce Nicolae şi al domnitorului României, se discută reglementarea raporturilor de cooperare între cele două armate, domnitorului Carol al României încredinţîndu-i-se comanda supremă a tuturor forţelor române şi ruse de pe frontul Plevnei.

27 august. Primul atac românesc în direcţia redutei Griviţa 1 a început la orele 15, ostaşii români punînd stăpînire pe redanul otoman cu preţul a trei ofiţeri răniţi, 16 soldaţi morţi şi 113 răniţi.

30 august. Începe cea de-a treia bătălie de la Plevna, una dintre cele mai mari bătălii ale războiului. După o eroică încleştare, trupele române ocupă puternica redută Griviţa 1. Cad în luptă 9 ofiţeri — maiorul George Şonţu, căpitanii Nicolae Valter Mărăcineanu, Leon Caracalia, Alexandru Panu, locotenentul Chivu Stănescu, sublocotenenţii Vasile Horcea, Constantin Ulescu, Alexandru Iarca şi Nicolae Nancovici — şi aproape 800 de soldaţi.

3 septembrie. Ziarul „România liberă" elogiază, într-un mişcător articol, faptele de arme ale ostaşilor români în luptele de la Plevna **„Înscrieţi români în cartea nemuririi** — se arată, între altele, în articol — **pe eroii morţi la Griviţa, căci aceşti eroi sunt fraţi ai noştri,**

sunt fii ai României. S-au luptat ca niște lei copiii Carpaților! [...] Vitejii de la Griviţa au inscris cu sîngele lor o frumoasă pagină de istorie".

6 septembrie. Cinci baterii române deschid foc asupra pozițiilor otomane de la reduta Griviţa 2; urmează asaltul trupelor române, care, copleşite de inamic, sînt nevoite să se retragă.

25 septembrie. Ziarul „Resboiul" publică o ştire preluată din ziarul „Daily News", în care se elogiază vitejia dovedită de trupele române în luptele din zona Plevna: **„Românii înaintează [...] spre a doua redută de la Plevna cu o răbdare şi o dibăcie care merită lăudată".**

12 octombrie. Trupele române şi ruse — aproximativ 18 000 de militari — atacă pozițiile otomane de la Gorni Dubnik, garnizoana otomană fiind nevoită să capituleze; peste 3 500 de militari inamici sînt scoşi din luptă, restul trupelor otomane căzînd în prizonierat.

7 noiembrie. Încep luptele pentru cucerirea cetății Rahova, obiectiv de mare importanță în sistemul de apărare al trupelor otomane de pe frontul de la sudul Dunării. Rolul determinant în cucerirea cetății Rahova l-au avut trupele române, însuşi marele duce Nicolae apreciind că **„Izbinda de la Rahova aparține întreagă armatei române".** Aici au căzut eroic maiorii Dimitrie Giurescu şi Constantin Ene, locotenenții Pavel Bordeanu şi Nicolae Radovici şi 148 de soldați.

9 noiembrie. Trupele române desăvîrşesc cucerirea Rahovei.

15 noiembrie. La Bucureşti începe să apară ziarul „Dorobanțul", care, în articolul de fond al primului său număr, scria: **„Alaltăieri s-au împlinit trei luni de cînd oştirea română urmăreşte cu vitejie pe dușmanul românimii şi al creştinătății. Lumea întreagă, cînd vrăjmaşii noştri văzind-o că se luptă cu vitejia strămoşească, o admiră şi începură să respecte țara noastră, de care pînă acum nu prea ținea seama, şi s-o proclame vrednică de a fi de sine stătătoare".**

28 noiembrie. Trupele române cuceresc puternicele redute de la Opanez, Osman paşa, rănit, predîndu-se, după cum menționează tradiția istorică, **„în mîinile junei şi bravei armate române".**

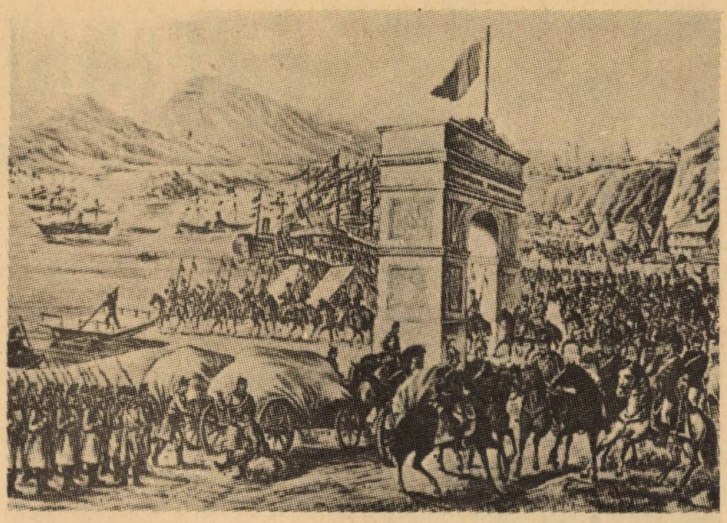

Marea victorie a armatei române (alegorie)
Bateria „Mircea", instalată la Calafat, a asigurat trecerea Dunării de către trupele române spre cîmpurile de bătălie antiotomane
Luptă la baionetă — Plevna 1877 (desen de epocă)

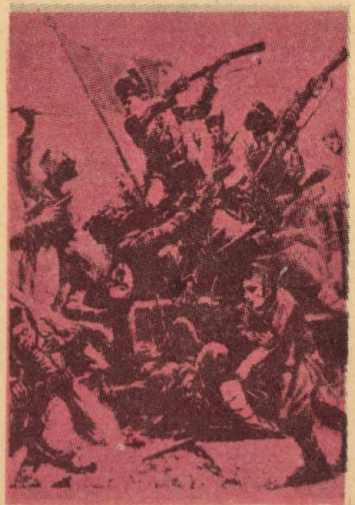

1 decembrie. Numeroase ziare române publică articole prin care se relevă marele entuziasm al întregii populații la aflarea veştei căderii Plevnei, elogiind vitejia şi spiritul de sacrificiu al trupelor române.

12 ianuarie 1878. După un energic atac, trupele române ocupă localitatea Smîrdan, punct important al sistemului de apărare al Vidinului, inamicul lăsînd pe cîmpul de bătaie 400 de morți şi o mare cantitate de muniții.

15 ianuarie 1878. Artileria română de pe ambele maluri ale Dunării începe bombardarea masivă a cetății Vidin, **„vulturul românesc, care şi-a desfăşurat aripile la Griviţa, odihnindu-şi acum zborul pe feciorelnicele ziduri ale Vidinului",** după cum se menționa într-un ordin de zi.

19 februarie 1878. La San Stefano se încheie tratatul de pace între Rusia şi Imperiul otoman, fără participarea statelor balcanice interesate, inclusiv România. Prin acest tratat, României, Serbiei şi Muntenegrului li s-au recunoscut independența, iar Bulgariei, autonomia.

1 iunie—1 iulie 1878. La Berlin se desfăşoară lucrările Congresului internațional convocat în vederea revizuirii tratatului de la San Stefano. Prin tratatul de la Berlin, se recunoaşte independența României şi drepturile acesteia asupra străvechiului pămînt românesc al Dobrogei; județele din sudul Basarabiei, retrocedate Moldovei prin Tratatul de la Paris din 1856, au fost din nou încorporate Imperiului țarist.

Dr. DORINA N. RUSU

FETE ÎN UNIFORMĂ

Anotimp

Vîntul îmi încălzește cuvintele
și adoarme în părul bălai
al gîndului,
în palma pămîntului
a izbucnit pădurea
cu flori de iubire tînără.
Eu - fata ostaș,
contemporană cu visul îndrăzneț,
miros pîinea caldă
din grîul proaspăt al dragostei
și primesc sfaturi
de la istorie. Caut
să înțeleg clipa
în care se simte cît
de sublim și drept
urcă lumina patriei
lîngă care am rostit
jurămîntul tinereții noastre.

Locotenent
OTILIA BÎLTAC

1. „La datorie" (pictură de Valentin Tănase)
2. Un zîmbet și o invitație la zbor pentru călătorii Companiei TAROM
3. Tinerețe, gingășie, dar și măiestrie ostășească (alegorie de Albin Stănescu)

a

UN MANUSCRIS AL LUI JEAN BART

Eugeniu P. Botez, născut la 28 ianuarie 1874, fiul generalului Panait Botez, a fost timp îndelungat ostaș-marinar, ajungînd pînă la gradul de comandor. După cum se cunoaște, sub pseudonimul Jean Bart a scris povestiri, schițe, nuvele, romanul „Europolis" (primul de acest gen din țara noastră) a căror acțiune se derulează în mediul atît de apropiat scriitorului. Eminentul critic George Călinescu, în a sa *Istorie a literaturii române de la origini pînă astăzi*, îi caracterizează astfel scrierile: *„adevărata originalitate a ușoarelor însemnări din* Jurnalul de bord *al lui Jean Bart (Eugeniu P. Botez) este de a divulga într-o operă literară terminologia marinărească cu acea savuroasă erudiție ce amintește* Nautica *lui Boldi" (...)*. Nuvelele sale sînt *„amintiri ușor rectificate ale unui scriitor sentimental, care arată pretutindeni simpatie pentru sălbăticiuni, oameni și animale"*. A servit o vreme pe bricul „Mircea" I, apoi pe nave fluviale, a făcut parte din Comisiunea Europeană a Dunării, iar în ultimii ani ai vieții (a murit în 1936) a funcționat ca inspector general în Ministerul Sănătății.

Cu puțin timp înainte de a muri a început să redacteze un fel de jurnal, care cuprinde însemnări lapidare asupra cărora scriitorul nu a mai revenit, privitoare la bricul „Mircea" I: data lansării la apă, componența primului echipaj, rearmarea navei, călătoriile efectuate de aceasta și alte evenimente colaterale din perioada 1882-1929. Manuscrisul - redactat lapidar, cu creionul -, încredințat redacției de către colaboratorul nostru C. Crăciunoiu, este, credem, inedit și constituie numai o parte dintr-o lucrare amplă, pentru care autorul aduna materialul necesar, mai mult ca sigur un istoric al acestei nave atît de îndrăgite, intrată de mult în istoria marinei române. Unele informații sînt expediate într-o singură frază și se referă la cîte un an întreg: *„1884 - Mic voiaj pe coastele Asiei Mici în M. Neagră"; „1891 - Voiaj în arhipelag"*. Descoperim însă și notații interesante. Astfel aflăm că în 1884 bricul „Mircea" a luat parte la unele acțiuni întreprinse de Comisiunea Europeană Dunăreană și la festivitățile legate de dezvelirea monumentului eroilor francezi din Constanta... *„În 1895 - mai notează Jean Bart - Comandant Coandă Ion. La 29 martie pleacă cu* Elisabeta (altă navă românească, n.n.) *spre Kiel. Din dorința sultanului Turciei au trebuit să navigheze* (autorii nu se află la bordul bricului) *separat în apele turcești, la interval de 8 zile. La 21 iulie Mircea e la Brest. La întoarcere o echipă de români marinari se distinge prin ajutorul dat la un incendiu în oraș. La 5 septembrie sosit în Constanța. La 15 septembrie Regele Carol, cu ocazia inaugurării podului de la Cernavodă visitează pe Mircea." „La 21 iunie 1905 -*

În fotografii: a) scriitorul în uniformă de comandor b) Jean Bart în mijlocul echipajului de pe bricul „Mircea" c) ofițeri români de pe bricul **Mircea**, printre care se află și Jean Bart, vizitînd piramidele din Egipt, d) Prima navă-școală „Mircea" e) fotocopie după manuscrisul amintit.

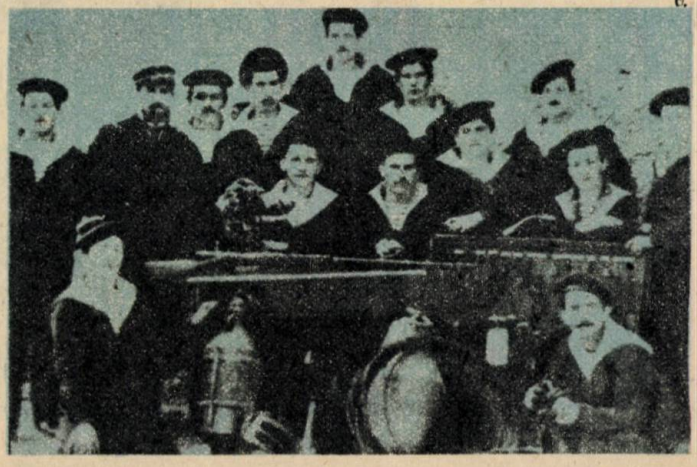

b.

visita neașteptată a lui Potemkin (vas rusesc al cărui echipaj răsculat a primit încuviințarea guvernului român de atunci de a se refugia în țara noastră, n.n.) *care pleacă reapărînd la 24 iunie cînd se predă românilor. La 28 iunie Potemkin e luat la remorca unor nave rusești"; „Mari serbări pentru aniversarea marei furtuni prin care a trecut Mircea la 1888 – au luat parte mulți foști ofițeri și soldați de pe atunci".* Jurnalul se întrerupe brusc cu consemnarea „1929–1930"...

Cercetările ulterioare ar putea aduce noi și interesante informații în legătură cu preocupările literare ale fostului comandor de marină Jean Bart.

J. GH.

c

d

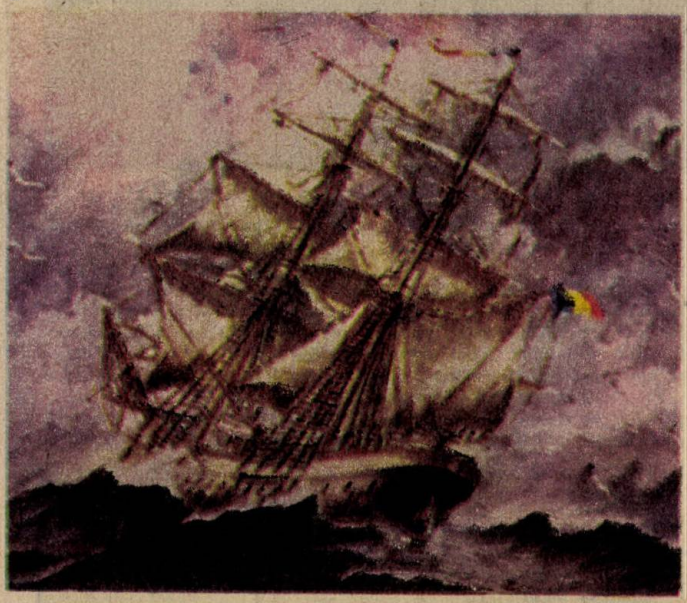

e

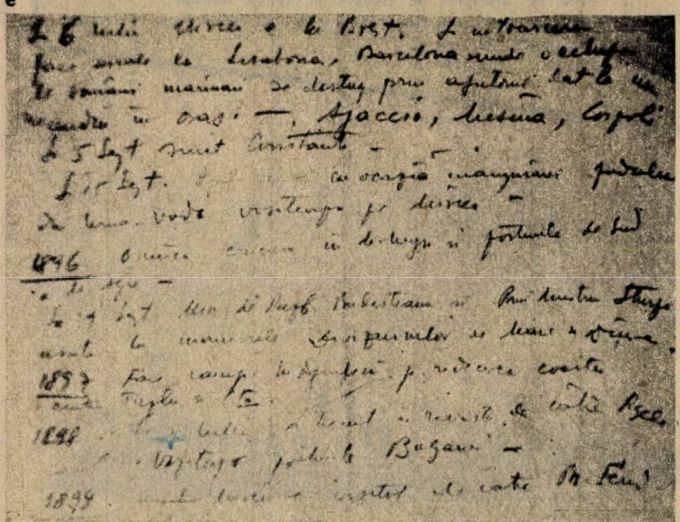

NAVE

Principalele limbi romanice au cuvinte asemănătoare pentru a desemna construcția plutitoare mai mare ca barca și având destinația să transporte mărfuri, materiale, oameni etc. sau să îndeplinească alte servicii pe apă. Această construcție este denumită NAVIS în latină, NAVE în franceză și italiană, la fel în spaniolă, NAVĂ în română. Cuvîntul – împreună cu sufixe, prefixe, cuvinte sau părți de cuvinte – stă la originea a o sumedenie de alți termeni: naufragia, naufragiu, naufragiat, naupatie, nautic, nautofon, naval, navalist, naviga, navigabil, nenavigabil, navigabilitate, navigator, navigație, naviplan, navisferă, navomodel, navomodelism, navomodelist ș.a.

În funcție de zona de navigație navele pot fi oceanice, arctice, maritime, de cursă lungă, fluviale, costiere (de cabotaj, cabotiere, întrucît acționează în apropierea coastei).

Misiunile – pașnice sau belicoase – determină clasificarea navelor în nave civile și nave militare.

Navele comerciale fie transportă mărfuri, materiale sau pasageri, fie exploatează resurse ale Oceanului planetar, fie au alte destinații, extraordinar de diverse: cazare personal (n. bază sau pontoane), aprovizionare cu diferite lichide (tancuri de apă, de combustibil etc.), ajutorarea navelor și echipajelor aflate în pericol sau în dificultate (n. de salvare), cercetarea mediului acvatic (n. hidrografice, n. oceanografice), remorcări de nave (remorchere), asigurare medicală (n. spital, n. de carantină), instruire și

Căpitan de rangul III
ILIE BLEJOI

(continuare în pag. 222)

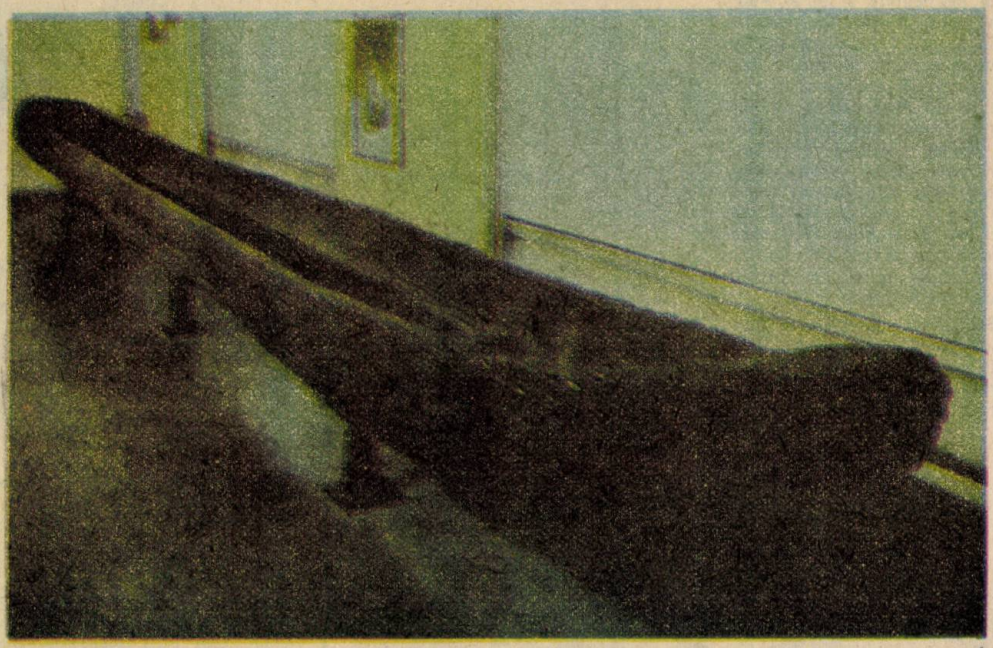

1

Dunărea, rîurile navigabile și Marea Neagră au favorizat dezvoltarea mijloacelor de navigație și a îndeletnicirilor marinărești ale locuitorilor din spațiul carpato-danubiano-pontic. Izvoarele istorice atestă că geto-dacii erau navigatori îndrăzneți, buni cunoscători ai acestei meserii, știind să folosească cu pricepere mijloacele lor plutitoare pentru menținerea legăturilor și a schimburilor comerciale.

Pe calea apelor, strămoșii noștri ajungeau ușor în cele mai îndepărtate colțuri ale Daciei, folosind monoxile, apoi luntre și ambarcațiuni cu vele.

Prima atestare documentară privind existența la Dunăre a numeroase mijloace de transport pe apă o datorăm „părintelui istoriei", Herodot. De la el aflăm că Darius, regele perșilor, în expediția sa din anul 514 î.e.n. împotriva geților dobrogeni, a folosit cca. 600 corăbii și ambarcațiuni pentru trecerea pe malul stîng al Dunării a celor 100 000 luptători.

O sută șaptezeci și nouă de ani mai tîrziu, Alexandru Mace-

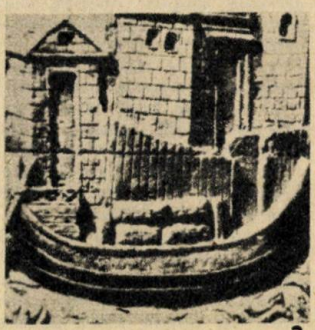

2

3

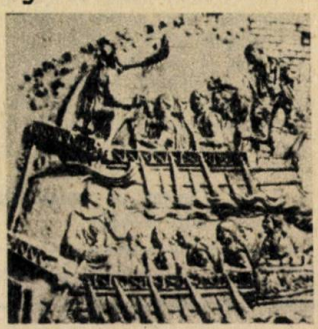

1. Monoxilă, una dintre cele mai vechi ambarcațiuni folosite de strămoșii noștri
2. Navă de transport pe Dunăre în epoca romană
3. Nave de luptă romane (reproducere de pe Columna Traiană)
4. Canoniera „Fulgerul"

4

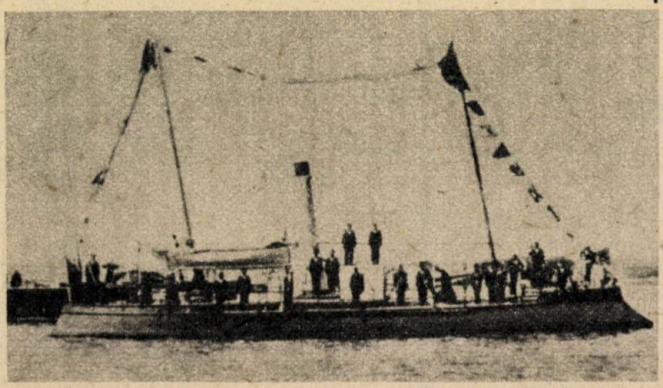

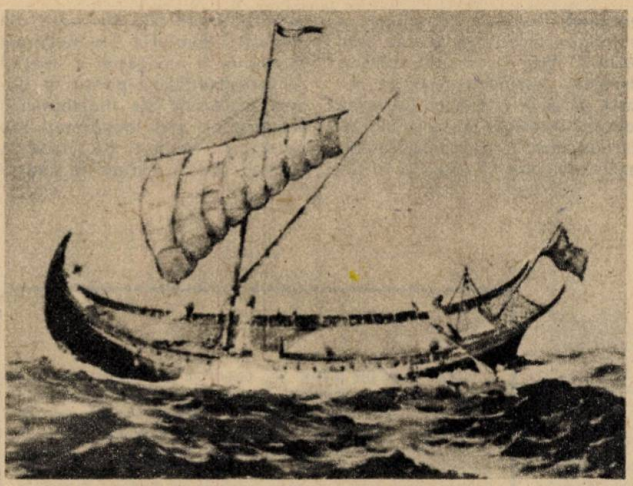

Pinzar moldovenesc (pictură de Valentin Donici)

turi moldovenești — au străbătut apele multor mări. La Mănăstirea Zografu, de la Muntele Athos, se află un turn-far, construit prin grija domnitorului, pe a cărui piatră de temelie este dăltuită următoarea inscripție „IO ȘTEFAN VOIEVOD CU MILA LUI DUMNEZEU, DOMN AL ȚĂRII MOLDOVEI, FIUL LUI BOGDAN VOIEVOD, AM ZIDIT ACEST TURN PENTRU CORĂBII ÎN ANUL 6983" (1475).

Expansiunea puterii otomane, pierderea cetăților-porturi de la gurile Dunării și de la Marea Neagră, precum și încorporarea Dobrogei în Imperiul otoman au constituit grele lovituri pentru navigația românească...

Prima navă românească navigînd sub pavilion național în Marea Neagră — reluînd astfel, după secole, cursele spre Levant — este corabia „Mariţa".

don, în campania sa dusă contra daco-geților, va rechiziționa de la localnici — după informația transmisă de Ptolemaios, prin Strabon, și de Arianus — un număr mare de ambarcațiuni, cu care într-o singură noapte va reuși să-și transporte întreaga oaste în cîmpia munteană.

Cîteva veacuri mai tîrziu, împărații „Cetății eterne" vor cunoaște îndeaproape aptitudinile marinărești ale poporului dac. Metopele Columnei lui Traian — adevărate documente săpate în piatră — redau cu fidelitate aspecte ale confruntărilor duse pe apă și uscat dintre cele două armate.

Perioada posterioară războaielor daco-romane va cunoaște o spectaculoasă dezvoltare a comunicațiilor pe apă și îmbunătățirea mijloacelor de navigație existente pe rîurile interioare, Dunăre și mare. O dovadă — existența flotilei de corăbii a lui Mircea cel Mare, la sfîrșitul sec. XIV. Strălucit diplomat, strateg și cîrmuitor de țară, pe lîngă celelalte merite ale sale, Mircea cel Mare l-a avut și pe acela de organizator al flotei noastre comerciale și militare. Mai tîrziu, în timpul bătăliei de la Nicopol (septembrie 1396), alături de flota Veneției erau prezente și corăbiile Țării Românești Muntenia. Aportul acestora la transportarea trupelor proprii și a materialelor de luptă, precum și a cavalerilor cruciați, a fost deosebit de însemnat.

Vestitele pînzare ale lui Ștefan cel Mare — nave cu excelente calități nautice, demonstrînd iscusința constructorilor din șantierele navale ale cetăților-por-

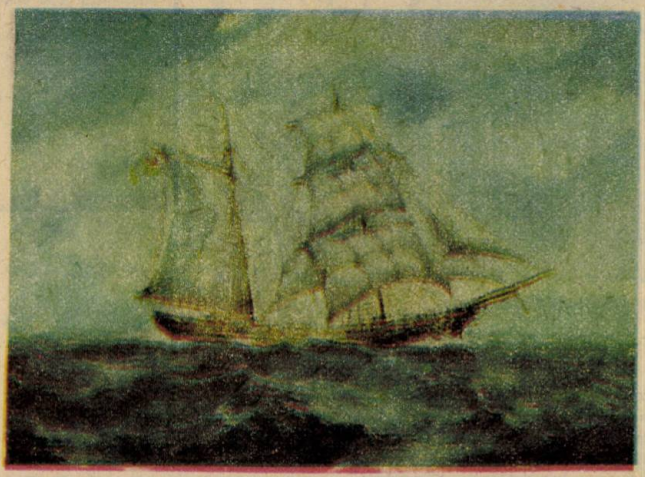

Prima navă-școală „Mircea"

Mortier cu servanți din bateria „Perseverența" — 1877 (diorama)

Cu ocazia lansării navei la apă în anul 1833, în portul Giurgiu, Cezar Bolliac va scrie poezia „La cea dintîi corabie românească".

După înfăptuirea statului național român modern, prin unirea Țării Românești Moldova cu Țara Românească Muntenia s-a constituit și Marina Militară națională, care în anul 1864 va primi pe Dunăre primul vas militar cu propulsie mecanică numit, nu întîmplător, „România".

Obținerea independenței naționale în anul 1877 va deschide o nouă filă în istoria dezvoltării marinei. Reorganizarea marinei militare, înființarea școlilor cu specific marinăresc, intrarea în serviciu (1882) a primei nave-școală, bricul „Mircea", realizarea amenajărilor portuare, constituirea în 1890 a Serviciului de Navigație Fluvială (N.F.R.), iar în 1895 a Serviciului Maritim Român (S.M.R.), dotarea atît a marinei militare, cît și a celei comerciale cu nave noi etc. — sînt doar cîteva din măsurile luate de statul român pentru dezvoltarea marinei sale.

Cele două războaie mondiale, pe lîngă distrugerile imense aduse economiei țării, vor cauza mari pierderi și în parcul de nave comerciale. Spre exemplu, din toată flota comercială a țării (care număra zeci de vase la începerea celui de-al doilea război mondial), România va rămîne cu un singur cargou, și anume „Ardealul". Dar asemenea păsării Phoenix, marina noastră va renaște ca și în alte dăți. Datorită politicii înțelepte a partidului și statului nostru, personal a tovarășului Nicolae Ceaușescu, în timpii douăzeci de ani marina noastră cunoaște o impetuoasă dezvoltare. Astăzi, pe mările și oceanele lumii, tricolorul țării este purtat de cca 245 de vase moderne, care în marea lor majoritate sînt construite în întregime pe șantierele patriei.

Marina militară dispune de nave capabile să-și îndeplinească misiunile în cele mai grele condiții de luptă. România se numără printre puținele țări din lume care, în afara unei rețele de învățămînt marinăresc de toate gradele, are și un institut cu facultăți unde sînt pregătiți specialiști pentru marina militară, comercială și de pescuit oceanic. Pentru formarea deprinderilor practice ale tinerelor cadre, institutul dispune de două nave-școală: cunoscutul bric cu artimon „Mircea" (urmașul velierului intrat în serviciu la sfîrșitul secolului trecut) și nava-școală „Neptun".

Magistrala transdobrogeană — Canalul Dunăre-Marea Neagră — prin porturile și șantierele sale va duce în curînd la schimbări radicale ale vieții din regiune. Evoluția în decursul mileniilor a navigației în spațiul carpato-danubiano-pontic și dovezi materiale ale îndeletnicirii strămoșilor mai îndepărtați sau apropiați, legate de meseria apelor, pot fi văzute în cadrul Muzeului Marinei Române din Constanța. Aici sînt păstrate, cu grijă, documente și relicve istorice care dovedesc că dintotdeauna noi am fost pe acest pămînt numit România și am navigat pe aceste ape românești.

Căpitan de rangul II
VALENTIN DONICI

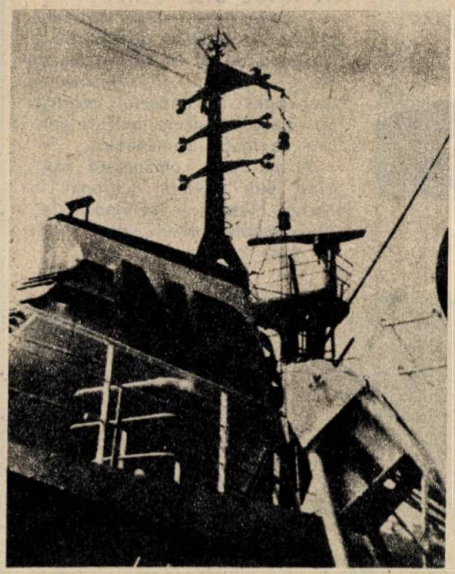

Suprastructură de cargou

HRISOV, CA UN IZVOR. Cită limpezime și frumusețe păstrează încă acel domnesc *„Hrisov pentru corăbiile Țării ce sunt a umbla pe Dunăre"*, scris aici în „Bucuresci la anii 1793 noembre 23". *Deci „ca să se poată căra și aduce mărfile prin înlesnire, pe apa Dunărei, de la unu locu la altulu... am cugetat cu multă rîvnă să pricinuim această facere de bine țărei... ca să poată Valahia a face și a avea bolozane, șăici, caice și de toate vasele pe apa Dunărei"*. Așa că s-a făcut rost *„cîte unu vasu pentru trebuința fiesce-căruia județu"* și, toate, au fost date spătăriei mari, *„sub obläduirea căria este și paza tuturor marginilor țărei"*. De asemenea, la fiecare vas, prin poruncă domnească, s-au orînduit *căpitan „credincios și vrednic"*, reiz turc, veteran sau elchegiu, precum și marinari — *„șăicari și ghimigii, cîți vor trebui după mărimea vasului"*. Din acel noiembrie 1793 au trecut aproape două veacuri, în care multe s-au isprăvit, dar bruma uitării nu a acoperit hrisovul de odinioară, care se ivește, iată, din străfunduri de vremi așa, ca un izvor de-a pururi susurînd!

ARGONAUT

Lansarea la apă

AICI, „culoarea cîntă iar lutul se preface în statui"

STUDIOUL DE ARTE PLASTICE AL ARMATEI

Bucurîndu-se de aportul unor artişti deosebit de înzestraţi, Studioul de arte plastice al armatei, înfiinţat în anul 1945, a dat la iveală mii de lucrări de sculptură, pictură sau grafică, toate avînd ca sursă de inspiraţie universul vieţii ostăşeşti, neasemuitele frumuseţi ale patriei, tumultul marilor şantiere ale socialismului, istoria multimilenară a armatei şi poporului român.

PICTURĂ — GRAFICĂ

„Ostaş român în aplicaţie" (grafică de Ion Pandele)

CALEIDOSCOP

Primul vapor militar

Mare solemnitate în portul Giurgiu, la 2 august 1864. Se face botezul primei noastre nave moderne de război, care va primi numele „România". Diligenţele au adus de la Bucureşti oaspeţi de seamă, în frunte cu generalul Manu, ministrul de rezbel. Întregul oraş străluceşte sub fîlfîirea drapelelor tricolore. Muzica militară cîntă şi mulţimea adunată în port admiră frumosul vapor care se

leagănă pe valuri. În numele Domnitorului Cuza, generalul Manu spune: „Mergi, acum, scumpă „Românie", mergi pe apele Dunăriului; străbate-i undele care încing ţara de la un capăt la altul şi spune tuturor că de azi patria şi-a adăugat o nouă părticică, prin tine, care eşti primul nostru vapor de război...".

Vaporul „România" avea o lungime de 35 de metri şi era înarmat cu două tunuri.

Primele imagini

Un artist francez — Auguste Raffet — a trecut prin ţara noastră în anul 1837 şi a realizat mai multe desene pe care le-a publicat mai tîrziu în presa franceză. Desenele

sînt datate şi înfăţişează aspecte din viaţa ostăşească bucureşteană. La 16 iulie 1837 Raffet a lucrat două dintre aceste desene: defilarea unui batalion de infanterie şi o

CALEIDOSCOP

horă ostășească, la o petrecere dată de domnitorul Alexandru Ghica, în grădina Scufa de pe Podul de Pămînt (Calea Plevnei de

azi). Acestea sînt primele imagini cu dată certă din activitatea ostășească de la noi, din secolul trecut.

Primele calendare militare

Printre sutele de calendare apărute în țara noastră în secolul trecut, se numără și trei care au avut profil militar: „Almanah

militar cu calendar", „Calendarul războiului" și „Calendarul armatei", toate apărute în București, primul în anul 1865, al doilea în 1880 și ultimul în 1890. „Calendarul răz-

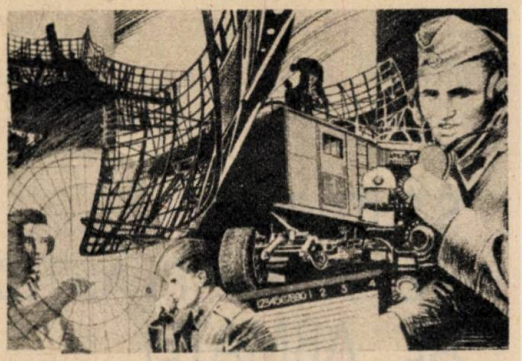

„De veghe" (grafică de Valentin Țanase)

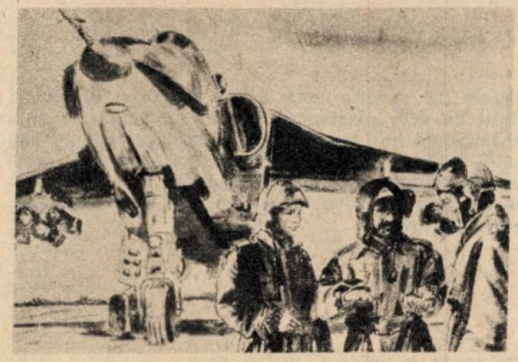

„Întoarcere din misiune" (Studiu de locotenent-colonel Gheorghe Ionță)

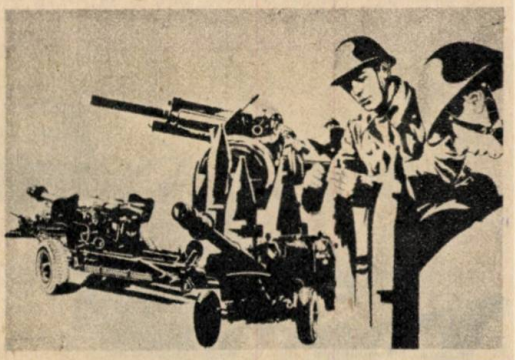

„Grija pentru armamentul din dotare" (grafică de Ion Pandele)

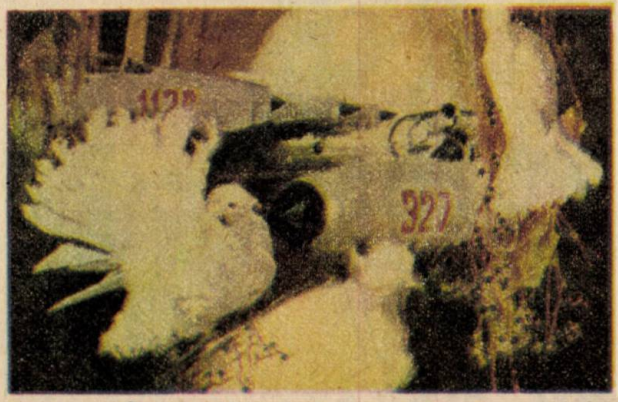

„Gata de zbor" (pictură de Ion Țarălungă)

STUDIOUL DE ARTE PLASTICE

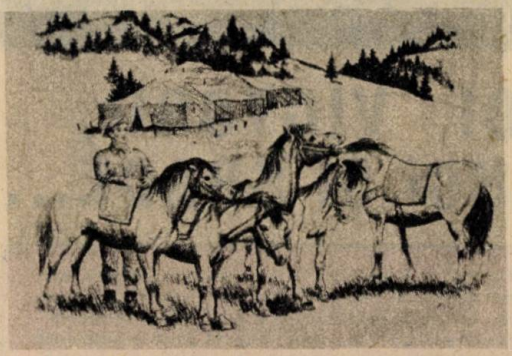

„Prietenii vînătorilor de munte" (grafică de Albin Stănescu)

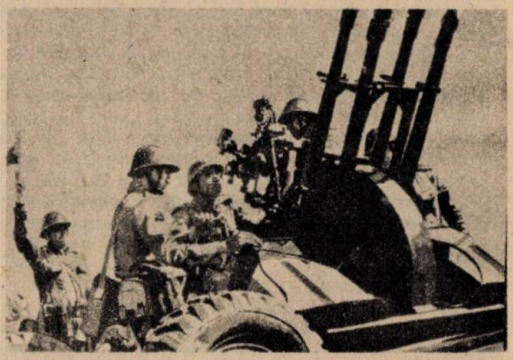

„În aplicație" (desen de Victor Dima)

SCULPTURĂ

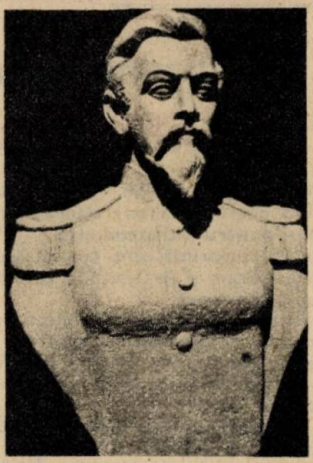

„Zamolxes" (gips patinat de Pavel Mercea)
„Generalul-maior Panait Donici" (gips de maior Th. Zamfirescu)

Realizate în maniere diferite, purtînd o reală încărcătură emoțională, dar și mesaje pline de lumină, lucrările impodobesc incintele instituțiilor de cultură și învățămînt din armată, cazărmile, sînt prezente în numeroase alte locuri din țară.

Prin măiestria artiștilor studioului „culoarea cîntă iar lutul se preface în statui", **așa cum scria cîndva poetul Nicolae Dumbravă, și cum vă puteți convinge privind reproducerile publicate de noi în acest almanah.**

(continuare în pag. 112)

STUDIOUL DE ARTE PLASTICE

caleidoscop

boiului" avea 80 de pagini, în format de buzunar, și conținea, în afară de partea calendaristică propriu zisă, cîteva articole referitoare la războiul din 1877—1878, frumos ilustrate cu gravuri reprezentînd scene de lupte. „România — se afirma într-unul dintre aceste articole — s-a aruncat în acest război făcîndu-se admirată prin bravura fiilor săi". Mai substanțial — dublu ca format și număr de pagini —, „Calendarul armatei" pe anul 1890 publica, printre altele, o cronologie a evenimentelor care au precedat declanșarea războiului cu Poarta oto-

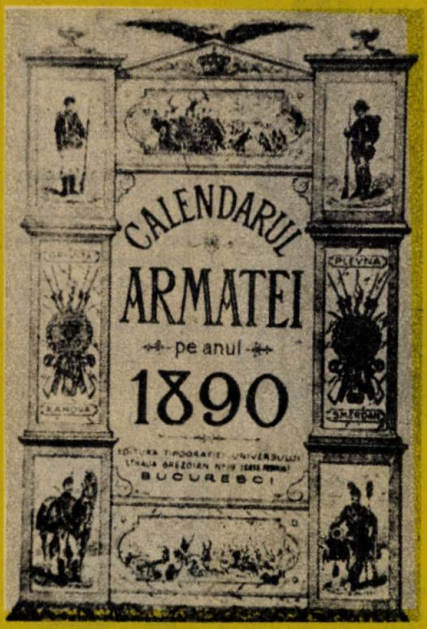

mană, precum și principalele episoade din luptele care au dus la victoria armatei române. Pe una dintre paginile acestui calendar întîlnim o frumoasă poezie a colonelului Candiano-Popescu — „Sentinela păzind steagul" (1877—1878), din care reproducem trei strofe:

Simt fiori trecînd prin mine
Și pe gînduri mă pornesc
Cînd mă uit cu drag la tine
Steag războinic românesc.

Vor pieri ades vlăstare
Sub al morții crud topor
Dar copaciul stă-n picioare
Cînd e trunchiul un popor

Sîntem viță românească,
Noi prin voi vrem să trăim
Și chiar slava strămoșească
De pomană n-o primim.

În alte pagini sînt tipărite biografiile — însoțite de portrete în peniță — ale unor mari comandanți și ale eroilor din Războiul de independență.

CALEIDOSCOP

În perioada 1890—1916 au mai apărut: „Almanahul ostașului", „Almanahul militar", „Almanahul aviatorilor", „Calendarul maritim", „Calendarul amicul soldatului" — toate acestea aflîndu-se în colecțiile Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România și la Muzeul Militar Central.

ION MUNTEANU

La sfîrșitul secolului trecut, un salt cu parașuta (construită rudimentar, cu o foarte mică marjă de siguranță), era considerat, pe bună dreptate, un act de mare cutezanță rezervat, în exclusivitate, bărbaților. Germana K. Paulus a vrut să demonstreze contrariul. A avut curaj și noroc și a reușit un salt spectaculos de la 1 000 de metri!

Una dintre cele mai rare fotografii executate în timpul primului război mondial: saltul în gol al unui aviator german după ce aparatul său a fost lovit în plin. De notat că, în 1915, cînd a fost înregistrată imaginea, piloții nu aveau parașute.

O superfortăreață zburătoare făcînd explozie în timpul executării unui raid aerian.

Ostașul român, erou de film

EROI, VICTORII, LĂNCI ȘI SPADE...

Pînă a ajunge la o viziune artistică modernă, analitică, asupra istoriei, filmul cu mari desfășurări de trupe a parcurs un drum lung. Născut în epoca „marelui mut", el s-a simțit obligat, pentru a-și cuceri un public larg, să pună la bătaie tot arsenalul și tehnica proaspăt descoperite – spade, tunuri, tancuri, obuze –, dar din toată încleștarea zgomotoasă dintre armatele de pe ecran, nu răzbăteau în sală decît sunetele unui pian dezacordat... Gigantice decoruri reconstituite la Cinecitta sau la Hollywood, un Babilon sau un Ninive asediate, or spectaculoase bătălii ca în Cabiria lui Pastrone sau Intoleranța lui Griffith, cu mii de figuranți „uciși" pe cîmpul de luptă – erau imagini impresionante dar... mute. Deci, nevoia de exagerare a gestului, a suferinței exteriorizate patetic, a uralelor mimate excesiv, așa, ca să poată răzbate la public ceva din marile dureri pe care le aduc cu ele, de cînd lumea, războaiele. Purtate și pe ecran, cînd cu ghioaga, cînd cu laserul, de la războiul cavernelor la fantasticul (dar, vai, cît de posibil!) război al stelelor... Pentru că iată, cu timpul și cu istoria cinematografului, pînă și un „science-fiction", cum i se spune, modern, în care luptătorii cosmici mînuiesc spade-laser luminoase, silențioase, poate deveni un film actual. Descriind o istorie pe cît de fantastică la prima vedere (ca Ultimul țărm al lui Kramer sau Odiseea... lui Kubrik), pe atît de posibilă aventură distrugătoare a omenirii.

O generoasă tradiție: FILMUL PATRIOTIC

Vocația pentru film istoric-patriotic s-a afirmat chiar de la prima noastră realizare cinematografică datînd din 1912 — **Războiul pentru independență** — film care evoca, în imagini inspirate, surprinzătoare pentru acea vreme, evenimentul de la 1877, luptele și jertfele prin care statul nostru modern își obținea neatîrnarea.

Prima reconstituire românească se filma în condiții rudimentare, dar cu entuziasmul unor mari actori patrioți și regizori de teatru, conduși de Grigore Brezeanu, fără experiența filmului, cu trei ani înaintea faimoasei epopei americane *Nașterea unei națiuni* de Griffith.

Războiul pentru independență a stîrnit un puternic ecou patriotic în sufletele românilor de pretutindeni pentru că a rulat cu succes imens *„dincoace și dincolo de Carpați, pregătind spiritele pentru Unirea cea mare"* — cum anunțau cu mîndrie ziarele vremii. Episoade ale gloriosului război pentru obținerea independenței de stat erau reconstituite pe ecran cu ajutorul a 80 000 de ostași și ofițeri ai armatei noastre ce asigurau desfășurarea scenelor de luptă, autenticitatea secvențelor de front. Evenimentele erau prea apropiate (se împlineau doar 25 de ani de la celebrele victorii de la Grivița și Smîrdan imortalizate în picturile „tînărului" Nicolae Grigorescu — picturi ce inspiraseră cadrele filmate) pentru ca documentul să nu prevaleze în film asupra ficțiunii. Mulți dintre foștii combatanți trăiau încă, ei se revedeau în vîltoarea luptelor, reconstituirile trebuiau deci să aibă girul documentului și al iconografiei vremii, la care se adăuga și o literatură devenită bun cultural de largă circulație, precum ciclul de versuri patriotice închinate de Vasile Alecsandri bravilor dorobanți. *„Toți dorobanți, toți căciulari, români de viță veche..."*

Ostașul român, erou de film

Din ele s-au inspirat autorii primului nostru film-document și totodată primul film de ficțiune — cînd au creat portretele-simbol ale lui Peneș Curcanul, ale junei Rodica „*purtînd cofița cu apă rece*" spre a alina durerile răniților din tranșee. Tablouri vivante, care alegorice, ca la o mare sărbătoare populară — așa și era această primă filmare a unei mari victorii a „*falnicei armii române*", cum o cîntau poeții — toate își dădeau mîna spre a crea acel suflu sincer, vibrant, ce avea să facă din primul film istoric românesc și un document interesant al spiritului entuziast al epocii. Entuziasmul unor mari autori precum: Constantin Nottara, Aristide Demetriade, Aurel Athanasescu, Ion Brezeanu, Aristizza Romanescu, Maria Ciucurescu, Agepsina Macri — dintre care unii interpreți acceptaseră roluri mici sau chiar figurație, pentru a nu lipsi de la acest măreț „*gest patriotic și cultural*", cum a fost socotit. Gest urmat și de alte încercări mai izbutite artistic sau mai puțin, dar toate dovedind interesul pentru filmul istoric al unor personalități ale vremii. În 1914, scriitorul Emil Gîrleanu aduce pe ecran, împreună cu un grup de actori ai „Naționalului" craiovean, faimoasa legendă a Cetății Neamțului. După război se realizează mai multe evocări. Cu toate stîngăciile începuturilor, a naivităților de filmare, aceste imagini ne transmit și astăzi ceva din vibrația unei vocații naționale: cea a filmului istoric — și a unei reveniri, în timp, la chipul eroului-ostaș.

„PENTRU PATRIE" ȘI MARILE EPOPEI ÎN IMAGINI

Nobila tradiție a filmului patriotic e preluată cu succes în anii noștri, ani în care se pun bazele epopeii cinematografice moderne cu **Dacii** și apoi cu **Columna.** Mai tîrziu, Sergiu Nicola-

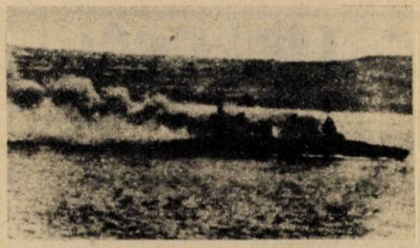

Agonia unei nave (18 martie 1916)

Curiozități

● *Sennaherib, rege al Asiriei (705—681 î.e.n.) a suferit o înfrîngere din cauza șoarecilor, mai precis a șoarecilor de cîmp din Egipt. Se spune că șoarecii au ros, în timpul nopții, toate corzile arcurilor și toate curelele scuturilor soldaților săi, punîndu-i în imposibilitatea de a lupta.*

● *În apropiere de o tabără militară, aflată în împrejurimile orașului Sydney, își aveau cuiburile stoluri de cotofene. Cu timpul, păsările s-au deprins să imite cu atîta meșteșug sunetul goarnei, încît au produs o adevărată dezorganizare în viața taberei. Cînd se așteptau mai puțin, soldații erau chemați la masă sau auzeau cu uimire sunînd alarma. Pînă la urmă, goarna a trebuit să fie înlocuită de cimpoiul scoțian.*

● *Cine nu știe că gîștele de pe Capitoliu au fost acelea care au salvat Roma de la invazie sigură? Acest omagiu o determinat pe șefii unei firme americane (Truck Equipment Incorporated) să achiziționeze un număr de gîște „de serviciu", le-au școlarizat și le-au dat nume de Georgia, Rosie, Endi, Sandy și Slim. Rezultatul? Gîștele păzesc cu strășnicie sediul firmei. Niciunui hoț nu i-a reușit vreo spargere.*

● *În Canada, mușteleie din genul „Drosophila" sînt folosite pe aeroporturi pentru a depista arme sau droguri. În acest fel, v canadieni au pus în practică cercetările geneticianului japonez Nikuchi care a reușit să obțină muște din specia amintită — musculițele de oțet —, extrem de sensibile la mirosurile emanate de asemenea obiecte sau substanțe.*

● *Alexandru Macedon este primul care a legiferat raderea bărbii în țara sa. Motivul? Într-o bătălie cu perșii, unul dintre detașamentele sale a suferit pierderi considerabile deoarece cei atacați îi apucau pe potrivnici de barbă și îi doborau foarte ușor.*

● *Revolverul a fost fabricat în anul 1837 de un tînăr american, Samuel Colt, care încă din copilărie dovedise o pasiune pentru armele de foc. Numele său este cunoscut astăzi prin revolverul tip* **Colt.**

● *Pixul a fost inventat acum 63 de ani. Inițial, invenția n-a interesat pe nimeni, fiind considerată inutilă. În timpul celui de-al doilea război mondial, aviatorii se plîngeau că la calculele pe care le făceau în timpul zborului nu puteau folosi stilourile obișnuite, deoarece, din cauza diferențelor de presiune, cerneala era aruncată afară. Atunci s-au cercetat arhivele, birourilor de brevete și desconsideratul creion cu pastă a cucerit, în scurt timp, lumea*

Culese de R. DUMITRU

CALEIDOSCOP

O cursă de pomină

În primăvara anului 1896 a fost organizată prima cursă pedestră de mari proporţii din ţara noastră. Iniţiativa a avut-o Cercul Militar din Bucureşti, care a reuşit să atragă în competiţie cîteva sute de candidaţi: ostaşi, studenţi, funcţionari, meşteşugari. Cel mai tînăr înscris a fost un elev din Piteşti, în vîrstă de 19 ani, iar cel mai

bătrîn, un pensionar din Călăraşi, în vîrstă de 78 de ani. Duminică 12 mai 1896 s-a dat plecarea din Bucureşti. Erau prezenţi la start 334 de concurenţi (din mai mult de o mie înscrişi). Mulţi dintre concurenţi au abandonat cursa după primii kilometri; alţii pe la jumătatea drumului spre Piteşti, unde au căzut frînţi de oboseală. „Da ce-aveţi maică, de alergaţi aşa?" – îi întrebau ţăranicile pe cei căzuţi, ieşindu-le înainte cu donicele cu apă. „Erau, printre alergători, tot felul de oameni – ne spun ziarele timpului – unii desculţi, alţii cu cisme, cei mai mulţi cu opinci luate ina dins pentru acest drum; unii aveau umbrele ca să se apere de bătaia soarelui..." La terminarea acestei curse Bucureşti-Piteşti şi înapoi (218 km) primul sosit a fost sergentul-major Ilie Gheorghe (în fotografie), care acoperise întreaga distanţă în 42 de ore; al doilea sosit: Secară Ion, în 45 de ore, iar al treilea – de necrezut – pensionarul Stan Alexe, în vîrstă de 68 de ani.

După terminarea marii întreceri, cîştigătorul, Ilie Gheorghe, a declarat ziariştilor: „Am luptat numai şi numai pentru onoarea de militar şi, în special, de vînător" (făcea parte din unităţile de vînători).

Vivandierele

Vivandierele au apărut pentru prima dată în armata franceză, în secolul al XVII-lea şi s-au menţinut pînă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Ele însoţeau trupele în deplasare, la manevre şi în campanii, ţinînd

escu realizează **Pro Patria** (Pentru patrie), cu acelaşi ţel artistic în a descrie sufletul şi suflul colectiv — cel al armatei române, acţionînd ca un singur om în războiul pentru obţinerea independenţei — o replică modernă, de înaltă profesionalitate, la *Războiul...* pionierului celei de a şaptea arte la noi, Grigore Brezeanu. Aceeaşi tipologie populară — sute de oameni proveniţi din diverse medii, fiecare individualizat prin cîteva tuşe energice: gornistul (Emil Hossu) care moare în braţele surorii lui (Ileana Popovici), o fetişcană îmbrăcată în haină militară, care va prelua goarna şi va suna atacul; Peneş Curcanul (interpretat simplu şi emoţionant, cu căldura şi hazul cunoscut al actorului Sebastian Papaiani); bunele surori de caritate îngrijind răniţii, cîţiva generali cunoscuţi, comandanţi, îmbărbătîndu-şi ostaşii — un tablou uman multicolor, avînd ca dominantă dragostea de ţară. Puterea de sacrificiu. O pagină glorioasă din vasta galerie istorică începută tot de Sergiu Nicolaescu şi Titus Popovici cu **Dacii.** Cei pe care i-ai crede pogoriţi parcă din legendă, ca şi **Burebista** (alt film portret datorat de astă dată lui Mihnea Gheorghiu şi Gheorghe Vitanidis, protagonist George Constantin), dacă existenţa lor pe acest pămînt şi bogata civilizaţie găsită de romani în Dacia n-ar fi atestată de istorici cu peste două mii de ani în urmă. În **Dacii** şi **Columna** (ultimul în regia lui Mircea Drăgan) aduce, alături de detaliul bătăliilor dintre daci şi romani (refăcute cu exactitate pornind de la imaginile dăltuite în piatră pe Columna lui Traian), memorabilele scene ale serbărilor închinate lui Dionysos, în care apar şi numeroase portrete în acţiune ale unor căpetenii consemnate de istorie: Decebal (Amza Pellea) alături de marele preot (Emanoil Petruţ) sau împăratul Traian

(Amedeo Nazzari). Într-o viziune unitară, şi **Dacii** şi continuarea, **Columna** (scenariul Titus Popovici, regia Mircea Drăgan) recompun, cu un puternic simţ dramatic, furtunoasa pagină de formare a unui mare popor, poporul român. De aici respect pentru imaginea celor două armate duşmane în crîncenă înfruntare; nimic minimalizat în favoarea unora din ele — forţa tragică cu care sînt zugrăviţi ostaşii lui Decebal, de o vitejie legendară, *„învinşi dar nesupuşi"* — cum sună cronica lui Dio Cassius — de către legiunile romane, superioare numeric, cu armament „modern" (ca în scena antologică a dărîmării zidurilor cetăţilor dace cu faimoasele berbece romane). O concepţie ştiinţifică a stat la baza acestei ample viziuni artistice. Mai liber ca fantezie, ca ficţiune artistică pentru o perioadă istorică anterioară *Dacilor*, cea a formării primului stat dac centralizat a fost, cum am mai amintit, **Burebista.**

Un mare salt în istorie... şi ajungem la portretul cinematografic. Acelaşi scenarist — Mihnea Gheorghiu şi acelaşi regizor — Gheorghe Vitanidis — au adus pe ecran şi chipul lui Dimitrie Cantemir (strălucit interpretat de Alexandru Repan), urmat de filmul de aventuri, din aceeaşi perioadă, **Muşchetarul român.** Tablou de epocă viu colorat, straie de muşchetari porniţi într-o acţiune pe cît de temerară pe atît de eroică, nerv, fantezie, umor şi un rol-minune pentru simpaticul muşchetar cu capă şi spadă: Iurie Darie.

Ostaşul român, erou de film

CU MIHAI VODĂ LA ALBA IULIA

Cînd armele zăngăne, muzele tac. Vechiul dicton nu pare potrivit „muze-ului" nostru cinematografic. Unde se pot găsi de toate, de la platoşele şi zalele oştenilor lui **Mihai Viteazul**, la puşca mitralieră sau tunurile antiaeriene ce apără **Porţile albastre ale oraşului**. Şi am numit două filme, foarte diferite ca gen şi scriitură cinematografică, avînd ca numitor comun un erou — i-aş zice eroul colectiv. Ostaşul român reprezentat de miile de viteji ai domnitorului care a intrat în Alba Iulia, ca voievod al celor trei Ţări Române, împlinind visul străvechi de unire: Mihai Viteazul. Desigur, mai ales lui, grandiosului vizionar şi luptător al neamului, diplomat înţelept şi mare om politic al vremii, cinematograful românesc i-a dedicat portretul scris de Titus Popovici, regizat de Sergiu Nicolaescu şi interpretat memorabil de Amza Pellea. A urmat şi un al doilea, într-o altă concepţie, mai eseistică faţă de eveniment, **Buzduganul cu trei peceţi**, scris de Eugen Mandric, regizat de Constantin Vaeni şi strălucit interpretat, cu un fel de nelinişte modernă, de Victor Rebengiuc. Totodată, foarte dinamic realizat era în ambele filme şi portretul colectivităţii care apărea în planul secund, îndeosebi în secvenţa antologică a încoronării lui Mihai la Alba Iulia (film realizat în regia lui Sergiu Nicolaescu). Aparatul descria, în cadre largi, mulţimea înflăcărată de oşteni şi tîrgoveţi, ţărani ovaţionînd pe cel ce realizase prima mare unire.

VARA CEA MAI FIERBINTE

Grupul cel mai mare de filme care au antrenat condeiele scenaristice, forţele regizorale, actoriceşti şi operatoriceşti cele mai multe şi mai diverse ca stil, îl constituie, desigur, grupul filmelor închinate istoricului eveniment de la 23 August 1944. Revoluţia socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, care a deschis României drumul spre marile prefaceri de astăzi, a inspirat pagini cinematografice antologice. De la **Valurile Dunării** (debutul scenaristic al lui Titus Popovici şi Francisc Munteanu, regia de Liviu Ciulei) la **Ziua Z**, cea mai recentă evocare a pregătirii şi desfăşurării insurecţiei organizată şi condusă de Partidul Comunist Român (film scris de Ioan Grigorescu şi adus în imagine de Sergiu Nicolaescu), cinematografia naţională se poate mîndri cu reuşite emoţionante. Lor li se adaugă o nouă filă istorică, reconstituită cinematografic tot de Sergiu Nicolaescu, după o partitură scenaristică a lui Titus Popovici, **Noi, cei din linia întîi**, imaginea jertfelor eroicei armate române care a luptat pentru înfrîngerea definitivă a fascismului, pînă la victoria finală. Dar lupta eroică în cel de-al doilea război mondial s-a dus deopotrivă pe front ca şi în spatele frontului. Personajul din filmul **La patru paşi de infinit** (filmul lui Francisc Munteanu) este un ofiţer în civil (Silviu Stănculescu) care, rănit în urma unei acţiuni

Ostaşul român, erou de film

CALEIDOSCOP

un fel de mici bufete — cum le-am spune astăzi — în care vindeau ostaşilor alimente şi băuturi. Pe vremea lui Cuza, vivandierele au apărut şi în armata română. În „Monitorul oastei", din 19 august 1864, se află publicat Înaltul ordin de zi nr. 1048, semnat de Domnitorul Cuza, care hotărăşte: „Se aprobă ca fiecare corp de armată să aibă cîte o vivandieră. Leafa şi întreţinerea ei va fi din masa generală de întreţinere a corpului". *Uniformele vivandierelor erau diferite, fiecare armă avînd modelul său. Toate însă purtau şorţuri şi pălării.*

I.M.

Cine a inventat submarinul?

Firește că nu se poate răspunde la întrebare dînd numele unui singur om. Ca în numeroase alte domenii şi în cel al construcţiilor navale — în cazul de faţă al submersibilelor — nenumăraţi inventatori şi constructori şi-au adus contribuţia, de cele mai multe ori anonimă sau uitată cu timpul. Investigarea atentă a documentelor poate oferi surprize dintre cele mai plăcute. Iată ce se poate citi, de exemplu, în ziarul englez „The Daily Telegraph" *din 25 ianuarie 1882:* „După cîte ştim, numeroasele experimente făcute în direcţiunea aceasta (a realizării unui submarin — n.n.) n-au condus la nici un rezultat practic; se pare însă că un tînăr inginer român numit Traian Teodorescu, după o lungă stăruinţă, ar fi izbutit să învingă greutăţile şi dificultăţile care doborîseră atîţia inventatori. De cîtva timp acest domn a supus la aprecierea unei comisii tehnice, constituită de guvernul român, modelul vasului său submarin". *Ziarul scrie în continuare cum funcţionează „vaporul-peşte" şi perspectivele pe care le are, amintind şi de cartea lui Jules Verne intitulată „20 000 de leghe sub mări".*

Mitralioara de la 1877

Printre armele cu repetiţie cunoscute în Europa în deceniul al optulea al secolului trecut, se afla şi mitraliera „Cristophe-Montigny", fabricată la Bruxelles în anul 1874. Una dintre aceste mitraliere a fost folosită de trupele române în războiul de independenţă. Presa a consemnat-o sub denumirea de „Mitralioara de la 1877", fiind prima şi singura armă cu repetiţie din dotaţia armatei

caleidoscop

noastre de atunci. Locotenentul Petre Ştefănescu, din Batalionul 2 Vînători, a lăsat o descriere amănunţită a acestei arme, din care extragem următoarele: „Ţeava armei era formată dintr-un tub lung de 900 mm şi gros de 150 mm. În tub se aflau 37 de ţevi mai mici. Mecanismul de aprindere avea 37 de percutoare şi 37 de arcuri spirale, grupate într-un butoiaş de bronz. Întregul ansamblu era montat pe un afet de tun, pe două roate, tras de un atelaj cu trei cai. Mitralioara era deservită de cinci ostaşi, comandaţi de locotenentul Ciupagea".

Indiferent de rezultatele obţinute cu această armă, ea reprezintă o pagină interesantă din istoria Batalionului 2 Vînători şi o armamentului oastei române.

I.M.

Arme cu ţeavă curbă

Despre existenţa unor arme cu ţeava curbă s-a mai scris, dar foarte puţini le-au văzut sau au luat cunoştinţă de eficacitatea lor. Documentele de arhivă demonstrează că, într-adevăr, s-au făcut experienţe cu astfel

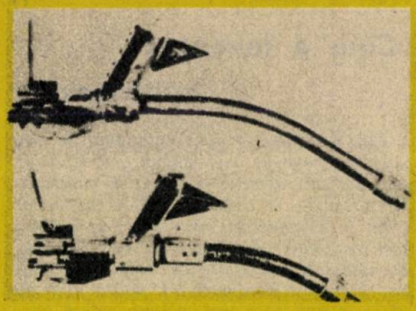

de arme şi chiar au intrat în înzestrarea unor unităţi germane. Existau trei tipuri de arme cu ţeavă curbă realizate de hitlerişti în timpul celui de-al doilea război mondial şi făceau parte, ca şi rachetele V1 şi V2, din arsenalele secrete cu care Hitler spera să schimbe soarta războiului în favoarea sa. La prima vedere ar părea arme de mică importanţă dar pentru realizatorii lor, nu. Ele erau menite a acoperi unghiul mort de tragere al mitralierelor instalate pe avioane. De asemenea se preconiza folosirea lor şi în luptele de stradă, trăgătorul putîndu-şi alege şi fixa ţinta printr-un vizor special instalat la unele modele. Pînă la urmă, dintr-o serie de modele încercate în poligoane speciale, s-au reţinut doar două: un pistol mitralieră, pentru luptele de stradă şi, ca atare, prevăzut cu vizorul amintit, şi un altul împotriva tancurilor. Se pare că s-a renunţat la montarea lor şi pe avioane, scopul principal pentru care fuseseră concepute. Nu deţinem date asupra rezultatelor obţinute, dar bănuim că mare ispravă n-au făcut de vreme ce din totalul de circa 20 000 cîte se preconiza a fi fabricate s-au realizat doar 4—500. În fotografie: pistoale mitralieră cu ţeavă curbă şi vizor.

GH. LUCIAN

de sabotare a maşinii de război germane e adăpostit în podul unei case cîteva zile de o fetişcană. El va reuşi, prin intermediul tinerei, să reia legătura cu comandamentul ce pregătea insurecţia. O poveste de dragoste sfîrşită dramatic — eroul moare dar fata îi va prelua misiunea patriotică. E şi cel mai bun film al lui Francisc Munteanu — regizorul cel mai pasionat şi consecvent cu evocarea acestei pagini din istoria ţării (**Tereza şi diavolii**, în care Ion Dichiseanu era conducătorul unui mic grup de comando pe frontul antihitlerist, sau **Pistruiatul** (serial de televiziune), prietenia dintre un copil orfan şi un locotenent, jucat cu căldură de Sergiu Nicolaescu — sau **Detaşamentul Concordia** (tot un militar ajută la organizarea unui sabotaj într-o regiune petroliferă ce alimenta frontul hitlerist).

Personajul din această perioadă descris de Francisc Munteanu are cam aceleasi trăsături morale: curaj, disciplină, iniţiativă.

Ostaşul român, erou de film

umanism, în mai toate filmele sale, indiferent ce actor l-ar interpreta. Dar el are şi cîteva calităţi în plus care-l particularizează faţă de alţi eroi ai filmului Eliberării şi anume: firesc, simplitate, discreteţe, umor. Şi o anume autoironie care îl salvează de patetism rigid, chiar şi în cele mai dramatice situaţii. În **Alexandra şi infernul** — ecranizare de Iulian Mihu a romanului unui scriitor dedicat evocării vieţii ostăşeşti — Laurenţiu Fulga (care a şi trăit această viaţă, încă din tranşeele războiului antihitlerist) — eroul e o femeie. Dar toată odiseea traversării frontului în căutarea iubitului aduce în prim-plan acelaşi erou emblematic de care aminteam. Şi anume, eroismul ostaşului român. Iulian Mihu e regizorul care, cu mulţi ani în urmă, debutase (împreună cu Manole Marcus) cu un film cutremurător, evocînd episoade din primul război mondial: **Viaţa nu iartă.** Accentul dramatic era pus atunci pe consecinţele nefaste ale războiului, pe drama celor întorşi acasă cu sufletele ori trupurile mutilate. Un puternic pamflet antirăzboinic în favoarea păcii şi a umanismului luminat, inspirat din literatura lui Alexandru Sahia. Şi tot o sursă literară generoasă, **Pădurea spînzuraţilor** de Liviu Rebreanu, şi aceeaşi dramatică perioadă istorică, războiul din 1916, a stat la baza operei de mare profunzime şi umanitate regizată de Liviu Ciulei. În rolul ofiţerului român Bologa (în care indentificăm pe fratele romancierului) ce preferă să fie spînzurat decît să tragă în fraţii săi, Victor Rebengiuc. Genul filmului evocare a unei întîmplări reale, „filmul document" — să-l numim — e strălucit reprezentat de **Pe aici nu se trece,** dedicat de Titus Popovici şi Doru Năstase eroilor de la Păuliş — elevii unei şcoli militare — dintre care mulţi jertfindu-şi viaţa, jertfindu-se pînă la ultimul om, au apărat poziţia incredinţată. Şi o altă evocare-monument (fără a avea ceva rigid monumental în ea) este cea realizată de Virgil Calotescu în cinstea eroilor de la Moisei: **Ultima frontieră a morţii.** Un sat întreg devine erou sub conducerea ofiţerului comunist (fostul învăţător al satului) interpretat cu umanitatea şi simplitatea caldă a celui care a fost un mare actor de film, Emanoil Petruţ. În acelaşi film despre Moisei, un rol de compoziţie realizat admirabil de Florin Piersic. Şi o interpretă de mare clasă artistică (din păcate rar întîlnită în filmele noastre) Mariana Mihuţ — jucînd un fel de „ostaş fără uniformă" — partizană, ducînd un joc dublu, extrem de periculos, pentru a încerca să distragă atenţia hitleriştilor (unul din ei, figurat cu subtilitate de Ion Dichiseanu).

STEJAR, EXTREMĂ URGENŢĂ

Un semnal care a marcat începutul Insurecţiei — **„Stejar, extremă urgenţă"** — a devenit şi titlul filmului prin intermediul unui dramatic episod din activitatea extrem de interesantă a unui agent de contrainformaţii — interpretat de Constantin Diplan (actor aflat la început de drum artistic) într-o competiţie a inteligenţei, perspicacităţii, curajului, cu inamicul său — ofiţerul hitlerist — susţinut cu multă subtilitate şi forţă de Ion Caramitru. În rolul unei tinere violoniste evreice urmărite de Gestapo, strălucită, Irina Petrescu.

Un alt trio actoricesc de zile mari, într-o altă acţiune de spionaj-contraspionaj avînd ca fundal geografia, frumoasa natură a Deltei, iarna, dar ca fond istoria, cîteva luni înainte de **Ziua Z** — susţinea filmul lui Sergiu Nicolaescu, după un foarte bun scenariu al lui Bujor Nedelcovici: **Întîlnirea.** Cei trei, în riscantul joc

Ostaşul român, erou de film

CALEIDOSCOP

Călare, 3550 Km

Un ofiţer român, căpitanul de infanterie N. Păun, este trimis la Paris, în anul 1911, pentru a se specializa în cartografie. Dornic să cucerească admiraţia lumii sportive, acest cutezător se hotărăşte să parcurgă călare drumul pînă în capitala Franţei. Obţine aprobarea şi începe călătoria. Din procesul verbal încheiat de reprezentanţii Ministerului de Război aflăm amănuntele plecării: „Căpitanul N. Păun, din infanterie, a pornit în ziua de 24 aprilie 1911, ora 7 dimineaţa, călare, spre Paris, pe iapa Nonnius, în etate de 9 ani, jumătate sînge, de proveniență din Rădăuţi. Greutatea purtată: 59 de kg căiăreţul şi 22 de kg şaua cu coburii plini cu

cele necesare şi cu o pătură de lînă deasupra — total 81 de kg. Iapa este însoţită de o mînză, de 2 ani, care poartă pe spate un impachetaj cu două samare pline cu bagajele ofiţerului (între acestea fiind şi un aparat fotografic şi 8 potcoave de oţel) — total 38 de kg. Mînza merge alături de iapă, legată cu o coardă lungă de 2 metri".

Un grup de ofiţeri, camarazi de regiment, l-au însoţit pe căpitanul Păun pînă la Titu, apoi acesta şi-a continuat drumul singur. Ruta aleasă a fost: Bucureşti-Piteşti-Craiova-Orşova, apoi prin Ungaria, Tirol, Innsbruck, Elveţia, Franţa. La 15 iunie ajunsese la Berna, iar la Paris, la 23 iunie. Întreaga cursă, măsurată cu exactitate pe hartă, însumează 3 550 de km, iar timpul consumat — 58 de zile, deci o medie de 62 de km pe zi. Record absolut la vremea aceea pentru o astfel de demonstraţie sportivă.

Fotografia alăturată *îl înfăţişează pe ofiţerul Păun, cu cei doi cai ai săi, într-o trecătoare de pe muntele San Gotthard.*

I.M.

Cu Saint-Exupéry de la Bucureşti la Brăila

Celebrul scriitor şi aviator Antoine de Saint-Exupéry ne-a vizitat ţara în luna mai a anului 1936, cu care prilej ţine o remarcabilă conferinţă sub cupola Ateneului Român. Oaspetele francez este invitat apoi să facă o

CALEIDOSCOP

călătorie la Brăila, unde ajunge pe calea aerului. De aici, o șalupă și apoi o lotcă pescărească îl vor plimba prin locurile pline de frumusețe ale Bălții Brăilei. Ospitalieri, ca toți românii, oamenii acestor locuri îi oferă o celebră masă pescărească de la care nu a lipsit mămăliga cu saramură și vinul de Sarica și Niculițel. La întoarcere, în aceeași seară, pe aeroportul Băneasa, avea să declare: „Mi-ați oferit clipe de basm, o povestire cum nu credeam că voi avea șansa să o aflu. Mi-ați făcut un dar pe cît de neașteptat pe atît de minunat. Sînt fericit!"

I. MANU

Serviciúl militar la romani

Vechea Romă nu întreținea o armată permanentă. La origine, războaiele nu porneau decît la începutul primăverii și se încheiau toamna; în timpul iernii cetățenii rămîneau acasă și se proceda în fiecare an la o nouă mobilizare. Mai tîrziu, lărgirea teatrelor de operații, sporirea efectivelor implicate în lupte au obligat pe romani să mențină armata pe picior de război în tot timpul anului. Toți cetățenii erau obligați să presteze serviciul militar, în cadrul unor limite de vîrstă. În ziua fixată pentru recrutare, cei mobilizabili se adunau la Capitoliu; aici 24 de tribuni militari, desemnați în prealabil, erau repartizați în patru legiuni, care urmau să constituie efectivul normal al unei recrutări. Jurămîntul (sacramentum) era depus în fața comandantului și constituia fundamentul juridic al condiției soldatului, o legătură personală, de natură religioasă, între soldat și șeful său. Dacă în timpul campaniei comandantul se schimba, trebuia să se procedeze la o nouă prestare a jurămîntului. Pe lîngă aceasta jurămîntul conferea ostașului dreptul de a se servi de armele sale împotriva dușmanului.

Sensul jurămîntului unui soldat, care, în liniile generale s-a păstrat pînă astăzi, era „să execute ordinele comandantului sub care va trebui să lupte împotriva oricărui dușman, să nu părăsească steagul, să nu săvîrșească nici o acțiune contrară legii". Nerespectarea acestui jurămînt atrăgea după sine pedeapsa cu moartea.

Maior EUGEN PELIN

Pentru realizarea acestei imagini — un glonț străbătînd o portocală, cu viteza de 355 m/secundă — s-a folosit un aparat special; expunerea: 1/100 000 dintr-o secundă

de-a tatonarea reciprocă: unul din ei era agent fascist, dar care? colonelul (Sergiu Nicolaescu) sau pictorul pacifist (Ovidiu Iuliu Moldovan) sau femeia de care se îndrăgostesc amîndoi și care dă amîndorura speranțe (Ioana Pavelescu). Condus cu abilitate, tensionare impecabilă, filmul desfășura un adevărat suspense psihologic și polițist — pînă la dramaticul deznodămînt din ultima secvență.

Tot un film cu partizani ne propunea și pelicula **Punga cu libelule** de Manole Marcus. „Frumoasa nadă", paravan al acțiunii ilegale, conspirative, era jucată de Eniko Szilaghi.

„DECOLĂRI" SUCCESIVE

Sigur că cel mai spectaculos domeniu militar din timp de pace e aviația. „Șoimii" au atras dintotdeauna interesul aparatului de filmat, începînd cu **Vultur 101,** cu lupingurile sale spectaculoase, pînă la mai recentul **Zbor periculos,** datorat „aviatorului" Vladimir Găitan, condus de la sol, de regizorul Francisc Munteanu. Antrenant, plăcut, bine filmat, dar... de ce oare se atinge greu înălțimea artistică chiar și la atari altitudini filmate? Mă gîndesc la mai vechiul **Parașutiștii,** cu un fermecător — și tînăr — Florin Piersic — care și-a luat cu ocazia turnării acestui film și un brevet de parașutist — sau **Destinația Mahmudia** — alt aviator, altă dilemă profesional-sentimentală, alt orgoliu ușor sancționat de autorii filmului; scenaristul-aviator, maiorul pe atunci Doru Davidovici și regizorul Alexandru Boiangiu.

Cu Decolarea mai veche își luase zborul spre film Timotei Ursu. Personajul său, un tînăr și talentat pilot (Emil Hossu) își face ucenicia pe un avion sanitar care nu-l atrage. Ar da bir cu fugiții dacă... dacă n-ar fi un pilot mai vîrstnic (Liviu Ciulei) care-i amintește datoria (și focul meseriei). O fată care... Un prieten care... Și așa mai departe. O prospețime a privirii, o promisiune onorată cu vremea. Temerarii marinari își au și ei cîțiva demni reprezentanți în filmul românesc. Puțini dar unii memorabili: Ștefan Iordache în **Bună seara, Irina** de Tudor Mărăscu. Film tandru, film mai mult poetic despre soarta acelui Ulisse modern plecat în misiune pe mare, pe care Penelopa nu mai vrea să-l aștepte, deși îl iubește, se iubesc, dar orgoliul, necomunicarea... Un adevărat lup de mare, nici el înțeles de consoartă, cu o problemă mai dificilă — un caz de conștiință marinărească ce-l macină pe fostul comandant al unei nave avariate — intră în memoria noastră cinefilă, grație dramatismului interpretării lui Gheorghe Cozorici, în filmul scris de Ioan Grigorescu și povestit în imagini de Nicu Stan: **Un echipaj pentru Singapore. Șapte zile** sau mai degrabă singurătatea alergătorului de cursă lungă aș subintitula admirabilul portret al unui ofițer ce descoperă în zilele noastre o rețea de răufăcători și de spionaj economic — erou jucat de Mircea Albulescu în filmul psihologic semnat de Mircea Veroiu. Aceeași acțiune primejdioasă și secretă, menită unei izolări — uneori de săptămîni în șir — pentru a da de urmele unor elemente periculoase pentru societatea noastră — întreprinde și un alt personaj-detectiv căruia îi dă viață Sergiu Nicolaescu în **Accident** ca și în **Viraj periculos.** Relația omului legii cu tînărul delincvent (George Mihăiță), pe care încearcă să-l salveze în ultimă clipă, să-l recupereze pentru societate, dă finalului din **Accident** un dramatism deosebit. O umanitate specifică mentalității omului zilelor noastre — indiferent că poartă haină militară sau civilă. În registrul parodic, un „polițist" spiritual, **Șantaj** de Geo Saizescu, după cartea Rodicăi Ojog-Brașoveanu, impune un cuplu amuzant a la Sherlock Holmes și doctor Watson, interpretat cu nerv de Ileana Stana Ionescu și de Sebastian Papaiani. Viața tînărului recrut, stagiul lui în armată schițată liric, cu un anume firesc și umor într-un film de început al lui Șerban Creangă, **Căldura** (protagonist Vladimir Găitan) și tot într-un debut — cel al lui Lucian Mardare cu **Fata Morgana.**

Și cam atît. Puțin, cred, pentru o sursă atît de bogată a unei realități ce ar putea oferi și cinematografiei motive generoase de inspirație. Așteptăm acele filme pasionante, inspirate dintr-o activitate pe cît de pasionantă pentru cei ce-o împlinesc, pe atît de utilă nouă, tuturor. Patriei socialiste.

ALICE MĂNOIU

ADRIAN MIERLUȘCĂ

Gînd pentru pace

Voi, oamenii buni ai pămîntului dac,
înfrățit cu Cetatea eternă prin lupte,
rostiți cuvîntul pace ca pe un imn al iubirilor,
pentru că numai în pace iubirile toate își află sublimul.

Luptați, oameni buni, pentru pace, ca pentru propria viață,
cum mama se luptă ca pruncul să vadă lumina,
pentru că numai în grădinile păcii florile își primenesc frumusețea
și în livezile ei merii dau fruct după floare.

Gîndiți, oameni buni, pentru pace,
cu flacăra cea mai nobilă ce vă poartă ființa
spre culmile împlinirii, aici lîngă vatra străbună,
pentru că numai în pace flacăra gîndului naște zborul în aripi.

Visați, oameni buni, pentru pace,
în clipele lungi ale nopții și-n zori
cînd roua de liniști se-așterne pe suflet,
pentru că numai în pace visările voastre sînt păsări măiestre.

Trăiți, oameni buni, pentru pace,
intens, pătimaș, liniștit, cum vi-i firea,
pentru că numai în pace trăirile tuturor vîrstelor
nasc bucurii între două speranțe sau doruri.

În necuprinsa dragoste de țară

Cuvinte pentru voi, străjuitori,
Oameni de gînd, de suflet și de faptă,
Ceasul de liniști din amurg și-n zori,
Largul visării voastre îl așteaptă;

Despre fîntîna dorului din dor,
Zidită lîngă vatra părintească
Și despre pîinea rumenită-n test,
Menită pe cei buni să-i omenească;

Despre alintul vorbei sau din gest
Cum știe să mîngîie doar o mamă,
Cînd pragul depărtării e înalt
Și timpul amintirilor recheamă;

Despre sărutu-n orele tîrzii,
Cu gust de frag sălbatec între ele
Și despre ochii fără de egal,
Purtînd și taine și cărări de stele;

Despre surîsul pruncului, curat,
Cum perlele de rouă de pe floare
Și despre felul unic de-al privi,
Cînd pasul lui dintîi e-o sărbătoare;

Despre zidiri și doină și pămînt
Înmiresmat cu orice primăvară,
La toate-acestea strajă voi sînteți
În necuprinsa dragoste de Țară.

Cînd rostim...

Cînd rostim cuvîntul Patrie
gîndul se îmbracă în frumusețea destinului
iar inima își sărbătorește încoronarea.

Cînd rostim cuvîntul Patrie
în rotundul privirii Decebal se adună la sfat
cu întîiul bărbat al Republicii.

Cînd rostim cuvîntul Patrie
simțim mireasma de grîu din Cîmpia Română
înainte și cînd el devine o pîine de toate zilele.

Cînd rostim cuvîntul Patrie
pe buzele arse de setea iubirii
se așterne mărgăritarul din roua chemării lui Manole spre Ana.

Cînd rostim cuvîntul Patrie
pe cărările dorului, sufletul se preschimbă în imn
iar frumoasele cosînzene în flăcări de vatră străbună.

Cînd rostim cuvîntul Patrie
soldatul din noi se aliniază lîngă Drapel
și în flancul său de onoare e tot ce înseamnă acasă.

Cînd rostim cuvîntul Patrie
cu sîngele nostru înnobilăm culorile steagului Tricolor
și prin truda de țară ne regăsim în lumina lui sacră.

NICOLAE
BOGHIAN

Nesfîrșite păduri

Arome curate
curg dinspre Obcina Mare,
ramuri albastre tivesc orizontul
spre nord,
stejarii și brazii își stivuie
fructele la picioare,
munți și cîmpii se-ntîlnesc
într-un dulce acord.
Apoi se face liniște
sub geana de tihnă a iernii
peste copilărie
se-aud crescînd nervuri,
privirile ei ajung la răspîntii
de stele
și ning apoi odihna și pacea
în nesfîrșite păduri.

Potcoavele luminii

Un colb aprins se ridica
în urma roților căruței,
treceam prin valurile calme
de grîne galbene, curate
și printre lanuri mari de in.
Foșneau semințe cîntătoare,
livezi cu nuci albăstreau cîmpul,
departe luneca prisaca
abia văzută printre tei.
Caii porneau să lenevească
și eu am tras grăbit din hățuri
apoi mult timp am stat s-ascult
cum toacă roțile pe osii
pe cînd potcoavele luminii
se subțiau înspre apus.

Nufăr constelînd pe un rîu

Cosmos de iarbă a fost la-nceput,
chiciură ruptă dintr-un pocal
mă năsteam unduindu-ți pletele ude,
epiderma nisipului te cuprindea, egal.
Roua luminii cădea tutelară
aerul crud adăpa zei cuminți,
sînii tăi în aroma trezită
păreau dune mișcătoare, fierbinți.
Nu era spaimă și de aceea
greierii-ți cîntau o dantelă suavă,
îmboboceau, strănutînd, diamantele
sub a surîsului tău arhitravă.
Cosmos de iarbă a fost la-nceput
fremătînd sfîșiat peste trupul tău viu
ce naviga sub fiorul atingerii
ca un nufăr constelînd pe un rîu.

Adaug

Adaug fapta mea acestor zile
viu colorate, adaug
zilelor viața mea. Adaug numele
meu numelor acestor oameni, acestor
profunde înaintări spre lumină. Inima o adaug
acestor inimi aplecătoare în taină
ca niște sălcii, trupul întreg
mi-l adaug acestei lupte care începe
cu fiece pas ori secundă.
În ample procesiuni de ierburi, de pietre și
de izvoare, în care ochiul se pierde spre
o vedere de lucruri nemaivăzute,
adaug limpede ochiul meu sclipitor
la vederea imensă care mă-mprejmuie.
Adaug sîngele meu, toată
încrederea lui de a umple
pînă la margine vasul, adaug
forma inimii mele și forma palmei mele
acestei fapte care încet
se adaugă formelor patriei.

VASILE PREDA

Neîntîmplare

Or eu nu aveam niciodată
sufletul pregătit, auzea greu
carnea mea de pămînt, sîngele
meu de aer. Cerul se spărgea
deodată în păsări albe
orbindu-mă cît
să treci tu pe sub vaer.
Or eu nu bănuiam că tocmai
atunci treceai tu. Aveam mîna
ocupată c-o stea, cu
un măr, inima
ațipită-ntre două bătăi,
tîmpla
surpată spre adevăr. Or tu
chiar în clipa aceea treceai, ca
o taină jurată, ca
un șarpe proscris; rămînea
doar o umbră cu care mă
legam la ochi,
să văd cît mai bine
prin vis.

Cîntec senin

Mă gîndesc la tine frumos, ca
la o corabie care vine
din Indii; cu partea luminoasă
a inimii mă gîndesc, cu
flamura tinereții pe munți. Mă
gîndesc la tine cu gîndul
din copilărie, cu gîndul
cu care-îmi gîndeam mama, cu
acel gînd vechi care îți ține
capul sus sub ploaia
de raze. Mă gîndesc la tine ca
la un vis fraged, ca la un mugur
de suflet, ca la
un clinchet de rouă. Cînd
îți ating polenul buzelor se înalță
pe cer luna nouă. Zic
despre tine cu versul de sărbătoare,
cu vioara mea de miere, cu crengi
de somn înflorit îți bat
gleznele și cu genele mele. Plîngi?!

Îndrăgostit

„Mă, tu ești îndrăgostit, zise
banca pe care ședeam, ești
mai ușor ca o pană". „Mă,
tu ești îndrăgostit", zise o
pasăre trecînd
prin mine în zbor. „Mă, tu
ești îndrăgostit!" zise stiloul
cu care scriam întorcîndu-și ochiul
peniței spre mine. „Nu
te mai recunosc!" îmi spuse buletinul
meu de identitate, dezertîndu-mi
din buzunar. Era
dimineață, pentru că
o femeie-și usca visele la
balcon, era seară pentru că un
bărbat bătea coasa pe nicovala
lunii, era
amiază, copilul bătea mingea
de zidul razei de soare. „Bună
ziua!" zisei trecătorului
care trecea. „Mă, tu ești
îndrăgostit!" răspunse trecătorul
trecînd.

IOAN
ȚEPELEA

Santinela

Poartă
noaptea pe umeri
ca pe o insomnie,
dimineața ca pe
o floare înrourată, amiaza
ca pe un snop
de raze, amurgul...
Poartă în ochii deschiși
grădina cu visele
patriei, visele
fiecăruia dintre noi,
înveșmîntate în liniște.
La fruntarii de dragoste
el ne apără
frumusețea.

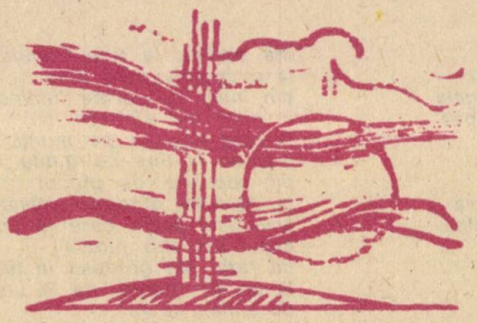

Constelație

Țara aceasta este o țară de jertfe
o constelație ca alte constelații
alcătuită din stele
comete și meteoriți
făclie galactică încinsă cu sînge
incandescent
scurs din trupul oștenilor lui Dromichaites
Burebista sau Decebal...
o constelație a jertfelor numite
Tapae, Sarmizegetusa, Posada, Rovine,
Podul Înalt, Călugăreni, Plevna, Mărășești, Carei
și cîte încă
locuri-rană, locuri-lacrimi, locuri-sînge
locuri sfinte...
Țara aceasta este o țară de jertfe
cu munci pașnice și rosturi statornice;
celor ce-au rîvnit-o li s-a spus:
Pe aici nu se trece!

Copleșitoarele clipe

Copleșitoarele clipe ale acestei amiezi
dezmierdată cu irizări de baladă
mă inundă
străbuna cărare se definește
prin timpul cetății adie vîntul
din crîngul de dor
ne vin și ne pleacă părinții
iarba și frunza se naște-n adînc
stîrnită de puterea din oase
unde e casa și locul
pămîntului meu
mă inundă copleșitoarele clipe
ale acestei amiezi.

LIVIU
VIȘAN

Consemn

Am în pază constelația cuvintelor
mlădioase ca răchita
și troienite de preumblare prin lumina poemului,
de la Ienăchiță la Nichita.

Și mă viseză dulcele lor cu aripi
înhămate la trecerea peste lume a carului mare -
am în pază
constelația vocalelor necăzătoare.

Elegie

Atît cît se leagănă valul de iarbă,
tăcerea din suflet cînd prinde să fiarbă
și cînd peste noapte, de murele coapte,
strachină veche, luna se umple cu lapte,
turma agale de dor se prăvale,
prin fluier să treacă fior de migdale,
ca să se prefacă laptele dulceață,
din lună să curgă iar în dimineață -
altfel cum m-arată tremurul căldurii,
cu firul de iarbă lung în colțul gurii.

Veghe

Adie un miros și mă argintă,
cum stau de veghe-n noaptea înstelată,
ca o iubire limpede de fată
mi se-nfășoară brațele pe flintă.

Adie un miros de iarbă verde -
dorința bradului de-a-și trece mîna
prin dulcele ce bîntuie țărîna
în sînge ca o rugă mi se pierde.

Adie un miros de frunză deasă
și mă cuprinde-n inimă deodată
dorința bradului, cea mai curată,
să dăinuie-n șindrila de pe casă.

VALERIU PRICINĂ

A vorbi despre patrie

A vorbi despre patrie nu este lucru ușor
prea tînăr, poetul s-ar putea rătăci
prin înșelătoare livezi necunoscute
ori, prea încrezător să uite s-ar putea
că drumul cel mai drept
luat la rost e de răspîntii undeva.
Cuvîntul patrie, însuși e cu mult mai încăpător
decît cuprinderea puterii noastre de-al rosti,
căci el găsește-ntotdeauna-ntr-o ființă
și pietrelor și stelelor și mărilor un loc.
A vorbi despre patrie nu este lucru ușor -
cu aripi înmuiate-ntr-o prea explozivă miere,
vesel, poetul s-ar putea trezi, fără de veste,
mult prea sus și-acolo, sorbit
de-o nebuloasă de petale,
să ungă, s-ar putea, pistoanele de bronz
ale țărînii cu untdelemnul otrăvit
al unui cîntec surd.

A vorbi despre patrie nu este lucru ușor
cînd osteneala alunecă, adesea,
din cuvînt în mișcare
și, astfel, cuvîntul, rămas cu mult prea puțină
suferință în miez, se sparge
atins de prima săgeată de aer.
A vorbi despre patrie nu este lucru ușor -
O, timpurii buze rostind, uneori, mult
prea grave cuvinte... Dar căutați,
adîncă-nvățătură-i căutarea,
din anotimpul gîndului curat izvorăște
geamăn cu lumina.
Rîul vieții fără de bătrînețe
și al tinereții fără de moarte - el este
acela care pentru noi, aici, spală
tot ceea ce cuvintele lăsa-vor veșnic
dincolo și dincoace de adevăr... Pentru că
a vorbi despre patrie nu este lucru ușor.

Invitație în alb

Te-aș lua, iubito, la plimbare
prin orașul argintat și gol,
copleșit de-un viscol ca la pol
și pîndit de-o lungă hibernare.
Numai noi mai sîntem, poate, vii -
ne-a salvat un nesfîrșit sărut
cu un veac în urmă început
și păzit de-o ceată de copii.
Vino, deci, mă vei afla în piață -
voi fi zeul cuvîntînd ninsori
vom fi aclamați cu dalbe flori
și, pe veci, încoronați cu gheață.
Nu te opri în dreptul vreunei stele
culcușită fals pe caldarîm -
eu te chem pe celălalt tărîm
la adresa viscolelor mele.
Mai bogat cu mult, cu mult mai tineri,
ne-om juca, iubito, doar atît
cît să tragem viața din urît.
Vom da foc ninsorii într-o vineri.

Pelerin către cuvinte

Eu sînt un pelerin către cuvinte,
de mii de ani cetatea le-o zăresc,
și am pornit, cîndva, s-o cuceresc,
zăbava însă-n veac, mi-i ia-nainte.
Din datul dat eu pelerinul sînt
și-n caravană duc atîtea vieți,
papirusuri, hrisoave și peceți,
mumii de sare, idoli de pămînt,
suluri din piele moale de vițel,
bătute-n aur - tomurile grele
hronici cu semne bune, semne rele,
mătăsuri cu mici strofe de rondel...
Ca pe o arcă luai din fiecare -
haraci de preț și vamă totodată,
pe cît cetatea-mi stă îndepărtată
pe-atît chemat, mai viu, de ea în zare...
Dar, poate, drumul singur îmi ajunge -
trecut de netrecutul spre cetate
nu simpla vanitate de a-i bate
la porțile de patimi și de sînge.

Patria

Patria e o imensă cîmpie,
unde roadele sînt tot mai pure;
de-aceea lîngă fiece spic
descalecă un voievod
din neîntinata pădure.
Patria e o mirabilă grădină
pe care în inimă
o culeg și o ar,
iar brațele-mi urcă în nemurire
ca niște pietre,
aici, la hotar.
Și rămîne Patria
un neam de voievozi
pe veci mioritica noastră văpaie
continuînd să însemne peren;
Decebal, Mircea, Ștefan, Bălcescu Nicolae.
Nearcuiți în vremuri de nemoarte
pe frontispiciul ISTORIEI
scriind marea și eterna
noastră carte.

MARIUS C. NICA

Neatîrnare

Pe masa mea - trei dalii roșii -
de purpură-i culoarea lor;
pe zare descinzînd strămoșii
cutează-n mine munți și dor.

Îi văd cum urcă în cavale
sub roua bravilor Carpați
sădind în timp Neatîrnarea,
străbunii mei, viteji bărbați.

O, cîte jertfe n-am plătit,
e scris în cronici și-n bazalt,
adîncul nostru sînt stejarii
ce stau pe culme, în înalt.

Pe masa mea - trei dalii roșii -
crescute-n lutul părintesc;
prin ele îmi vorbesc strămoșii,
prin ele stelele-mi vorbesc.

Frescă

Privesc ostașul României
cum stă de veghe neclintit
străjer în poarta veșniciei,
de frunza codrului doinit.
Făptura lui se întrupează
din zarea miilor de ani
iar firea-i dreaptă și vitează
urcă din daci și din romani.
Columnele îi poartă slava
din vreme-n vreme, pînă azi,
îl cîntă zarea carpatină
cu orga ei de munți și brazi.
Privesc ostașul României -
stejar sub faldul nemuririi,
istoria pe zări îl scrie
ca simbol veșnic al Unirii.

Argos

Sublima chemare
despică amurgul,
ca niște săbii
sînt ochii în nesomn,
undele lacului -
labirint către cer
și marmura clipei
pătrunde-n mister.
Înserarea pogoară
peste nostalgia primului diamant
cu aripi de nuferi
ne-nvăluie pescărușii
sculptați în înalt.
Sublima chemare
pătrunde-n zarea nomadă
pe luciul apei
trestia nopții dansează
la ceas de hîrtie
ca-ntr-o mirifică și eternă
baladă.

Și ei au fost ostași

ÎI RECUNOAȘTEȚI?

Din galeria marilor actori români care au îmbrăcat, pentru un timp, tunica ostășească am ales doar cîțiva, din diferite generații, ale căror chipuri le reproducem aici, invitîndu-vă pe dvs. să îi identificați. Pentru a vă veni în ajutor redăm și cîteva date din prodigioasa lor activitate. În caz că doriți a vă verifica răspunsurile, citiți la pagina 238 a almanahului nostru nota intitulată Precizare.

Vă mai rugăm să rețineți, neapărat, că numele actorilor-ostași au fost trecute pe „afiș" în ordine strict alfabetică și nu după gradele avute, vechime în stagiu, număr de roluri interpretate etc. Singurul criteriu care ne-a determinat să-i „distribuim" sub același generic (cu regretul că nu i-am putut cuprinde pe toți) a fost (și rămîne) talentul lor de excepție

1. Ne pare rău că nu putem să vă oferim o fotografie de pe vremea cînd (mai exact, în 1921) era elev la Școala pregătitoare de ofițeri de rezervă de infanterie din Roman... După stagiu, cunoscutul actor de mai tîrziu, a făcut parte din Regimentul „Ștefan cel Mare" din Iași, cu gradul de sublocotenent. Tot timpul cît a fost militar s-a preocupat și de organizarea unor spectacole, pe care le-a regizat și în care a fost „cap de afiș". După intrarea în viața civilă a devenit repede unul dintre cei mai îndrăgiți actori comico-dramatici (vezi: *Dicționarul actorului de film*, Editura Științifică, 1971), profesor de conservator, rector, militant pe tărîm obștesc. L-ați văzut în numeroase piese de teatru sau în filme: „O scrisoare pierdută", „Telegrame", „Pădurea spînzuraților", „O poveste ca în basme"... Dacă vă reamintim și o replică a sa dintr-o celebră piesă a lui I.L. Caragiale sîntem aproape siguri că nu va mai fi nevoie să vă verificați răspunsul: „Eu cu cine votez?"

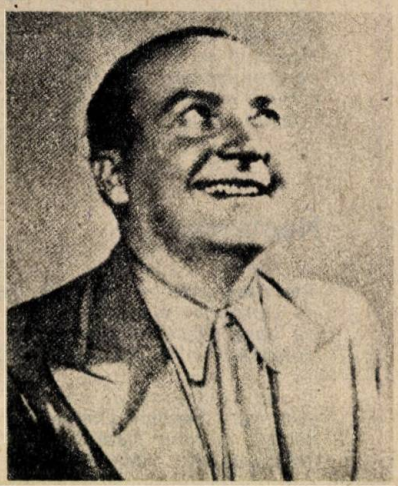

?

2. *„Filip cel Bun", „Actorul și sălbaticii", „Mere roșii", „Profetul, aurul și ardelenii", „Buletin de București" și „Buletin de Bolintin", iată numai cîteva titluri de filme în care a apărut simpaticul și talentatul actor din fotografie (autor al scenariului cinematografic „Piciu", interpret de excepție al rolului lui Brînzovenescu din „O scrisoare pierdută").*

Într-un interviu consemnat recent de colaboratoarea revistei noastre, Cristina Bălteanu, și-a formulat astfel răspunsul la întrebarea „Cum v-ați descurcat ca soldat în viață și pe ecran?": „Am jucat tot felul de soldați, toți simpatici. Numai „jucîndu-mi" propria-mi armată m-am descurcat mai greu. Făcînd școala de ofițeri la București am continuat să joc la Teatrul Bulandra. La miezul nopții ajungeam la unitate stors de oboseală. Colegii mei dormeau de la 9... Dimineața, însă, la 5, suna deșteptarea, eram toți în picioare și începeam o nouă zi de armată adevărată, nu jucărie". *Și mai departe:* „După cum o spuneți, îmi dau seama că vă amintiți, totuși cu plăcere de acea perioadă". „Așa-i! Eram tînăr și ferice". *Să mai precizăm, oare, că e vorba de ostașul (real) din fotografie ?!*

?

ÎI RECUNOAȘTEȚI ?

3. A interpretat cu strălucire, timp de 53 de ani, zeci de roluri memorabile, mai cu seamă de compoziție, în tot atîtea piese din repertoriul național și universal: „Veste bună" de M. Ștefănescu, „Suflete tari" de Camil Petrescu, „Cetatea de foc" de M. Davidoglu, „Azilul de noapte" de Maxim Gorki, „Regele Lear", „Richard al III-lea" și „Hamlet" de W. Shakespeare s.a. L-a cunoscut pe marele dramaturg I.L. Caragiale, la sfatul căruia (Vezi: *Prezențe militare în știința și cultura românească*, Editura Militară, 1982) se va înscrie la Conservatorul din București, clasa altui mare actor român, C. Nottara. Și-a satisfăcut stagiul militar la vînători de munte. În timpul primului război mondial a fost repartizat, mai întîi (cu gradul de sublocotenent) la Regimentul 16 infanterie din București și apoi la un Detașament de mitraliere moto, cu care a luat parte la luptele de pe frontul din Moldova. Și el a fost un entuziast animator al mișcării artistice din armată. Demobilizat, se dedică activității teatrale și obștești — a organizat și condus primul sindicat al actorilor din teatrele nesubvenționate de stat, a fost membru fondator al Asociației oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale din România etc. —, a colaborat, cu articole de specialitate, în presa vremii; eminent profesor de conservator, calitate în care a împărtășit din vasta sa experiență zecilor de generații de elevi pe care le-a instruit cu dăruire și pasiune.

4. *Dialog între maiorul Ioan Luca, reporter, și fostul soldat t.r. din fotografie – actor și caricaturist – protagonist al filmelor „Primăvara bobocilor", „Singur de cart", „Acțiunea Zuzuc", „Piciu", „Muntele", „Pentru Patrie", „Ciocolata cu alune" ș.a.:*

— Ce ți-au adus evoluțiile pe scena... cîmpului de instrucție?

— *Satisfacții necunoscut de mari pentru un fost neinstruit ca mine. Am făcut de toate: și instrucție de front, și tactică, și trageri; în poligon am tras foarte bine – cîte emoții, da, emoții, mai ceva ca pe scenă, m-au cutreierat pînă ce, lungit la pămînt, am țintit și am auzit rafala pistolului mitralieră.*

— Dar cele care te-au însoțit cu artiștii amatori din armată?

— *Am realizat împreună cîteva spectacole. Am avut bucuria de a vedea poezia primită cu multă receptivitate de către spectatorii și interpreții în uniformă ca mine.*

— Ce datorezi experienței trăite pe „scena" ostășiei?

— *Am cîștigat disciplina, pentru acum, pentru mai tîrziu. Apoi, cred că în alte împrejurări n-aș fi izbutit să-mi fac atîția prieteni (...) Așa m-am convins că dincolo de această disciplină, dincolo de „drepți", „ordonați", „să trăiți", „am înțeles", în armată găsești omul, omul adevărat care știe să iubească, să muncească și să glumească din toată inima. Și încă ceva. O să rîdeți, nu-i așa?! Pe onoarea mea de t.r.-ist cu vechime, fasole mai fainâ ca aici, gătită la „cazan", n-am mîncat în viața mea!*

Curiozități

În Anglia circulă următoarea butadă: „Dacă vrei să traversezi o stradă fără să fii în pericol de a fi accidentat, lasă-te acompaniat de un ... cîine. Nici un englez nu va îndrăzni să lovească acest animal".

Autorul primei cabine de avion catapultabilă a fost inventatorul român Anastasie Dragomir. Invenția are o importanță deosebită pentru aviația reactivă, întrucît reprezintă singurul mijloc de salvare a piloților sau echipajului în caz de avarie în zbor a acestor avioane.

? ÎI RECUNOAȘTEȚI

5. Și în cazul de față se pare că nu va fi nevoie de mare efort pentru a vă da seama pe cine vă propunem spre... identificare. Excelentul interpret al Crăișorului Horea sau al haiducului Pantelimon (l-am mai admirat în filmele „Dincolo de pod", în serialul ardelenilor poposiți, de mult, în Vestul sălbatic, în „Semnul șarpelui", în numeroase alte filme și piese de teatru; iubitor de versuri și, fără îndoială, excelent recitator). Prezent și el în paginile revistei „Viața militară" cu un interviu, din care extragem o secvență — relatare a actorului din timpul turnării exterioarelor de la filmul „Horea": *„Cînd s-a filmat scena execuției au venit, cu sutele, sătenii din împrejurimi și, în ziua respectivă, cînd am apărut cu țundra pe umeri au îngenuncheat și și-au scos căciulile, aducînd un omagiu tulburător memoriei Crăișorului Horea, al cărui martiriu a făcut legende grele".* Fost și el ostaș, cum se poate vedea din fotografie, își aduce aminte cu plăcere de zilele cînd a îmbrăcat haina ostășească, de oamenii pe care i-a cunoscut și care i-au rămas, peste ani, în memorie.

6. În anul 1889 s-a înscris voluntar în armată și a făcut parte din Regimentul 1 geniu din București. A fost avansat caporal, apoi sergent, iar în 1902 i s-a acordat gradul de plutonier. Demonstrează reale calități de actor comic și regizor, organizînd în unitate și diferite garnizoane spectacole ce au avut un răsunet deosebit nu numai în rîndul militarilor. Cu îngăduința comandantului, se înscrie la Conservatorul de muzică și artă dramatică din București, clasa lui Nottara:

„M-am dus la maestrul Nottara și l-am întrebat dacă pot veni îmbrăcat militărește la școală. Maestrul mi-a spus că pot veni îmbrăcat și turcește, dar numai să vin. Colonelul Hârjeu a dat ordin să se facă de urgență formalitățile, și astfel am ajuns plutonier în Regimentul 1 geniu (...) Cînd făceam pe ofițerul de serviciu, scoteam pianul în curte, chemat de soldați, și-i ardeam niște cîntări în lege". Își întrerupe studiile din lipsă de mijloace materiale. În 1905 demisionează din armată pentru a se dedica în întregime teatrului. Curînd „s-a impus publicului de toate categoriile, atît în țară cît și de peste hotare printr-un talent interpretativ cu totul ieșit din comun".

În 1919 a înființat și condus vestita companie de revistă „Cărăbuș". În timpul războiului de reîntregire a luat parte la luptele de pe Valea Prahovei. A prezentat spectacole în fața răniților din spitale și chiar în fața luptătorilor din liniile avansate ale frontului din Moldova. A încercat să impulsioneze cea de a șaptea artă la noi, realizînd și un film în al cărui titlu îi întîlnim numele. De asemenea, un teatru din București îi poartă, astăzi, numele. În orașul natal, Vaslui, i s-a înălțat un monument.

Amintindu-și de viața petrecută în ostășie, marele actor povestește (vezi: Ioan Massof, monografia ce i-a dedicat):

„Eu, cum știam multe anecdote de ale lui Speranță, am început să trec drept actoraș al companiei, iar mai tîrziu am dramatizat aceste anecdote, astfel că organizam mici spectacole. Cum începusem să mă duc la Teatrul Național, am văzut „Curcanii" lui Ventura, piesă pe care am jucat-o apoi, cu mare succes, la regiment. Și astfel am organizat primul teatru ostășesc". Autorul cărții amintite scrie că actorul la care ne referim a întocmit chiar un jurnal ce avea un capitol intitulat „Armata", din care redăm un fragment de pe vremea cînd fusese repartizat la fortul Popești:

„– Bă, ăla cu nasu mare, bagă capul înăuntru! Tănase se retrăgea cît putea, dar alinierea nu era perfectă.

– Mă? n-auzi?

– Aud, don' sergent!

– Nu se vede.

– Poftiți acuma! – și Tănase se retrăgea pentru ca să se scuze:

– Am capul mare, domn' sergent!...

– Ce-mi pasă mie dacă-mi strici alinierea. Stai mai pe spate, dă-l dracului de cap!"...

DANA OPRIŢĂ

Floarea de cactus

Singurătatea ei
multiplicată-n petale –
ironia unui gest de adio
în plină iubire.
Uimirea ei –
naivă încredere în sine
printre spinii blajini.

Şi cîtă viaţă trăieşte
nemărginita floare de-o zi.

Infinit –
cuvînt nepămîntean –
oare cît chin a îndurat
cel care te-a rostit
întîia oară?

Un strop de ploaie

Un timp mi-am spus
că n-ai dreptate
şi că întregu-ţi trup
e doar o amăgire –
gîndea cu voce tare
un strop de ploaie,
căzînd ca o părere
peste aer.
Şi-acuma ce mai zici?
îi spuse vîntul,
izbindu-l cu durere
de pămîntul
ce tresări
sub zgomotul de ape.

Mnemotehnică

Iar norii grei au început să plîngă.
Îţi aminteşti?
Mă iubeai,
şi chipul mi se desfăcea în bucăţi,
tăiat de gratiile ploii.
Pe drum –
noi doi şi restul lumii-nfricoşate
de-atîta fericire
ce se-nălţa din ochii tăi la stele.
Îţi aminteşti?
Eram iubita ta
şi te-amăgeam cu vorbe în care nu credeam,
întoarse apoi asupră-mi
şi uitate,
blestem ciudat şi tristă soartă
pe care nici un zeu
nu ştie s-o desfacă.

Îţi aminteşti?
Eram o pasăre ce te-nsoţea în zbor
o umbră ce-ţi întuneca visarea
eram iubita ta
şi mă iubeai
cum nimeni n-a iubit cîndva
uitarea.

FRAŢII VORNICELU

sau concert pentru două viori

Totul începe ca într-o poveste, cu o vioară minusculă, pe care căpitanul medic Constantin Vornicelu o cumpără pentru fiul său, Dan Claudiu, în vîrstă de... patru ani. Aşa a fost să fie: cu mult înaintea alfabetului Dan Claudiu Vornicelu învaţă notele muzicale. Recitalul pregătit cu Filarmonica din Bacău (dirijor Ovidiu Bălan) îl propulsează în atenţia iubitorilor muzicii. La turneele din Moldova, micuţul violonist este pus în dificultate cînd i se cer autografe: mai are încă un an pînă să înceapă şcoala! Cîteva luni mai tîrziu este prezent la Festivalul muzicii de cameră organizat la Braşov. Ascultîndu-l, marele violonist Ştefan Ruha exclamă: *„În sufletul acestui copil încape toată muzica lumii. E un fenomen de necrezut..."* ● Vara anului 1980. Dan Claudiu interpretează rolul lui George Enescu în filmul *„Sătească"*, jucînd pe micul ecran, cu aerul său visător, propria copilărie. La Festivalul filmelor de televiziune (Praga) pelicula este distinsă cu înaltul trofeu *„Creanga de aur"*. Direcţia renumitei fabrici de instrumente muzicale din Reghin se oferă să-i construiască o vioară specială, iar cunoscutul lutier Roman Boianciuc îşi pune semnătura pe cutia de rezonanţă ● Concursul naţional de interpretare instrumentală „Ciprian Porumbescu" (Suceava): la doar şase ani, Dan Claudiu Vornicelu cucereşte *premiul special al juriului*. Urmează, consecutiv, *premiul întîi şi marele premiu „Lira de aur"*. Consacrarea este deplină, fiind şi cel mai tînăr interpret care intră în posesia laurilor. În anul 1982 participă la Concursul internaţional de interpretare „Wieniawski" (Polonia) unde i se acordă *premiul special*. Doi ani mai tîrziu obţine *premiul I absolut* la concursul „Kocian" (Cehoslovacia). Şi iată, cînd Dan Claudiu se găseşte în plină ascensiune, Cristian, fratele său mai mic, obţine menţiune apoi premiul II la concursul „Ciprian Porumbescu"! ● Din recitalurile şi concertele susţinute de Dan Claudiu Vornicelu cu filarmonicile din Bucureşti, Braşov, Craiova, Arad, Bacău, Botoşani etc. se desprind cu claritate profunzimea gîndirii sale artistice, prospeţimea, virtuozitatea. El cîntă cu o lejeritate jucăuşă şi o discreţie mărturisită Enescu, Mozart, Vivaldi, Bach, Popovici, Bruch, Ciortea, Telemann, Filip, Paganini, Bartholdy, Symanowski... Este oare o simplă întîmplare că Enescu a cîntat „Dublu" de Bach cu Mihai Constantinescu iar acesta cîntă partitura la Ateneu cu Dan Claudiu Vornicelu?! ● În anul 1985 renumita violonistă Lola Bobescu (Belgia) îl ascultă interpretînd Concertul în la major nr. 5" de Mozart şi spune: *„La acest copil totul este îngrijorător de înţelept, tenta lui uimeşte prin discernămînt şi un vibrato încîntător..."* Cînd îi înmînează *premiul revistei „Săptămîna"* pe anul 1985, scriitorul Eugen Barbu menţionează că *este pentru prima dată în 15 ani cînd atenţia juriului se îndreaptă spre un copil, dar un copil minune!* ● Dan Claudiu Vornicelu este acum elev în clasa a VI-a a Liceului de artă „George Enescu" din Capitală. Amîndoi fraţii îşi pregătesc lecţiile într-o cameră tapisată cu afişe de la cele peste 25 de concerte simfonice, recitaluri şi concursuri la care au urcat pe scenă în minunatele lor fracuri albe ● Teatrul „Nottara" organizează spectacolul omagial de poezie „Primele iubiri" dedicat lui Nicolae Labiş. Pe fondul muzical al fraţilor Vornicelu recită mari actori ai scenei româneşti... În vîrstă de 83 de ani, violonistul Vasile Filip îl ascultă cu emoţie pe Dan Claudiu şi-i adresează o scrisoare în care îşi exprimă bucuria de a fi cunoscut şi care începe aşa: *„Dragului meu coleg, mai tînăr în vîrstă cu o jumătate de clipă..."*

Maior C. HUŞANU

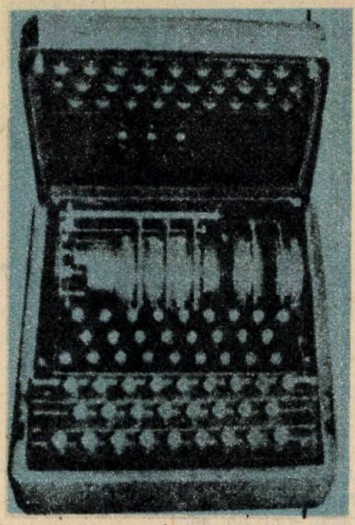

„ENIGMA" și alte ENIGME

Dr. FLORIN CONSTANTINIU

„Spargerea" mașinii germane de cifrat „Enigma" a fost, desigur, una dintre cele mai de seamă realizări în lupta împotriva Reichului nazist, care a dat lui Winston Churchill, ceea ce el numea *„my most secret weapon"* (arma mea cea mai secretă). Asupra împrejurărilor în care s-a izbutit această performanță remarcabilă a războiului secret s-a scris mult, astfel că cititorul român este bine informat și nu este în intenția noastră de a-i mai relata ceea ce el știe. Ceea ce dorim însă să subliniem este că în marginea revelațiilor despre „spargerea" codului german s-au născut legende (ca de pildă aceea că Winston Churchill ar fi preferat să nu avertizeze populația orașului Coventry de iminentul atac aerian german și să nu ia măsurile necesare pentru a o proteja, decît să-l lase pe inamic să înțeleagă că este în măsură să-i cunoască în prealabil planurile), ori s-au făcut evaluări incorecte asupra factorilor care au decis victoria asupra Wehrmachtului: prin exagerarea succeselor dobîndite grație descifrării codurilor germane s-a creat impresia în rîndul marelui public că Wehrmachtul ar fi fost un adversar lesne de înfrînt, de vreme ce planurile sale de luptă erau cunoscute dinainte. O astfel de imagine este falsă și ea umbrește giganticul efort care a fost necesar pentru a răpune una dintre cele mai puternice mașini de război create de-a lungul istoriei. Înfrîngerea Germaniei hitleriste și zdrobirea instrumentului ei militar — Wehrmachtul — au necesitat mobilizarea unor ample resurse umane și materiale ale coaliției antihitleriste, care a avut în fața sa un adversar nu mai puțin dibaci în desfășurarea războiului secret.

Un cercetător britanic, James Rusbridger (fost colaborator al serviciului secret de informații al Marii Britanii) a publicat de curînd (*„Encounter"*, 1985/5) un studiu despre succese ale spionajului german: *„În euforia victoriei* — scrie el — *și cu trecerea timpului se uită adesea că germanii și-au avut partea lor în loviturile date de serviciile de spionaj, tot atît de dramatice și cu consecințe tot atît de ample ca și cele puse la cale de Aliați"*. Faptele și datele prezentate de cercetătorul britanic dovedesc fără putință de tăgadă că Wehrmachtul nu a fost un colos de lut, ușor de doborît, ci unul de oțel, utilizînd toate mijloacele pentru a realiza obiectivele sale de expansiune și înrobire.

Printre episoadele dezvăluite de James Rusbridger se numără capturarea de către germani a unor cifruri și planuri britanice în împrejurări care ridică semne de întrebare, după cum tot semne de întrebare apar — cum se va vedea — în privința reacției celor mai înalți factori de decizie britanici — inclusiv Winston Churchill — față de pierderea unor documente pe cît de confidențiale pe atît de importante.

Astfel, în anul 1940, în largul coastelor germane a fost capturat submarinul britanic *HMS Seal*, cu un întreg set de cifruri ale marinei engleze. Este cel puțin straniu că, în ciuda faptului că deși echipajul a dispus de o oră, între ieșirea silită la suprafață a submarinului și predare, nimeni nu a întreprins nimic pentru a distruge aceste cifruri atît de importante pentru inamic.

Mai straniu este episodul capturării vasului cu aburi (steamer) comercial *Automedon* de către vasul german *Atlantis*, în largul insulelor Nicobar (Golful Bengal) la 11 noiembrie 1940. La bordul lui *Automedon* se aflau nu numai cifruri ale marinei de război și ale celei comerciale, care să fie utilizate de la 1 ianuarie 1941 și alte documente secrete, ci și minutele dezbaterilor cabinetului

de război din 8 august 1940 și raportul șefilor de stat major privind măsurile de apărare ale Singaporelui și ale altor posesiuni din Extremul Orient în eventualitatea unui atac japonez, destinate mareșalului aerului Sir Robert Brooke-Popham, comandantul șef al forțelor britanice din Extremul Orient. În aceste documente se arăta că Marea Britanie nu va fi în măsură să apere un șir de puncte de însemnătate strategică din Extremul Orient, precum Hong Kong, Singapore etc. întrucît nu dispunea de efectivele necesare. La 12 decembrie 1940, atașatul naval al Japoniei la Berlin, căpitanul Yokoi a fost informat asupra conținutului documentelor capturate la bordul lui *Automedon* și, la rîndul său, el a transmis informațiile la Tokio. Este interesant de menționat că raportul său — evident, cifrat — a fost interceptat de serviciul secret american care nu l-a putut descifra însă decît la 19 august 1945!

Pentru Înaltul Comandament japonez, cunoașterea stării de pregătire militară a posesiunilor britanice din Extremul Orient era esențială în vederea declanșării războiului din Oceanul Pacific. Este semnificativ, din acest punct de vedere, că, după cucerirea Singaporelui de către forțele japoneze (15 februarie 1942), căpitanul Rogge, comandantul *Atlantis*-ului care capturase vasul *Automedon* a primit o spadă de samurai, distincție care a mai fost primită doar de Göring și Rommel, ceea ce pune în lumină prețul pus de Înaltul Comandament japonez pe informațiile cuprinse în documentele transmise de germani.

Dacă decizia japoneză este lesne de înțeles, rămîne în schimb de neînțeles hotărîrea lui Churchill și a Cabinetului de război britanic de a nu comunica nici mareșalului Brooke-Popham, nici lui Sir Shenton Thomas, guvernatorul Singaporelui, pierderea prețioaselor documente care aveau să-i expună loviturilor armatei japoneze. Inexplicabilă tăcere, care avea să aibă consecințe dintre cele mai grave pentru apărarea Singaporelui.

La peste patru decenii de la desfășurarea evenimentelor, misterul continuă să înconjoare acest episod, cu atît mai greu de lămurit cu cît dacă în arhivele germane se găseau, în 1945, documentele capturate pe *Automedon*, autoritățile britanice refuză să admită pierderea lor! James Rusbridger a cerut, în 1983, primului ministru Margaret Thatcher să ordone o anchetă, dar după o așteptare de... șapte luni, ministerul de externe i-a comunicat că este „nepotrivit" să cunoască acest episod. Să recunoaștem că la enigma conduitei lui Churchill se adaugă enigma deciziei Foreign-Office-ului ca și a disparității din arhivele britanice a surselor privînd pierderea documentelor secrete de pe *Automedon*.

O situație similară a fost creată prin capturarea unui alt *steamer*, de astă dată australian — *Nankin* — la 10 mai 1942 de către nava germană *Thor*. Și de astă dată, la bordul vasului capturat se aflau documente confidențiale de cel mai mare interes: rapoarte recapitulative din perioada 21 martie—20 aprilie 1942, întocmite de Centrul de operații combinate de informații (*Combined Operations Intelligence Centre*, prescurtat C.O.I.C.) cu sediul la Wellington (Noua Zeelandă) și destinate comandantului șef al flotei de est, cu reședința la Colombo. Aceste rapoarte recapitulative cuprindeau date despre teatrul de operații, deplasarea vaselor aliate, informații privind alte sectoare, ca de exemplu Marea Britanie, informații privind economia și forțele militare japoneze și estimări asupra mișcărilor probabile ale vaselor japoneze din Oceanul Pacific și Indian. O parte din aceste informații proveneau din descifrarea de către americani a mesajelor japoneze transmise într-un cifru deosebit de complicat, numit de flota militară a S.U.A., JN—25. Documentele capturate la bordul lui *Nankin* dovedeau în chip limpede că Aliații erau în măsură să citească textele japoneze transmise în cifrul JN—25. Dacă germanii ar fi remis de îndată aliaților lor japonezi documentele capturate, aceștia, conștienți că cifrul lor fusese „spart" de adversar, ar fi putut lua măsuri de protecție, care ar fi putut influența deznodămîntul bătăliei de la Midway (3—5 iunie 1942), punctul de cotitură al războiului din Oceanul Pacific. Primul contact între atașatul naval german la Tokio, amiralul Paul Wenneker, și autoritățile de resort ale țării gazdă a avut loc la 29 august 1942, deci la aproape trei luni de la bătălia de la Midway. Japonezii au fost uimiți cînd au constatat că cifrul lor, care li se părea invulnerabil, fusese pătruns de către Aliați, în măsură să le cunoască astfel planurile și dispozițiile. Ei s-au grăbit să ia măsurile de rigoare pentru a asigura securitatea transmisiunilor lor. Printre aceste măsuri s-a aflat și procurarea a 500 de mașini germane de cifrat „Enigma" al căror sistem de cifrare era deja cunoscut de englezi, dar germanii — și ei siguri de invulnerabilitatea sistemului lor — nu voiau să ia în considerație mărturii incontestabile ale succesului serviciului britanic de informații.

Dacă importul de 500 de mașini „Enigma" nu putea asigura secretul comunicațiilor militare japoneze, alte măsuri ale Înaltului Comandament nipon s-au dovedit eficace. Schimbări în semnalele de chemare, reducerea traficului radio etc. au secat sursa de informații de care dispuneau pînă atunci americanii. După opinia întemeiată a lui James Rusbridger, măsurile de precauție ale japonezilor *„au afectat rezultatul a cel puțin trei mari confruntări navale în Pacific: bătălia de la Capul Speranței (11-12 octombrie); Santa Cruz (26 octombrie) și Guadalcanal (13-15 noiembrie), care s-au încheiat toate cu pierderi neașteptat de mari pentru flota S.U.A."*

Ceea ce conferă un caracter straniu acestui episod al războiului secret este că nici autoritățile militare britanice, nici cele australiene nu au dat nici un fel de informații aliaților americani, incapabili să înțeleagă de ce nu mai erau în măsură să-și procure, ca mai înainte, informațiile atît de prețioase prin citirea mesajelor japoneze. Au preferat englezii și australienii (ceea ce e mai puțin probabil) să provoace, prin tăcerea lor, pierderi ridicate forțelor americane din Oceanul Pacific, decît să-și mărturisească gravul eșec suferit? Sau există alte explicații?

Misterul este sporit de alte două fapte: dispariția din jurnalul amiralului Paul Wenneker a perioadei 1 iunie—31 octombrie 1942, adică tocmai a însemnărilor din zilele cînd el s-a ocupat de documentele capturate pe steamerul *Nankin* și refuzul autorităților britanice (în speță al *Foreign-Office*-ului) de a permite accesul la mesajele trimise din Tokio de amiralul german și descifrate de englezi. Cînd James Rusbridger a solicitat aprobarea pentru a vedea mesajele amiralului Paul Wenneker din lunile iulie-august 1942, Sir Geoffrey Howe, ministrul de externe al Marii Britanii (aceste mesaje sînt păstrate în arhivele *Foreign Office*-ului) l-a refuzat categoric și i-a spus că aceste mesaje nu vor fi puse niciodată la dispoziția publicului.

Dacă mecanismele „Enigmei" germane au fost în cele din urmă cunoscute, se pare că obstacole de neîntrecut se ridică înaintea celor care încearcă să dezlege enigmele comportării autorităților britanice față de capturarea

documentelor secrete de la bordul vaselor *Automedon* și *Nankin*. În ambele cazuri se poate admite că avem de-a face cu încercarea de a ascunde o gravă neglijență, aceea a transportării unor documente strict confidențiale, fără a se fi luat măsurile necesare de securitate. Dacă dorința de a ascunde gravitatea unor astfel de neglijențe prin distrugerea sau ascunderea urmelor lor documentare este pînă la un punct de înțeles, rămîne însă de neînțeles de ce factorii britanici de răspundere — inclusiv Winston Churchill — nu au luat măsuri, cînd documentele au intrat în posesia inamicului, pentru a înlătura sau diminua efectele, anunțînd, în primul caz, pe comandantul șef din Extremul Orient și guvernator, iar în al doilea caz, pe americani, de cele întîmplate. Iată întrebări care își așteaptă răspunsul și ei nu va putea fi dat decît atunci cînd sursele certe, astăzi inaccesibile, sau altele, a căror existență nici nu este bănuită, vor oferi date care să facă lumină în aceste enigme.

Ceea ce se desprinde însă cu limpezime din cele două episoade ale războiului secret relatate de James Rusbridger este că și Înaltul Comandament german — iar prin el și cel japonez — au dispus, în anumite perioade și pe anumite teatre de luptă, de informații secrete, smulse Aliaților, în măsură să le permită organizarea unor acțiuni militare cu grave consecințe pentru adversarii lor.

Pînă acum, serviciile secrete ale Germaniei hitleriste erau creditate cu o singură reușită importantă: Operația *Cicero* (Elyesa Bazna, valetul ambasadorului britanic la Ankara devenit agent al serviciului secret german); apoi, grație unui serviciu de ascultare calificat de specialiști drept „gigantic", instalat în Olanda, germanii au putut intercepta, în ianuarie 1944, o convorbire telefonică între președintele F.D. Roosevelt și primul ministru W. Churchill, care punea în lumină însemnătatea acordată de cei doi conducători apropiatei debarcări.

Față de rezultatele atît de modeste în comparație cu succesele agenților secreți ai U.R.S.S., Marii Britanii și S.U.A. s-a putut crea impresia că forța de șoc a Wehrmachtului nu a fost dublată și de acțiunea corespunzătoare a serviciilor secrete de informații și că, deci, înainte de a pierde războiul pe teatrele de luptă terestru, aerian și naval, Reich-ul nazist ar fi fost înfrînt în sfera invizibilă a războiului secret. Oricît de însemnată ar fi lupta în acest din urmă domeniu — nimeni nu-i poate tăgădui funcția — este tot atît de incontestabil că zdrobirea Germaniei hitleriste a fost rezultatul acțiunii unei serii de factori care au asociat resursele umane și materiale ale coaliției antihitleriste cu voința de libertate a popoarelor. În cadrul acestei coaliții, poporul nostru, care a găsit în Partidul Comunist Român un conducător energic și curajos, a adus o contribuție de preț scurtării războiului prin actul revoluționar de la 23 August 1944 cu cel puțin 200 de zile și angajînd efective care au plasat România pe al patrulea loc — după U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie — în coaliția antihitleristă. Reich-ul hitlerist s-a prăbușit sub loviturile popoarelor hotărîte să-și apere independența și nu ale unor abili agenți secreți. Germania hitleristă a încercat să înrobească om și națiune, iar oamenii și națiunile s-au apărat, unindu-și eforturile și nimicind astfel fascismul, flagelul teribil care a declanșat un devastator război. Amintirea acestei conflagrații mondiale cheamă popoarele să vegheze ca pacea, independența și securitatea lor să nu mai poată fi puse în primejdie de nici o forță tentată să le aservească. Istoria ne învață că numai prin frontul comun al popoarelor, agresiunea și expansiunea pot fi stăvilite și anihilate.

Curiozități

„Războinicii incași se iveau brusc — de parcă ieșeau din pămînt — pe cîmpul de luptă și tot așa de fulgerător și de misterios dispăreau" — spun legendele peruane. De unde veneau însă și unde se mistuiau și, în genere, cît de mult credit se poate acorda acestei afirmații? se întrebau specialiștii. În iulie 1972, însă, lîngă orașul peruan Cuzco, s-a făcut o descoperire senzațională. Printre ruinele străvechii localități Saxahuaman, aflată la 3 500 m altitudine, a fost găsit un mare tunel care o lega de Valea Cuzco. Iar în jurul celebrului oraș Cuzco, pe care chiar indienii îl considerau un „miracol", există o întreagă rețea subterană — un labirint — care făcea legătura între oraș și o cetate aflată la trei km depărtare. Arheologii au mai explorat apoi și un al doilea tunel, cu o lungime de circa doi km, care ducea și el în Valea Cuzco. El a fost numit de specialiști „tunelul cu 100 de uși", întrucît avea 100 de luminatoare de o parte și de alta a culoarului principal.

Desen care prefigurează străbunica motocicletelor de astăzi

Pe planșetele proiectanților — noi tipuri de nave interplanetare

OASPEȚI DRAGI

Scriitori și compozitori, dramaturgi și poeți, pictori și sculptori au fost, nu o dată, oaspeți ai ostașilor patriei socialiste. Infanteriști și marinari, aviatori și tanchiști, grăniceri și artileriști, pontonieri și transmisioniști — militari din toate armele, de toate gradele —, aflați la posturile datoriei, i-au întîmpinat cu dragoste și căldură, împărtășindu-le gîndurile și preocupările, așa cum, la rîndul lor, au făcut-o, cu aceeași dragoste și căldură, creatorii de frumos. Un fructuos dialog. Dar și o dovadă în plus a transformărilor petrecute în armata noastră, în anii socialismului, armată care, odată cu însușirea măiestriei ostășești, și-a înscris la loc de frunte o temeinică pregătire politico-educativă, însușirea valorilor culturii și artei. Iar întîlnirile cu oamenii de cultură și artă oferă încă un prilej de îmbogățire spirituală. Pentru creatori o experiență în plus, care a fost sau va fi materializată în vibrante opere dedicate ostașului român — ostaș și cetățean — apărător de glie și iubitor de frumos.

Dintre numeroasele manifestări organizate în unități militare, școli sau case ale armatei — șezători, seri culturale, concerte, spectacole, vizite etc — la reușita cărora și-au adus contribuția toți cei ce iubesc oștirea, fotoreporterii noștri au surprins pe peliculă o seamă de imagini pe care vi le înfățișăm în aceste pagini.

ÎN MIJLOCUL OSTAȘILOR

„În istoria noastră, soldații azi erau țărani și culegeau porumbul și secerau grîul, și mîine își apărau satele, pîinea și copiii. Așa erau pe vremea lui Ștefan cel Mare, dincolo de el și dincoace de el. Pădurile, la nevoie, au devenit armate de soldați. Și ele au luptat împotriva cotropitorilor, scrie în cronici. Și iarba a devenit o armată. Și apa. Și cum rîul și ramul sînt eterne, am putea vorbi despre existența la noi a unei invincibile armate, armata română eternă" (Gînduri ale scriitorului D.R. Popescu, prezentate la ședințele Uniunii Scriitorilor, despre armata patriei)

„Glorie de-apururi ție, armată română, care ai stat de veghe secole întregi, întru apărarea dreptelor noastre hotare, și care astăzi ești scutul puternic de apărare a independenței și suveranității noastre naționale, armată română, glorie ție" (Fragment dintr-un eseu scris de Victor Eftimiu în 1970, în urma unei întîlniri cu militari ai armatei noastre)

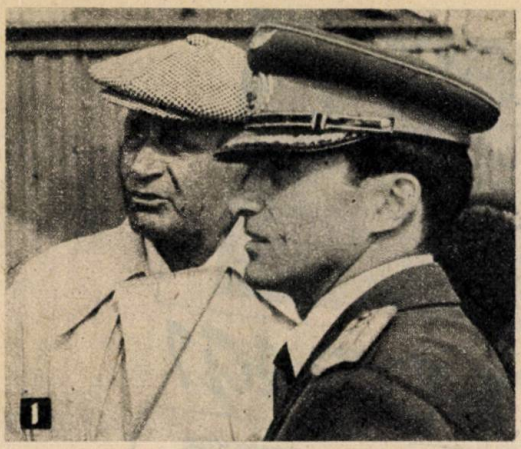
1

2

3

1. Cunoscutul scriitor Radu Tudoran, fost ofițer de aviație, într-o discuție de specialitate cu pilotul și scriitorul, locotenent-colonelul Doru Davidovici 2) Regretatul Dragoș Vicol, poet și prozator, fost redactor la „Viața militară", autorul volumelor „Dinamica", „Drumuri ostășești", „Poeme sub drapel" ș.a., în documentare 3) Poeții Viorel Cozma și Dan Fruntelată, acesta din urmă familiarizat deja cu problemele ostășiei, deoarece, un timp, ne-a fost coleg, în uniformă, la redacția revistei „Viața militară" 4) Poetul și prozatorul Eugen Frunză răspunzînd (credem) la o întrebare pusă de ostași: „Maestre, cînd ne veți mai dedica un volum asemănător celor intitulate „Dintr-un post de observație" sau „Oameni și cărți"? 5) Gestul sculptorului Ion Vlasiu parcă ar vrea să sublinieze cuvintele adresate poetului Ion Brad: „Iată un loc ideal pentru amplasarea unui monument dedicat ostașului român"

4

5

Dan Tărchilă, Ion Potopin, Vasile Băran și Haralamb Zincă la o demonstrație de strategie, la care, după cît se pare, cel mai interesat este H.Z., autor al atîtor cărți cu situații complicate și cu eroi militari în măsură... să limpezească lucrurile

1

1. Un documentat scenarist și regizor de filme cu ostași s-a dovedit a fi și Francisc Munteanu

2. Autorul „Vulturului", prozatorul Radu Theodoru

3. Un cuartet de creatori, poeți și compozitori (de la stînga la dreapta): Coman Șova, Dan Mutașcu, Zaharia Popescu și părintele cîntecului „Trecea fanfara militară" (și el, pe vremuri, militar) Temistocle Popa

4. Oare ce cîntece va mai dărui ostașilor compozitorul Ion Cristinoiu?

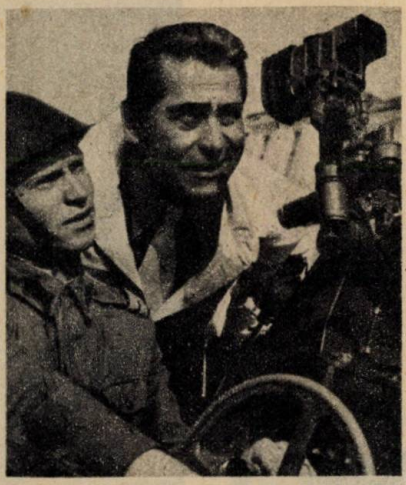

2

3

4

Și un rapsod printre militari — Tudor Gheorghe

ARTA UNUI FOTO-REPORTER

De aproape patru decenii străbate ţara în lung şi lat, purtînd cu sine nelipsita-i valiză în care sînt rînduite, cu meticulozitatea ce-l caracterizează, acele obiecte fermecate — aparate, filtre, obiective, filme — ce prefac luminile şi umbrele în imagini fotografice. Şi nu în imagini obişnuite, ci în adevărate lucrări de artă. Pentru că Iulian Marinof, colegul nostru, este un artist autentic. Un îndrăgostit de frumos, care pe lîngă talentul cu care este înzestrat, adaugă iscusinţă profesională, intuiţie, perseverenţă, grija pentru lucru făcut temeinic. Un maestru pentru care arta fotografică nu mai are multe taine. Ochiul lui ştie să privească altfel decît al nostru. Amănuntul care nouă ne scapă, pentru el poate deveni un subiect ce se transformă, prin măiestrie, într-o excelentă imagine. Pentru Iulian Marinof lumina este penelul prin intermediul căruia pictorul pune culoarea acolo unde trebuie, iar pelicula — şevaletul. Imaginile sale — captate dintr-un unghi ştiut numai de el — stăruie pe retină şi vibrează. Iar Iulian ne-a făcut să vibrăm — şi ne face — cu fiecare instantaneu, cu fiecare reportaj. Semnătura lui însoţeşte zeci de mii de imagini tipărite — în primul rînd în revista „Viaţa militară" —, în numeroase alte publicaţii româneşti şi străine, premiate în multe şi prestigioase expoziţii de la noi şi de pe alte meridiane.

Şi puţini sînt acei care cunosc atît de bine ca el pe ostaşii patriei, cărora le-a dedicat atîtea şi atîtea poeme „scrise" cu lumină. Cu ei şi pentru ei, pentru cei care vor veni după ei, a întocmit o adevărată cronică în imagini a oştirii socialiste. Căci l-a însoţit pe cîmpurile de instrucţie, a urcat pe navele lor de luptă, în carlinga avioanelor, în turelele tancurilor. Pretutindeni. În toate anotimpurile. L-au încîntat, desigur, şi apusul soarelui, marea, munţii, lanurile undulatoare, brazii încărcaţi de chiciură, dar cel mai mult i-au rămas apropiaţi oamenii. Ostaşii. Poate de aceea fotografiile lui Marinof degajă atîta căldură şi prospeţime. Poate de aceea arta lui Marinof a adunat, cu timpul, atîtea carate.
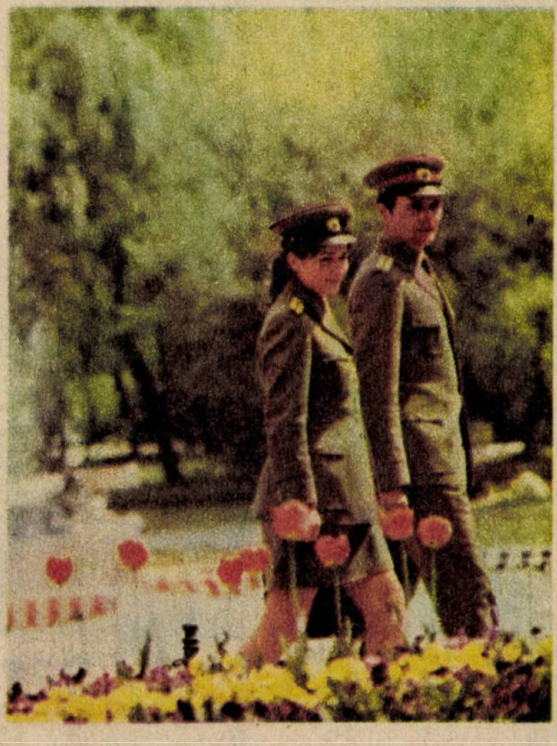
J. GH.